

The background of the book cover is a repeating pattern of thin, light gray diagonal lines. Overlaid on this pattern are several geometric shapes: a gray triangle pointing left, a large white triangle pointing down, and two overlapping teal rectangles. The author's name is in the top teal rectangle, the subtitle is in the bottom teal rectangle, and the title is inside the white triangle.

**JOSEF
ŠKVORECKÝ**

SPIŠY JOSEFA ŠKVORECKÉHO

Mirákl

VOZELTNY

SPISY JOSEFA ŠKVORECKÉHO - SVAZEK 8 - MIRÁKL

Obsah

- Kapitola první - PANNA MARIA POD KOBYLÍ HLAVOU
- Kapitola druhá - MRTVÝ KNĚZ
- Kapitola třetí - KLÁŠTER
- Kapitola čtvrtá - DETEKTIVKA
- Kapitola pátá - HYDE PARK
- Kapitola šestá - FRAŠKA NA FAŘE
- Kapitola sedmá - ZMATENÍ MUŽI NA LÉTAJÍCÍCH HRAZDÁCH
- Kapitola osmá - MYSTICKÝ OBRAZ
- Kapitola devátá - KONEČNÉ ŘEŠENÍ
- Kapitola desátá - CESTA KOLEM SVĚTA
- Kapitola jedenáctá - ZMATENÍ JAZYKŮ
- Kapitola dvanáctá - NÁVRAT K PANNĚ MARIÍ POD KOBYLÍ HLAVOU

HONZLOVÉ,
TO MÁLO ZA TAK MNOHO

Politická detektivka

*Vy představujete nebezpečí. Proto vás zabím. Rozumějte mi:
jako proti člověku nemám proti vám nic.*

Graham Greene (Moc a sláva)

*Žádný člověk není symbol... proto je tak snadné zabít skutečné lidi jménem té nebo oné zatracené ideologie;
jakmile si je nějaký zabiják dokáže vyabstrahovat do symbolů, nemusí mít žádný pocit viny za to, že je zabil,
protože to už nejsou skuteční lidé.*

James Jones (interview s Nelsonem W. Aldrichem)

Vezměte člověku svobodnou vůli, a není co spasit.

sv. Bernard z Clairvaux

Na moderních diktaturách je strašné to, že pro ně neexistuje naprosto žádný precedens. Jejich konec nelze předvídat. V minulosti lidé dříve nebo později svrhli každou tyranii, opírajíce se o lidskou přirozenost, která svou podstatou toužila po svobodě. Jenomže my naprosto nemůžeme s jistotou říct, že lidská přirozenost je konstantní. Vypěstovat lidské plemeno, které si nebude přát svobodu, je třeba zrovna tak dobře možné jako vypěstovat plemeno bezrohých krav. Inkvizice ztroskotala, jenomže Inkvizice neměla k dispozici prostředky moderního státu. Rádio, cenzura tištěného slova, standardizovaná výchova a tajná policie všechno změnily. Masová sugesce se za posledních dvacet let vyvinula ve vědu a my zatím nevíme, jak bude úspěšná.

George Orwell

Kapitola první - PANNA MARIA POD KOBYLÍ HLAVOU

1)

Nadzdvihl jsem svatého Josefa za svěží hlavičku. Dole z něho trčel nahrubo opracovaný kolík a v podstavci, mnohem pozdějším a konvenčně přezdobeném, byl otvor, zúžený zašlým těsněním, aby odpovídal průměru čepu. Sošku samu poznamenal - rukou pana Řeřichy - obrodný proces, a znamení dosud odolávala času i jeho staronovým osvěcením. Svatý Josef, čtyři decimetry prastarého dřeva s dírkami po červotoči zamazanými sádrrou, mi ležel v dlani, v tváři růžový, na sobě brčálovou tógu, pod šviháckou havraní kšticí oči jako pomněnky. Hleděl jsem na něho, a nemohl jsem si vzpomenout, jaký byl před lety, než mu Komunistická strana, propadlá střídavému pomnutí smyslů, umožnila se oháknout. Byl snad už tenkrát jako rosnička? Bůh ví. Nevěnoval jsem mu tehdy pozornost. Jak jsem mohl tušit, že právě jeho si Pán Bůh vybere, aby na něm několika kosteleckým babičkám demonstroval, jak podivné jsou Jeho cesty.

Malovaným sklem padalo na křiklavou sošku křiklavé světlo: do okna vlevo od oltáře umístil pan Řeřicha svůj záznam o zázraku. V proporcích ovlivnila jeho malbu gotika, ve stylu a koloritu nezapřel své zaměstnání v Panexu, kostelecké továrně na hračky. Ve vejitém okně stál zářivý svatý Josef (už ovšem v brčálovém rouchu) šejdrem nad věřícími, kteří se před ním scvrkli na formát kolibříků. Jejich zkrivené tváře a ručičky vztažené k šikmému světci měly patrně naznačit extatickou zbožnost: v rámci celkové kompozice daly se však také vyložit jako přirozená reakce lidí, jimž padá na hlavu kolos rhodský.

Ale pan Řeřicha se živil malováním plaváčků, a ani jeho veliká víra z něho neudělala Rembrandta. Na druhém okně, vpravo od oltáře, svítilo jeho vyobrazení někdejšího duchovního správce. Toho jsem pamatoval dobře: jeho nedělně vyholenou tvář, tektoniku hlubokých vrásek a šedivého ježka nad ní, hnědé oči, které vyisovalo slunce. V podání zbožného panenkáře se ten velice zemitý kněz proměnil v růžový měsíc s modrými kukadly Šípkové Růženky, a přesto, že byl dosud v živé paměti, přidělal mu malíř starozákonní plnovous. Snad pocítil neadekvátnost svého umění a tradiční dekorací chtěl knězi dodat na důstojenství; docílil však jen toho, že se páter podobal dobromyslnému hippíři. Nechtěnou aktuálnost nerušila ani dosti středověká písmena, jež z pekelně černého pozadí ohnivě hlásala:

PŘESLAVNÝ MUČEDNÍKU, PROS ZA NÁS BOHA!

Otočil jsem se zády k oltáři, abych se rozhlédl po zbývajících oknech. Na ně však už panu Řeřichovi nezbyl čas. Zato bylo otevřenými dveřmi vidět daleko do krajiny, na šťavnaté louky a temný les, jenž odděloval Písečnici od Kostelce a světa. Kostelec a jeho Hlavní ulice, zasvěcená za posledních třicet let střídavě Eduardu Benešovi, Friedrichu Velikému, Stalinovi, Leninovi, profesoru Nejedlému a T. G. Masarykovi, nyní opět Leninovi, se ztrácela v podvečerní mlze jako hromádka kamení na jedovaté míse lučin a polí. Na západní obloze napodobil vládce vesmíru oblačnou fantazii barokního rytce. Svazek paprsků slunečního světla spojil jako po lineálu ocelový mrak s mystickým rybníčkem, kde se před jedenadvaceti lety koupala pochybná rusálka.

Najednou se mi panenkářovo dílo nezdálo neadekvátní. Patřilo do pohádky, spolu s výřezem krajiny za dveřmi, s rybníčkem jako klidné rybí oko, zhypnotizované éterickým ukázoivákem Stvořitelovým. Nebylo, tak říkajíc, z tohoto světa. Ušklíbl jsem se, zvedl jsem svatého Josefa k jeho podstavci, a vtom, jak byl hladce natřený, vyklouzl mi z ruky a spadl na podlahu. Něžně jsem se sehnul k tomu divotvorci, jenž v ústraní kaple pod Kobylí hlavou přežil víc než dvě století, a poznal jsem, že je konečně po něm. Nárazem pulk po délce, pootevřel se jako kniha, a já do ní nahlédl.

Co jsem viděl, přečetl jsem dobře; ačkoliv tady Bůh jednal proti vlastnímu zájmu, opět se mě dotkla jeho ruka a já věděl, že mi dává znamení. Dost jasné znamení. Falický výběžek na spodině sochy nebyl nedílná součást světce, ale kolík zaklizený do vyvrtného otvoru.

Zavíklal jsem kolíkem, a napůl se vylomil. Kolem horního okraje se bělaly stopy lepidla. Kdyby nebyla soška tak stará, řekl bych, že obyčejné kancelářské lepicí pasty.

Ale soška pocházela z osmnáctého století. Zarazil jsem kolík dovnitř, v kapse jsem nahmatal špagát a pevně jsem svatému Josefovi svázal nohy. Pak jsem ho opatrně posadil kolíkem do těsnění otvoru v podstavci. Musel jsem se usmát, i když do smíchu mi nebylo. Vzpomínka, kterou ve mně vyvolala ta falická hra, byla příliš živá, protože příliš absurdní.

2)

Neboť historie mé účasti na zázraku začala rovněž falusem; ne symbolickým, ale mým vlastním, zle postiženým gonorrhoeou, jež nemohla pocházet od nikoho jiného než od profesorky ruštiny Ireny Znenáhlíkové. Přijela na hradišťské školení tři dny před večírkem na rozloučenou rovnou z Bulharska, kde pomáhala budovat velký prasečinec. Na stavbě pracovali také brazilští černoši, jejichž profesí bylo mládí a pokrok a kteří objížděli svět jako honorovaní bojovníci za mír. Moje gonokoky obcestovaly tedy celou zeměkouli, což snad vysvětlovalo jejich jedinečnou odolnost, málem nezničitelnost.

Upozornily na sebe ve vlaku do Kostelce svědčím, výtokem a rychle se zvětšujícím zánětem předkožky. Dokonale mi zkazil náladu, když jsem odvrátil zrak od toho nadělení a okénkem ujíždějícího záchodu jsem pohlédl na zelený kraj, jímž se vlak plazil jako had k rubínovému jablku zapadajícího slunce. Večer jsem se ošetřil studenou vodou, ale když jsem ráno vstal, dosáhl už můj nástroj rozkoše téměř dvojnásobku své obvyklé délky, nikoli ovšem jitrní erekcí. Předkožkou, podobnou napučené pneumatice, proklouzávaly šedivé kapičky, popsané ve všech příručkách. Svědění bylo nesnesitelné a já, vyrobiv si z kusu gázy primitivní suspensor, odebral jsem se nastoupit místo učitele na vyšší dívčí škole.

Trýznily mě zneklidňující myšlenky. Mohu si dovolit představit se tomuhle malému, šefíky obrostlému městečku tím, že hned první den navštívím venerologickou ordinaci? Mimo vši pochybnost bude personálně vybavena absolventkami sociálně - zdravotní školy, a třebaže teoreticky je diskrétnost v ordinaci zaručena, i sestry jsou jenom ženské. Bude skutečně v jejich silách pomlčet o tom, že nový profesor jejich almy mater se do Kostelce přijel léčit na kapavku?

Čím víc jsem o tom přemýšlel, tím víc se ze mě vytrácela odvaha odhalit strašlivě zdevastovanou část těla očím nějaké absolventky. Před svoji první třídou, neobyčejně prsatou smečkou mladých samiček, jsem sestoupil jako na dno černého zoufalství. Bylo předjaří, a holky v třetím ročníku seděly v přílehavých tričkách. Napadlo mi, že asi předtím měly tělocvik; teprve mnohem později mi Liška prozradila, že trička byl záměr a panenskými kozičkami jsem měl být uveden do rozpaků, rozohněn či jinak vyzkoušen ve svém kanectví. Jenže já na to neměl myšlenky. Nezázlivě jsem blábolil o Stalinově spisku o jazykovědě, jak to bylo předepsáno v osnovách, a můj duch se zabýval otázkou, zda ty všude popsané kapičky neprosáknou kalhotama.

Když neinspirovaný výklad trval asi půl hodiny a já pořád seděl za katedrou jako pařez a nedával najevo žádné známky vzrušení, přihlásila se najednou dívka s nápadně pikantním nosem. U jeho kořene seděly blízko sebe evidentně příliš mazané oči, zelené a podlouhlé, a pod nima zářily čerstvě olíznuté a předimenzované rty. Zeptala se, jestli smí na stranu. Trochu mě to vyvedlo z míry, ale pohled na úplně všemi mastmi mazanou liščí tvář mě okamžitě poučil, že jde o provokaci. Na stranu se nedovolovaly ani desetileté holčičky na polické měšťance, kde jsem se živil před tím, než jsem marxistickým žargonem na hraděšském školení zapůsobil na téměř všemocného ředitele kostelecké sociálky a byl uprostřed školního roku přeložen do jeho dívčího ráje. „Prosím,“ pravil jsem ledově, a Liška - ta přezdívkou byla něco jako láska na první pohled - v úzké tmavomodré sukni a v bílém tričku, pod nímž bylo vidět velmi dobře vyplněnou podprsenku, se krokem profesionální kurvy vzdálila z místnosti. Třídou zašumělo. Pokusil jsem se upoutat pozornost na maršálové myšlenky o slangu, ovšem marně. Sotva slyšitelné chichotání pokračovalo a ustalo náraz, teprve když vrzly dveře, kaštanová Liška se, opět krokem profesionální kurvy, vrátila, a já si všiml, že na tričku došlo ke změně. Nebyla už pod ním našponovaná podprsenka, ale dvě nádherné, pevné a pružné polokoule a skrze napjatou tkaninu na mě významně koukaly temné terče. V tichu Liška přešla kolem katedry a polokoule se nepopsatelně pohybovaly. Také jsem oněměl.

Z očarování mě vytrhla rychle sílící nepříjemnost v nohavici, a najednou mě sklátila bolest. Nápadně jsem se zkroutil za katedrou a třídou, jako jarní vánek, prolétlo nové zašumění. Pokus o záchranu návratem k maršálovým jazykovědným spekulacím se proměnil v debakl a já měl pocit, že se mi vzadu kouří z propocené košile.

Když jsem se v předklonu a zakrýváje si prosáklý poklopec Stalinovou brožurou, dostal do sborovny, stál tam jakýsi chlápek, nesmírně elegantní (na tu dobu svetřů a manšestrových kalhot) a bavil se s Ivanou Hroznou, zástupkyní ředitele. Dokonce měl knírek a barevnou kravatu, a přesto byl úsměv Ivany Hrozné nějak zářivě optimističtější než ráno.

„Pojď dál, soudruhu Smiřický!“ pravila nadšeně. „Vy jste se ještě neseznámili, že ne? Tohle je soudruh doktor Gellen, učí u nás zdravotně,“ řekla a chlápek na mně spočinul úzkýma očima, jež měly výraznou barvu zralých borůvek. Instinktem, jenž spojuje podobná bratrstva, jsem v něm okamžitě poznal zkušeného, a jistě velmi úspěšného děvkaře a došlo mi, že jsem zachráněn.

3)

„Vy jste se činil,“ řekl mi, když jsem mu ve svém kabinetě ukázal výrazně ozvláštěnou část svého těla. „Na jaký škole jste to učil, prosím vás?“

Vykáním se mezi námi vytvořil důvěrný vztah, který soudružské tykání, na škole povinně zavedené, jinak znemožňovalo

„Na měšťance.“

„Proboha! To máme tak zkažený pionýrky?“

„Neurvale mě uchopil doktorskými prsty.“

„Tohle je ze školení, pane doktore.“

Švihácké oči na mě mrkly, tiše mě odhadly a doktor stiskl, aby vytlačil několik kapiček. „Vida, vida! Přitom jsme u nás s pohlavními nemocemi skoncovali, jak víte.“

Vysvětlil jsem mu, že moje bacily nejsou v rozporu s vládním zjištěním, neboť je to import z Brazílie. Zaujalo ho to a vyžádal si jméno a adresu bacilonosiče Znenáhlíkové a já mu ji ze msty dal.

„Jako svazačka, nebo dokonce členka Strany, by měla vědět, že její povinnost jako onemocnělé je okamžitě se léčit,“ řekl a pořád mě sledoval borůvkovým zrakem. „Já ji pro případ, že tu povinnost zanedbala, ohlásím na příslušných místech. To je zase moje povinnost.“ Udělal pauzu a významně dodal: „Jako lékaře.“ Nepouštěl mou chorou část z doktorského hmatu. „Vy,“ pravil pomalu, „jste svou povinnost splnil. Jako pedagog a -“

„- uvědomělý nestraník,“ řekl jsem do jeho pauzy. Doktor Gellen naposled stiskl moji zuboženinu, jako kdyby mi potřásl pravicí, a vyzval mě, abych se zapoklopoval.

Šel si umýt ruce k umyvadlu.

„Bude to muset pod mikroskop. Je tu jakási možnost, že je to jenom nějaká exotická forma ballanitidy. Ale moc bych na to nespolehal.“

„Vyšetříte to sám, pane doktore?“

Pod knírkem se elegantně ušklíbl.

„Ne. To udělá samozřejmě laboratorní sestra. Ale nemějte strach, pane kolego. Naše sestry nedrbou.“ Asi na mě byla vidět nedůvěra v tak záračnou vlastnost, protože hned dodal:

„Uvidíte sám, až je uvidíte. A jestli se ukáže, že to je to, čeho se obáváme - jako že se to ukáže - povedu to, řekneme, jako zánět uretry. To by vám vyhovovalo?“

„Zasmál se na mě jako majitel nějaké soukromé praxe.“

„Tomuhle ale říkám smůla. Opravdu vás lituju. Dostat se na náš děvčinec, a zrovna takovéhle nevhodné nadělení! Být vámi, asi bych se šel ožrat. Nepůjдете? Šel bych s vámi.“

4)

V nemocnici mě představil sestře s nepravděpodobným jménem Udelína a já pochopil, proč si byl tak jistý její mlčenlivostí. Byla to statná nevěsta Kristova, už trochu v letech, počínala si věcně a profesionálně a její řeč se vyznačovala nekomentujícím realismem, jenž připomínal styl západní žurnalistiky, jenže byl podložen hlubší jistotou,

„Smířický... nemáte náhodou strýčka velebným pánem v Budějicích?“ zeptala se a energickým gestem mi naznačila, abych vytáhl předmět šetření.

Při zmínce o tom hodném knězi jsem se zastyděl. Jezdával k nám od nepaměti, vždycky mi přinášel nějaký dárek, obvykle bonboniéru, a na rozloučenou mi dělal na čelo křížek. Tohle si ode mě nezasloužil.

„Ano. Totiž - už tam není.“

„Copak?“ Sestra Udelína nahrála očko z ocelové niti v plameni kahance a obratně mi je strčila do močové roury. Přijal jsem to jako trest. „Přeložili ho?“ zeptala se. „Měl už být dávno děkanem,“ říkaly jsme si vždycky. „Takový vzorný, vzdělaný pán a laskavý, plný právě křesťanské pokory.“ Zavrtěla očkem v místech, kde to páliло jak čert, až jsem vzdychl.

„Zašili ho,“ vylétlo ze mě. „Byl zatčen.“

Sestra vytáhla očko a prohlédla si je proti světlu.

„Tak?“ pravila, jako kdybych jí byl ohlásil, že strýček předsedá exerciciím na Svaté Hoře. „A copak si na něj vymysleli?“

Zapnul jsem poklopec a sestra umělecky potáhla sklíčko blankou z mé uretrální trubice.

„Čet něco - pastýřský list pana arcibiskupa, myslím - z kazatelny.“

„Po tom oni strašně jdou. Pan arcibiskup je prý taky ve vězení,“ pravila sestra skoro radostně a vložila sklíčko pod mikroskop. „Světce. Velký světec! Za Němců byl šest let v koncentračním táboře. My jsme ho znaly z předvátky. Chodíval k nám někdy sloužit mši svatou, ještě když jsme byly v Praze ve Vinohradské nemocnici. No vida, už je zase ve vězení! Někdo říká, že jenom v domácím vězení, ale to přijde,“ dodala, opět se mi zdálo, že spokojeně. „Á, tady je máme! Pojdte se podívat!“ vstala a udělala mi místo u mikroskopu. „Gonokoky jsou vždycky po dvou. Taková dvě zrníčka u sebe, jako blíženci. Vidíte je?“

Viděl jsem je zatraceně dobře, ten výsledek ne úplně marxistických zájmů na hradíšťském školení. Řekl jsem:

„Potvory!“

„Jim nenadávejte,“ pravila Udelína a odstrčila mě od mikroskopu. „Ty za to nemůžeš. Ale hřích se nevyplácí.“

To máte pravdu. Aspoň ne některé hříchy.“

„Žádné hříchy,“ zahleděla se znovu na mé gonokoky a pravou rukou zapisovala jejich počet do formuláře.

„Žádné. Někdy to ze začátku vypadá, že Bůh na hříšníka zapomněl. Ale to je pouhé zdání. Boží mlýny melou pomalu, ale -“ narovнала se a pohlédla mi do očí. „Máte kapavku, pane profesore. Žádná mýlka. Odnesete si to k panu doktorovi sám, nebo -“

„Ne ne, neobtěžujte se!“ pravil jsem rychle a uhnul jsem jí očima k gigantickému čepci. Z vysokých oken na něj dopadalo depresivní mléčné světlo, přes černý hábit svého řádu měla sestra širokou bílou zástěru, u objemného pasu se houpal černý růženec a z baculaté tváře venkovské hospodyně hleděly na mě pomněnkové oči. Vcelku vypadala sestra Udelína vesele.

Nechtělo se mi jen tak sebrat svůj ostudný ortel a odejít. Snad jsem taky cítil potřebu nějak se ospravedlnit před zatčeným strýčkem. Chvilí jsem otálel, a pak jsem se zeptal:

„To vás sem z Prahy - přeložili?“

Na rozdíl od elegantního doktora Gellena nepokládala sestra za nutné chodit kolem horké kaše.

„Ano. Většinu řádů zakazují činnost,“ pravila znovu neadekvátním tónem radostného nadšení. „Školské a kontemplační sestry už poslali do Broumova. Zřídili tam takový, říkají tomu koncentrační, klášter. Nemocniční sestry zatím jenom musely z Prahy na venkov. Říká se ale, že půjdeme z nemocnic do útulků pro mrzáčky od narození a pro nevyléčitelně choré.“

Nevěděl jsem, co poznamenat k těmto veřejnosti dost neznámým událostem, a tak jsem jenom položil otázku:

„To tam nemají dost personálu -?“

„Inu, to víte. Mrzáčci od narození, to jsou moc velcí ubožáčci. Většinou se ani hýbat nemohou, natož chodit. Potřebují péči čtyřicet hodin denně. A civilní sestry - na nich to ani nemůže nikdo chtít. A pak - mrzáčci nemají na světě nic, kromě Pána Boha.“

Nějaký radikál v Rudém právu nedávno požadoval, aby i mrzáčci od narození byli vysvobozeni z pout pověry, ale sestra zřejmě Rudé právo nečetla. Neřekl jsem jí to. Mrzáčci od narození stejně neměli naději na podobné vysvobození. Jsou příliš nároční a civilní sestry příliš vdavekchtivé.

„Říkáte - koncentrační klášter?“ Slyšel jsem ten nehezký termín poprvé. Jako tak mnozí, neměl jsem tušení o nejnovější vymoženosti třídního boje. „To je - co to -?“

Odmlčel jsem se, trochu v rozpacích. Nejlepším prostředkem utajení je obecná lhostejnost ke všemu, co většinu lidí osobně nepálí. Jako tak mnohé, ani mě problémy kléru, svatého biskupa a nevyléčitelných mrzáčků zvlášť netížily.

„Jsou dva,“ pravila věcně Udelína. „Mužský a ženský, oba v Broumově. Soustřed'ují neboli koncentrují se tam všechny řeholní osoby, ať patří ke kterému chtějí řádu. Všichni musejí pracovat v některé továrně. Sestrám původně přidělili jednu malou tkalcovnu v Olivětíně. Měla staré zařízení, samé selfaktory, jestli to znáte, přitom se člověk hodně naběhá. Až na ředitele a mistra tam pracovaly jenom sestry. Ale nedávno je rozhodili po několika fabrikách v Broumově, protože z toho byly -“

Z ničehož nic se odmlčela a vstala. Zavěťřil jsem. I tahle mimo politické strachy žijící osoba tedy nakousla něco, co nehodlá dopovědět. Možná ale že to nebude politický strach. Nezačaly se sestřičky kurvit s mistrem? Hned jsem ten nápad zamítl.

Taková věc by byla z hlediska státní ideologie spíše žádoucí... Ale ovšem! Rozhození sestřiček po více fabrikách skýtá patrně mnohem větší možnosti smilstva - „Do práce!“ zvolala Udelína. „Moc jsem se zapovídala. Podívejte, co tu mám dneska močí!“

V dřevěné štelážce stála vyrovnaná řada zkumavek, představujících pestrou škálu žluti. Nasadil jsem tón odpovídající dobové, úředně připuštěné žertovnosti:

„Copak? Sestry neplnily plán?“

Udelína pohlédla na ostudný glejt, který jsem držel v ruce, pak na mě, a odhadla mě jako předtím dr. Gellen.

„To vůbec ne! My jsme pracovité. Zahálka je jeden ze sedmera hlavních hříchů. Ale začlo se poukazovat na to, že sestry plní plán líp než která jiná fabrika v Broumově. A to měly ty nejstarší stroje. Průměrně, říká se, asi na sto padesát procent. Dělal to mezi dělnictvem zlou krev.“

Vzala zkumavku s močí, ukápla do ní z kapátka a vytvořila něco na způsob anýzového likéru. Usmál jsem se na ni. Taková tedy byla příčina konce řádové přádelny. Strčil jsem svůj ortel do kapsy a odešel jsem k dr. Gellenovi, který to diagnostikoval jako zánět močovodu z nastuzení.

5)

Brzy se ukázalo, že sociální škola je pěkný hambinec. Teoreticky to bylo zařízení pro obě pohlaví a na podzim prý měli v prvním ročníku jednoho hochu. Nápor dvou set šedesáti žákyň vydržel jenom měsíc. Výboje studentek sociálních nauk se proto soustřed'ovaly převážně dvěma směry: k místní sochařsko - kamenické škole a k vojenskému gymnáziu. Ve městě byla ještě sedlářská průmyslovka, ale tu žákyň vynechávaly, protože její osazenstvo sestávalo převážně z venkovských buranů a dívky ze sociální školy, přestože jedním z nejoblíbenějších (před revolucí hlavních) předmětů tam bylo vaření, se chovaly jako intelektuálky.

Můj příchod sliboval zpestření. Jenže se mnou nic nebylo. Snad v rámci božího trestu a záměru - později jsem se bránil takovému teologickému myšlení, ale *quia turpe, quia indignum* - vyvinul se z kapavky skutečný zánět močovodu a ballanitida také přežila dávno zahubené gonokoky. Jedna funkce mého organismu byla tak na delší čas ztížena, druhá prakticky znemožněna. Chtě nechtě musel jsem se uchýlit k zdrženlivosti a doufat, že holky mě budou pokládat za vola a dají mi pokoj.

Zdrženlivost však na ně účinkovala asi jako odhalené kotníčky pod viktoriánskou sukní na chťiče mých dědečků. Při experimentu s podprsenkou nezůstalo a následovala řada jiných, různých, kolektivních i soukromých. Na škole se zahnízdila místní móda neuvěřitelných dekoltů (po mých hodinách vždycky zmizely). Jednou někdo při

tělocviky omylem zamkl šatnu a porouchal zámek, takže do sociální nauky se holky dostavily v trenýrkách. Cestou ze školy do svého podnájmu na kraji města potkával jsem, nápadně pravidelně, osamělou studentku, každý den jinou: byl to vzorný *teamwork*, a jak jsem se později dozvěděl od Lišky, i jakási soutěž, na niž se dokonce přijímaly sázky. Studentka na mě pokaždé upřela do široka rozevřené oči a něco jí upadlo: kniha, aktovka, šáteček. To už byl ale efekt příliš přehnaný a přesvědčil mě, že spíš než předmětem pohlavní touhy jsem objektem poněkud pubertálního holčenečského humoru. Také jsem dostával hodně vášnivých psaníček a nějaká, zřejmě opravdu toužící duše mi posílala lístky na mléko pro kojící matky, za které jsem se však ostýchal v Kostelci nakupovat, takže přicházely nazmar. Díky intimním potížím zůstával jsem přesto přese všechno jako ledovec. Jenže málo platné, holky to nedonutilo ke kapitulaci. Jenom to poněkud zintelektualizovalo jejich příčinlivé úsilí.

Novou etapu zahájila opět dívka s pikantním nosem a mazanýma očima blízko u sebe. „Kožíšková,“ vybídl jsem ji jednoho dne, když jsem při hodině politické ekonomie zastupoval schůzující Ivanu Hroznou, „napiš nám vzorec pro zmenšující se míru zisku v pokročilém kapitalismu.“ Liška, tentokrát řádně v podprsence, ale zato v sukních, které neměly daleko k historicky mnohem pozdější mini (vykasala si je pro ten účel v pase), na mě nevlídně pohlédla: „Soudruhu profesore, prosím vás, netykejte mi!“ „Cože?“ „Abyste mi netykal.“ Třída souhlasně zamručela. „Ano! Netykejte nám!“ ozval se kdesi vzadu polovýkřik pečlivě schované bojovnice a Liška u tabule pokračovala: „My nejsme žádné děti a nám to vadí, když nám tykáte!“ Změřil jsem ji nestoudným pohledem. Dítě opravdu nebyla. „No dobře, Kožíšková. Jak si přejete. Tak nám tedy povězte, jak je to s tou ziskovou mírou,“ pravil jsem s profesorskou ironií. Nepověděla a dostala pětku. Za deset minut jsem ve sborovně oslovil šedesátiletou přesluhující učitelku češtiny: „Ančo, co bys tomu řekla? Ve třetím ročníku si zakázaly, abych jim tykal!“

6)

Vyrostl z toho problém, který si vyžádal zvláštní konferenci učitelského sboru. Požadavek třetího ročníku totiž hrubě porušil obecnou normu doby a pro Ivanu Hroznou, která se mezitím stala ředitelkou (Procházka povýšil na zemského inspektora), nebylo tykání vůbec záležitostí gramatiky, ale světového názoru a zlidovění demokracie.

„To jsem, soudruzi a soudružky, opravdu nečekala!“ mateřská ňadra se jí dmula pohnutím a ošklivou tvář naplňovala lítost. „My tu odstraníme starý způsob oslovování, žádné pane profesore a slečno Kožíšková, a soudružky nám najednou přijdou s takovým zpátečnickým požadavkem. To mě, nic vám nezastírám, to mě ranilo! Já nevím, co dělat!“

„Já bych, Ivanko, napsala oběžník,“ pravila Evženie Vikusová, učitelka dříve vaření, nyní teorie výživy. Nedávno o vlas ušla zkáze, neboť předražené buřty jejího otce velkouzenáře byly dosud v živé paměti, a mimoto měla kompletně zlatý chrup jako následek specializace na dorty. V Sovětském svazu, kde to nevěděli, vyšla však nedávno její slavná Česká kuchyně a to, spolu se vstupem do Strany na gottwaldovskou výzvu, zachránilo ji před likvidací, kterou požadovali někteří kostelečtí radikálové. „Já bych napsala oběžník, Ivanko,“ řekla, „a prostě bych holkám nařídila, že kantorům se vyká - totiž tyká, a basta!“

Ivana zavrtěla hlavou.

„To by byla chyba, soudružko Vikusová. Ve škole není vhodné uplatňovat taková rázná opatření jako v praktickém životě. Tady boj starého s novým nabývá jiných forem, které jsou podmíněny mládím našich dívek. My komunisté se musíme snažit rozumět a přesvědčovat, ne trestat a nařizovat, jak to dělávali buržoazní učitelé. I když tohle mě opravdu bolí, s tím vykáním.“

„Já bych jim to nařídila, a bylo by po parádě!“ trvala na svém teoretička výživy. „Jenže když myslíš, tak aby se snad svolala svazácká schůze, a -“

„To bude asi správné,“ přikývla nejistě Ivana a rychle v ní začalo růst nadšení. „A já si vezmu slovo, - nebo ne, líp bude, když jim to poví některá z nich, třeba Pecáková z čtvrté bé, jak u nás dnes tykání plní úplně jinou funkci -“

Chtěl jsem nějak obratně promluvit o funkci tykání v případě mém a mých žákyň, ale předešla mě Zdenka Procházková, manželka bývalého ředitele:

„Heleď, Ivano, nejdřív bysme si měli ujasnit, proč děvčata vlastně chtějí, aby jim tady soudruh vykal. To je úplně podle pedagogických zásad - a podle Marxe, myslím, taky. Nejdřív odhalit příčiny a pak je řešit.“

Ivaně se na tváři objevila směs úcty a zahanbení, že ji někdo přistihl při tak základní chybě proti dialektice výchovy.

„Máš pravdu, soudružko Procházková. Nejdřív musíme věc analyzovat. No, já si myslím - já se obávám, že mezi našimi dívkami je přece jen ještě hodně soudružek, které vyrůstaly v měšťáckém prostředí - a taky dcerky větších rolníků - a rok je možná ještě dost krátká doba, ještě se jim soudružské tykání nevžilo. Bude to vyžadovat asi nějaké školení -“

„To nevím,“ Zdena Procházková mrkla po mně. Seděla ve sborovně v tepláčkách, jež halily přetrénované, už nejméně čtyřicetileté tělo. Tvář měla ošlehanou větrem z příliš mnoha kanoistických výprav a na rukou mozoly od hrazdy nebo snad od pozemního hokeje. „Já teda nevím, Ivano,“ řekla, „jestli to nebude složitější, nebo vlastně jednodušší, než že naše děvčata jsou ze statku nebo dcery živnostníků. On tady soudruh je mladej - asi pětadvacet, že?“

Kývl jsem.

„A našim děvčatům je patnáct až devatenáct. Voni jsou zvyklý, že mladíci jako tady soudruh jim vykaj. Kdyby bylo soudruhovi tak padesát, šedesát, tak by jim to bylo fuk, ale -“

„To mi, vidíš, Zdeničko, nenapadlo!“ užasla Ivana. „Ale asi budeš mít pravdu - i když já bych vliv těch přežitků nepodceňovala“ -

Došlo k debatě, která se táhla a táhla, ale posléze skončila neslýchaným závěrem: vzhledem k opačnému pohlaví a jim blízkému věku bylo mi oficiálně povoleno žákyním dvou nejvyšších ročníků vykat. Když jsem potom voňavým jarním večerem doprovázel Zdenku Procházkovou domů k šefířkovému předměstí, kde jsme oba bydleli, řekla mi na rozloučenou kamarádsky:

„Heleď, ale nevádí ti, že já ti tykám?“

„Prosim tě, proč?“

„No já že bych mohla bejt tvoje máma.“

„To bys mě musela mít v deseti.“

„V sedmnácti, hochu, v sedmnácti!“ vzdychla. „Tak dobrou noc.“

Vylovila klíč z objemné kabely, kde měla švihadla a gumovou koupací čepici, a odemkla vrátka zahrady rodinného domku, jehož majitel se nyní zabýval zemskou inspekci škol v Praze. Postál jsem, než vrátka zase zamkla, a když vyběhla po schodech ke dveřím, zamával jsem jí.

„Víš, jak ti říkám?“ zavolala do pomalu houstnoucí tmy.

„Ne. Jak?“

„Maugli.“

„Proč?“

„Seš lidský mládě,“ pravila záhadně, „mezi soudruhami.“

Nevěděl jsem, jak to myslí, jenom jsem se zasmál a vykročil jsem k fialovým keřům, mezi nimiž cesta mizela v šeru. Snad do mě nějak viděla nebo co, ale zapomněl jsem na to a přijal jsem její heslo bez ptaní. V životě nám zůstane utajeno tolik věcí a - jak by řekla sestra Udelína - většinu příležitostí k dobrému skutku bídne promarníme.

7)

Tvrdošíjnost mého zánětu poutala zájem dr. Gellena. Jednou večer, když měl noční službu, pozval mě k sobě do nemocnice, a sotva za námi zaklaply dveře služebního pokoje, navázal činem na slova, jimiž se se mnou rozloučil po našem prvním rozhovoru. Z krabice po penicilínu vytáhl unikát: pravou skotskou whisky; pak z lednice, kde choval nějaké zkáze podléhající léky, vyndal plechovou kádinku na roztoky, plnou ledu, roztránil led o desku stolu a ve skleničkách od hořčice vyrobil dvě *scotch on the rocks* jako z amerického inzerátu.

„Na vaše zdraví!“ zdvihl sklenici s miniaturním ledovcem v medové tůni. „Upřímně řečeno, pokud jde o váš penis, obávám se, že tenhle lék bude stejně účinný jako každý jiný.“

Lekl jsem se. Gellen však zachoval klid a pravil:

„Vždycky ovšem zbývá radikální řešení.“ Všiml si, že můj úděs se tím jen vystupňoval, a dodal chlácholivě:

„Nemyslím amputaci. Jenom obřízku.“

Napil jsem se a dobrá whisky mě uklidnila. Dr. Gellen mi ihned dolil.

„Na zdraví naší Strany!“

„Naší?“

„Jste přece pokrokový nestraník jako já?“

„Nestraník určitě.“

„A pokrokový taky. Nepokrokoví nestraníci nezastávají v našem zřízení tak odpovědné funkce jako vy,“ zazubil se.

Na kratičký zlomek vteřiny mi napadlo, jestli pan doktor nezastává, kromě své úřední funkce, ještě jednu, tajnou. Ale připadalo mi, že na něco takového je příliš inteligentní. Řekl:

„Tak mi napadá - všiml jste si někdy zajímavé vlastnosti záporné předpony ne?“

„Jakou vlastnost myslíte?“

„Měl byste o tom vědět víc než já. Máte lingvistické vzdělání,“ řekl. „Ale podle některých buržoazních teorií se problémy světa dají zredukovat na otázky jazyka. Jistě to znáte.“

Přecenil moje vzdělání. Jenom jsem o tom něco zaslechl, někde při soukromé debatě.

„Na fakultě se spíš studovaly *Dějiny VKS(b)*,“ řekl jsem.

„Třeba byly buržoazní, něco na těch teoriích je,“ pravil dr. Gellen. „Například: charakterizoval jsem vás slovní dvojicí složenou ze substantiva nestraník a adjektiva pokrokový. Takto označený občan se ideově příliš neliší od občana charakterizovaného přesunem předpony ne ze substantiva na adjektivum: nepokrokový straník. Lidově se mu říká ředkvička.“

Hra mě zaujala a podezření na druhou funkci pana doktora vyprchalo.

„Přesuneme-li nyní obě záporné předpony do jediné dvojice,“ pokračoval, „dostaneme dva nové dvoučleny: nepokrokový nestraník a pokrokový straník. Řeklo by se - dno a vrchol společenského žebříčku v našem lidově demokratickém zřízení.“

Vstal a přistoupil k malé černé tabuli na stěně, kam mu sestra křídou napsala pravděpodobné noční povinnosti. Smazal nápis Pravděp. Ex: *pí Součková a p. Habr* a místo něho napsal:

pokrokový straník

NEpokrokový straník - pokrokový NEstraník

NEpokrokový NEstraník

Asi takhle vypadá dnes naše společenská hierarchie. Zajímavá je tu symptomatika negativní částice ne.“

Upřel na mě borůvkové oči a připadal mi najednou jako člověk, jehož intelektu se naše doba vyhnula. Pocit přibuzenství ještě jiného, než je bratrství feminofilů, se ve mně smísil s hřejivou vlnou whisky.

„Říkal jste, že jste studoval *Dějiny Všesvazové strany bolševiků*,“ pravil ten muž z jiného, patrně mého světa.

„Měl jste možnost číst i jiné materiály k tomu tématu?“

„Takové věci, z mnoha dobrých důvodů, nečtu.“

„Snad byste měl...“ pravil Gellen do ztracena, „... a jako intelektuálně vyspělý pokrokový nestraník i mohl,“ pohlédl mi do očí a otočil se zpátky k tabuli. „Tenhle graf tedy odpovídá dnešní situaci. Ovšem pouze zhruba. Jsme sice teprve rok a něco vzdálení revoluci, přesto však už nyní jeví záporná částice ne, všímáme-li si dobře, tendenci, kterou bych nazval difúzní. Chce být přítomna ve všech třech stupních systému, takže se z tohoto uskupení poznenáhlu vytvoří uskupení jiné, které nazvěme třeba vrstvy budoucnosti.“

Vzal křídou a psal:

NEpokrokový straník

pokrokový straník - pokrokový NEstraník

NEpokrokový NEstraník

Pak usrl ze žlutavé laguny, zacinkal tající krou a zálibně chvíli hleděl na své čáry.

„Předpona je nyní rozložena po systému rovnoměrně, ve všech třech stupních hierarchie,“ řekl, „takže systém se jeví jako stabilnější. Ale je to systém třístupňový, a částice jsou čtyři. Druhý stupeň je zdvojený, a stabilita proto nedosahuje žádoucí intenzity. Difúze, podle mého odhadu, bude tedy pokračovat, možná i katastroficky, až se vytvoří systém následující.“

Psal:

NEpokrokový straník

NEpokrokový NEstraník

pokrokový NEstraník

pokrokový straník

Opět se zahleděl na své dílo. Pořadím posledních dvou složek této čtyřstupňové hierarchie si nejsem úplně jist a bude možná variabilní. Jediný konkrétně existující vzor je zatím Sovětský svaz, a ten v tomhle bodu nedává jasnou odpověď. Hlavy litaly oběma kategoriím. Odmlčel se, stál v bílém plášti na černém pozadí tabule, hladil si knírek ukazováčkem a vypadal trochu jako čert. Pak se vymanil z jakýchsi soukromých vizí, dopil whisky a řekl: „Měl bych ovšem připojit sémantickou definici -“ a někdo zaklepal. Gellen rychle smazal svůj graf a zařval:

„Dále!“

Dovnitř vpadla františkánka a řekla, že pan doktor má jít okamžitě na ošetřovnu, že tam mají ošklivý úraz.

8)

Úraz, který nás očekával na ambulanci, nebyl vůbec ošklivý. Naopak. Na otáčecí stoličce seděla mladá žena a vyděšeně hleděla na doktora přes bílý kapesník, který si tiskla k nosu. Vedle ní stál udělaný mladík v manšestrákách a koukal na nás skoro ještě zděšeněji.

„Copak se stalo?“ zeptal se Gellen přísně.

„Pane doktore - já sem -“ promluvil mladík, „- my sme - v sobotu sme se brali - a já - byl sem ňák nevobratnej nebo co - my sme spolu štípali dříví a já sem - Lidušce usek nos!“

„A jeje!“ pravil Gellen s netajenou radostí. „Tak se ukažte!“

Mladá žena velice opatrně sundala kapesník. Naskytl se nám pohled sice krvavý, ale zdaleka ne tragický. Manžel zřejmě dobře ostřil své nástroje, protože dívka utál přesně jen masitou špičku nosíku. Špička nyní visela na kůžičce a trochu se houpala na pozadí plných rtů, které se stahovaly do plačtivého půlobloubku.

„Pane doktor,“ pravil mladík šepem, asi z ohledu na mou přítomnost. „Já se vám budu revanšovat s o u k r o m ě! Jenom dyž Lidušku zachráníte, aby nebyla zvohyzděná! Můžu vám dodat drůbež v každém množství“

Seděl jsem pak s dodavatelem drůbeže na chodbě, a mladík se strachoval, jestli to manželku nebude bolet. Několika neobratnými otázkami obratně zjistil, že nejsem ve Straně, a požádal mě, abych zašel dovnitř a řekl doktorovi, ať dá manželce injekci, aby neměla bolest. Že on na nějakou tu husu koukat nebude - Nakonec se manželka objevila mezi dveřmi. Oči, už ne tak ustrašené, modře hleděly přes velice odborně vyhlížející náhubek z gázy. Novomanžel se vymrštil, pokusil se vtisknout doktorovi do dlaně bankovku, ale Gellen řekl, aby to nechal být, že peníze on nepotřebuje; mladík spiklenecky pronesl „Rozumím!“ a něžně si odvedl manželku s přiřítým nosem dlouhou chodbou k východu. Před nemocnicí na něho čekala bryčka.

Jak šli pryč, všiml jsem si, že manželka má mimořádně půvabné nohy. Setkal jsem se pohledem s Gellenovým borůvkovým očima.

„To víte, pane kolego,“ řekl dr. Gellen. „V pokrokových špitálech má lékař mladý kundičky pěkně pod střechou. Ale tady? Řád svatého Františka! Tak se člověk musí trochu kompenzovat na ambulančních pacientech.“

„Nestačila by zdravotní výchova na sociálce?“

„Tam se to moc chce vdávat,“ pravil doktor. „To poznáte, až se vyzdravíte.“

9)

Liška se kupodivu nezúčastnila kolektivních provokací s osamělou studentkou a na zem spadlým šátečkem, ale to jen proto, že mě, aniž jsem to tušil, bedlivě studovala a shromažďovala si informace o mých vlastnostech a zálibách. V prvním ročníku jsem se zmínil o své, jinak tajené, saxofonové minulosti a u příležitosti nějakých státních narozenin jsem za onemocnělou učitelku zpěvu doprovodil na klavír státní a revoluční hymny. Jednou odpoledne po čtvrté, sotva ve školní kuchyni skončila podivuhodně voňavá teorie výživy, zaklepala Liška na dveře mého kabinetu a vstoupila dovnitř.

Kaštanové vlasy měla stažené dozadu modrou mašlí, na sobě jedno ze svých těsných triček barvy žluté, modrou sukni vykasanou nad kolena a na bosých nohou ušpiněné tenisky. V ruce držela nějaké noty a prohnané oči vybraly ze svého repertoáru přehnaný výraz ukázněné úcty. Zůstala stát zrovna v kuželi světla, které zasvěcovalo kabinet jaru a jeho tužbám.

„Pane profesore, dovolil byste, abych vás o něco požádala?“

„Prosím.“

Popošla z kužele světla blíž ke mně.

„Posaďte se.“

Splnila rozkaz a vystrčila na mě poněkud ušpiněná kolena.

„Vy jste odborník na jazz -“

„No počkejte, odborník -“

„V prvním ročníku jste říkal, že jste až do konce války hrál v jazzovém orchestru na saxofon“

Připustil jsem, že něco takového jsem prováděl.

„A co má být?“

„Já se učím na klavír,“ pravila Liška, stále velmi způsobně. „Ale jenom etudy a sonatiny, víte? A tady jsem dostala nějaké jazzové noty a nevím si s nima rady. Tak jsem si myslela, že kdybyste byl tak velmi laskav a mi je přehrál -“

Mazané oči na mně spočinuly s tak nevěrohodnou úctou, že nebýt trvajícího maléru, byl bych asi sáhl po ní, a ne po jejích notách.

„Ukažte!“

Podala mi je. Byly to tři prastaré šlágry a já na chvílku pozapomněl na její příliš zřejmé vedlejší úmysly, které zcela jasně byly její hlavní. Měl jsem odjakživa slabost pro staré časy, tak nefalšovaně obscenní a veselé, snad proto, že od chvíle, kdy jsem nabíral rozum, podařilo se mi žít téměř permanentně pod různými děsy. Liščíny písničky pocházely z dob před tou noční můrou.

„Kde jste to vzala?“ Posadil jsem se k pianu, které stálo v mém kabinetě, protože jsem se oň dělil s chorou učitelkou hudební výchovy, a pustil jsem se do výroby synkop. Do poskakující melodie jsem pravil zasněně:

„Charleston... to už se nehraje dobrých dvacet let!“

„Fakticky?“ uslyšel jsem za sebou přeučivou poznámku. Zazněla mnohem blíž, než by odpovídalo způsobilosti. Klínal jsem a udělal jsem z toho boogie, synkopy, jako vždy, ve mně okamžitě probudily prchavý pocit absolutního štěstí. Pak jsem si uvědomil, že dívka za mnou stojí jako ryba, a bylo mi to nápadné. Mrkl jsem tam, setkal jsem se však pouze s přeučivým výrazem nepravděpodobně způsobilých očí.

Otevřel jsem druhý šlágr. Tango. Přehrál jsem je už s menší chutí. Dívka pořád jako putička, znovu jsem zašilhal, a měla v očích otázku. Třetí věc byl valčík. Nerozuměl jsem její otázce a znervózňovala mě. Přestal jsem uprostřed šlágru a otočil jsem se na stoličce čelem k žákyni.

„Tohle ovšem není žádný jazz.“

„Já vim,“ pravila Liška.

„Mám vám to taky zahrát?“

Zdálo se mi, že se nadýchla nebo co. Ňadra pod tričkem, vábnička starší než charlestony, se hroty pozdvihla k mé kostkované košili.

„Nemusíte, když nechcete -“

Mělo to mnoho významů a všechny byly jinotajné. V nohavici se mi připomněl minulý hřích a já se na stoličce rychle otočil zpátky k pianinu. Za mnou zase to ticho s otázkou. V rozpacích jsem pohlédl na ohmatané obálky jejích šlágrů. Na prvním nyla dívka s bubikopfem, vztahující ruce k nějakému ulízanci; na druhé muž v kostkované košili, docela podobné mojí, byl zobrazen právě ve chvíli, kdy se snad chystal sundat kalhoty; z nuzného lože k němu rovněž vztahovala ruce jiná majitelka bubikopfu, oblečená jen v kombiné. JÁ MILUJI JEN TEBE, *tango*, a HOŠÍČKU ZAČNI, MÉ SRDCE LAČNÍ!, *charleston*, říkaly nadpisy. Došlo mi Liščino troufalé poselství. Valčík se jmenoval PŘIJĚ DNES VEČER KE KAPLIČCE! a na obálce měl drobnou církevní stavbu, právě znesvěcovanou velmi nekatolickými milenci. Jedna kaplička stála na návrší nad mým podnájmem, šlo se k ní přes šeríkový sad, který byl právě v květu, a bylo to místo tak nápadně uzpůsobené ke schůzkám, že vzbuzovalo podezření o úmyslech kupce, jenž kapličku v osmnáctém století zbudoval, podle kronik na poděkování za šťastný návrat z daleké cesty. Zavadil jsem ještě pohledem o text charlestonu. *Sundej si jednu, sundej si druhou botičku*, vyzývala muže v polospuštěných kalhotách dávná žižkovská saze, *začni už, začni, hošíčku!*

Nebylo o tom pochyb. Bůh kéž zatratí Irenu Znenáhlíkovou! Sklapl jsem noty a otočil jsem se k Lišce.

„Tak si to seberte,“ byl jsem opět dokonale v roli profesora a pohlédl jsem na hodinky. „Ještě máte čas. Sprchy jsou otevřené do pěti. To pomáhá. Aspoň u chlapců.“

Liška uraženě zdvihla pikantní nos. Tentokrát byl výraz autentický. Noty mi málem vyškubla z ruky a řekla, jako by ukapávala jedu:

„Dobře, pane profesore!“

Dveře hlasitě práskly za žlutým tričkem, za modrou mašlí, pečlivě uvázanou na krásný uzel, za krásnými teniskami.

Vem tě čert, Znenáhlíková! Bylo mi nanic z pedagogického výkonu, jenž byl tak trapnou z nouze ctností. Pedagogika v souvislosti se sedmnáctiletou Liškou byla vůbec trochu legrace.

10)

Neměl jsem stání. Za oknem se ve stříbrném měsíčním světle kymácely fialové koule a proměňovaly můj podnájem v parfumerii. V kuchyni konali pravidelnou čtvrtetní pobožnost bratři Jednoty Chelčického, jež v Kostelci neměla modlitebnu, ale zato dva pastýře, oba syny vdovy Ledvinové, mojí bytné. Jeden, pomocný dělník v ocelárně, hrál na loutnu, druhý, pomocný dělník v přádelně, velice týral housle. Vdova sama seděla u harmonia, které naladili naposled před první světovou válkou, a nějaký pan Hříbek, tajný věřící, nesměle přizvukoval na basu. Tři neurčitě staré ženy pozvedaly hlasy k Hospodinu:

„Z hlubiny věků, otče náš, Bože,
mluvíš k nám hlasem lásky nekonečné...“

Nemohl jsem to vydržet. Vyskočil jsem z ustlané postele, vztekla jsem praštil kelímkem, jenž obsahoval oranžovou mast, mou poslední nadějí, a vylezl jsem oknem. Mezi vonícími koulemi jsem jako vrah prchal nahoru do kopce, na němž do kostelecké noci zářila bílá kaplička, výzva k poněkud jinému způsobu nekonečné lásky. Běžel jsem rychleji a rychleji, a protože jsem nebyl atleticky trénovaný, podobalo se moje entré na plošinku před kaplí astmatickému záchvatu.

Na lavičce seděla Liška a upírala na mě šerem zčernalé oči. Pravila beze stopy po nějaké uctivosti:

„Moh ste přijít dřív a nemusel ste se takhle zchvátit.“

Došel jsem vedle ní a chvíli jsem popadal dech.

„Víc sportovat, pane profesore!“

Dýchal jsem, dýchal, až jsem se zmohl na poznámku:

„Nejste trochu drzá?“

„Ne. Jenom vim, vo co kráčí.“

Zasmála se. Pod ňadry měla dva lákavé stíny, měsíc, jako ten den vyrobený v klenotnictví, visel nad hříšným městečkem a nevyzýval k meditaci. Liška po mně blýskla očima, světlo proměnilo pečlivě vykartáčované vlasy v jiskřivé hedvábí, do chřípí, otupeného kanonádou šeríků, mi pronikl zdravý pach mladé kůže. Vzal jsem ji za

nahou paži, měla ji, jak je to v sedmnácti dost obvyklé, jako z teplého, večerem trochu vychladlého sametu, a dal jsem jí dlouhou filmovou pusu na ústa.

„Bud' na mě hodnej,“ řekla, protože se to tehdy tak říkalo, a majetnický mě vzala kolem krku. V tu chvíli mi Pán Bůh připomněl, že do odsezení trestu mám ještě daleko.

11)

Vyprostil jsem se z Liščina vlahého objetí, vstal jsem, ale stát jsem momentálně nemohl, proto jsem prudce dřepnul do trávy, jež úspěšně konkurovala šeríkům.

„Hm?“ ozvala se Liška.

Patologická anatomie mi znemožňovala promluvit, protože kdybych byl otevřel ústa, zařval bych bolestí. Bůh mého hodného strýčka mi dával okusit, jaké je to v pekle. Liška vstala.

„Jestli máš strach, aby nás tu někdo nešmíroval, tak pod' dólu do sadu. Pod'!“

Vzala mě za ruku. Vyškubl jsem se.

„Hele! Nebud' takovej prófa, dyž nejseš!“

Rychlost, s níž se ze žákyně proměnila v atakující samičku, by mě za jiných okolností potěšila. Ale teď jsem byl v pasti. Rozhlédl jsem se jakoby o pomoc a přede mnou se vztyčila panenská kaplička, zazářila na pozadí hvězd, podobná mystické nevěstě. Našeptala mi, zlomyslně a snad jako součást absurdního plánu, zbožnou lež. Liška ji přirozeně pochopila jako pikanterii.

„Hele, Vlastičko,“ pravil jsem, téměř už odnaučeným tónem tenoráka z Embassy baru. „Seš trochu vedle, víš?“

„Že nejseš žádnéj prófa?“

„Ne, to ne. Ale mám jiný důvody. Jenomže na ty tvuj mozeček nestačí.“

„Neurážej! Žes mi dal kouli z ekonomie, to eště nemusim bejt blbá. Jaký důvody a k čemu?“

Otočil jsem se a vykročil jsem k fialovému sadu. Dohonila mě a šťavnatou trávou páskovsky vlekla bílé tenisky. Měly v tom šalebném osvětlení stejnou barvu jako kaplička a měsíc jako by se do nich zamiloval.

„Bojíš se!“ řekla.

„Ale di!“

„Jasan! Bojíš! Máš strach z Ivany, aby ti vocud' nevyhlila pérka!“

„Úplně vedle.“

Vstoupili jsme do fialové clony. Liška mě předběhla a postavila se přede mnou do pozoru. Temné stíny pod řadry se prohloubily, hedvábná hlava zajiskřila v neonovém přísvětlení. Liška na mě našpulila veliká, měkká, sedmnáctiletá ústa.

Bylo to nelidské. Hroty řader se jemně dotkly mé košile a tvrdé bradavky mě bodly do kůže jako dva šípy z tradičního luku. Zase neměla podprsenku. Současně se z mého nedalekého příbytku ozvali kvíliví bohoslužebníci a já bezmocně rozpráhl ruce.

Bóže, ó Bóže, útočiště naše,

tajemstvím ved' nás k zření pravdy věčné...

Vzal jsem Liščina hebká líčka do obou dlaní a lačně jsem ji políbil na pusu vonící pohlavím. Bůh mě kopl do centra *peccationis*, až se mi zatmělo před očima. Otočil jsem se a v předklonu, jako naši nejdávnější předkové, jsem poskakoval k domku mezi dvěma fialovými koulemi, odkud harmonium neuměle napodobovalo hlas středověku.

Liška přihopkala za mnou a sledovala mě tanečním krokem, udiveně. Zastavil jsem se pod svým otevřeným oknem a trochu jsem se narovnal. Liška ukázala prstem do soukromé tmy a prudce zakývala hlavou.

„Jo?“

„Ne,“ řekl jsem. „Je to asi na tvou mozkovnu moc, Liško, ale nejde to.“

„Zbabělče!“ zašeptala. „Zbabělče!“ a tančila kolem mě jako posměvačná najáda.

„Máš pravdu. Bojim se. Ale ne Ivany.“

„Máš v Praze milou?“

„Bojim se Boha.“

„Koho?“

Už jednou mě za tenhle hřích šeredně potrestal. A já ho nechci znova pokoušet.

„Děláš si ze mě psinu?“

„Ne. Sem - jestli vůbec víš, co to je - věřící katolík. Tak se snažim, abych žil, jak má katolík žít.“

Tanečky ji přešly. Stála přede mnou, užaslá, a hleděla na mě jako na zjevení z pohádky.

„Páni!“

Stála tam ještě, když jsem vlezl oknem do pokoje a vyhlédl ven. Kostelecká rusálka, sedmnáctileté pohlaví. Měsíc, zvětšený nočními tenzemi, stříbrná koule nad fialovými koulemi kolem ní, ji korunoval opalizující korunkou z hedvábí, pod řadry jí načrtl ty temné polobratry. Hleděla na mě zkoprněle do okna, a jak zvedla hlavu, zaběhl se z temného obličejů pikantní nos. Pak řekla hlasem onoho kolektivu, jenž se bez sebelepšího zájmu o vědu snažil dopátrat mých erotických vlastností:

„Páni, profásku, to je teda gól!“

12)

Radikální zákrok dr. Gellena ovšem nakonec vše vyřešil a Liščina vytrvalost přinesla růže. Zády k jiné nevěstě z dávného mýtu, která rovněž bíle zářila do krajiny, jsem však uviděl jinou Lišku: bílou jako křída, protože postrašenou, protože jako všechny ženské měla sklon nejen ke hříchu, ale taky k pověrčivosti. Táhl mě zelenou lesní cestou pryč od Panny Marie pod Kobylí hlavou k jedovatým lukám kolem Kostelce, bezohledná k mé kocovině, jež proměňovala náš úprk v halucinaci. Neboť být tak naráz probuzen ze snu, do něhož mě zkolébalo předání pokojné modlitby, vřavou, která připomínala peklo, ačkoliv se vztahovala k nebi (což jsem v rozespalosti nepochopil, i když hlasy ječely „Zázrak! Zázrak!“), a uvidět Lišku najednou na kolenou, nemohlo mě příliš utvrdit ve víře v solidní pevnost reálného světa.

Prchali jsme před vzdalujícím se vřeštěním a skalní věže se nad námi nakláněly nějak šejdrem, břízy rval nesmyslný vítr, patrně doprovodný jev *miracula*. Když kaple zmizela, vrazili jsme v ohybu cesty do dr. Gellena, jenž taky vypadal trochu jako čert, měl pod očima černé kruhy a ve tváři barvu lesního okolí. Klusal v teplácích a dýchal podle gymnastických rad.

Zastavil se.

„Nějak spěcháte. Snad jste taky neuzřeli?“

„Myslíš co?“ utrl jsem se na něj.

Gellen s mlsným zájmem hleděl na Lišku, třesoucí se jako králíček. Ze zadní kapsy tepláků vytáhl nelogickou lahvičku a podal ji méj milé.

„To, co vyděsilo naši přítelkyni,“ pravil a díval se, jak Liška, která večer před tím odmítala alkohol, cucá z posilujícího zdroje.

„Páni!“ oddychla si. „Vy ste tam byl taky, pane doktore?“

Zavrtěl hlavou.

Bohužel. Probral jsem se teprve před půlhodinkou z včerejšího těžkého hříchu nestřídmosti, ozdobil tvář svým dobře prostudovaným šklebem, a snažím se během trochu ozdravět. Ale pádil tu před váma nějaký turista s ruksakem, a ten mi to sdělil. Že v kapli Matičky Boží pod Kobylí hlavou došlo právě k zázraku.

To došlo! Liška se zhluboka nadechla a znova se oklepala. Aspoň to tak vypadalo.

„Jste nějaká polekaná,“ řekl Gellen.

„Aby ne. Dyž se vám vyřezávanéj svatej -“

Zmáčkl jsem jí dlaň, až sykla bolestí.

„Au! Ten turista to přeci viděl taky!“

„Ty taky?“ zeptal se Gellen mě.

Zavrtěl jsem hlavou.

„Znamení se dostane pokaždý jen pohanům,“ pohlédl jsem na svou milou. „Odpadlíkům od víry se vyhejbá.“

Liška mě chytila za ruku.

„Profásku, jestli na tom něco je, tak to mám vlastně na bedně já!“

Tvář, soustředěná ke špičatému nosu, výjimečně postrádala obvyklou mazanost. Bylo to na ní zvláštní, proto komické, a Gellen se zasmál. Nikoli však Lišce. Zeptal se mě:

„Od který víry tys vlastně odpad?“

Vztekle jsem pohlédl do ďábelských očí. Ve stínech bříz rvaných větrem a vysokých skal je měl skoro černé.

„Ahoj,“ řekl jsem. „Musím jít. Mám odpoledne okresní konferenci.“

Tak jsme se rozloučili. Nazelenalý Gellen vyrazil rekreačním klusem ke kapli a my s Liškou jsme se rychle, skoro na dvacet let, vzdálili zázraku.

Kapitola druhá - MRTVÝ KNĚZ

1)

Pořád to byl ten elegantní chlápek s anachronickým knírkem, jako když prvně zvedl zrak od mého zuboženého pomocníka v lásce a ve sborovně, pod obrazy generalissima a prezidenta, přeskočila mezi námi jiskra dorozumění. Jenom byl o dvacet let starší, ale konzervovaný pravidelným tenisem, jak si na to zvykl ještě v dobách, kdy jeho papá vlastnil gynekologické sanatorium. Jeho proletářštější kolegové se ve věku pětácti let často podobali pivním sudům, protože si nikdy nevypěstovali železný zvyk *no matter what* pravidelně dělit čas mezi práci, zotavenou a spánek. On si s sebou do socialismu přinesl, kromě jiných, také toto dědictví. A rovněž svou luxusní chatu pod Koňským sedlem. Byl, v tom věku pětácti let, už profesorem, jedním z nezníčitelných, kteří se včas vyučili nějakému řemeslu a spolu s ním umění neříkat nic a sledovat svět a jeho gaunerství ze slonovinové věže odbornosti, potřebné všem společenským řádům. Vždycky se vyhnul podpisům

na všech manifestech měnících se časů, a jenom v uzounkém kruhu nejbližších přátel dával najevo, že žije už v příštím století, kde mytologické spory ideologií jsou stejně směšné jako někdejší pátrání po pohlaví andělů. Nyní, na počátku Léta Páně 1970, seděl nedaleko tábora okupační sovětské tankové jednotky, v chatě zbudované za velké společenské krize architektem Gočárem, za zády weekendovou knihovničku plnou detektivek a anglických překladů Solženicyna, Džilase i menších hvězd rozličných deziluzí, láhev VAT-69 po ruce, a s něžným cynismem vzpomínal na svou tetičku Lauru. O její smrti jsme se dozvěděli z noticky v ranním *Rudém právu*, kde tu kdysi krásnou ženu charakterizovali jako soudružku, *jež přes těžké zkoušky padesátých let a roku 1968 zůstala, na rozdíl od jiných, vždy věrna myšlenkám marxismu - leninismu.*

„Rakovinu měli bohužel v rodině,“ meditoval můj přítel bez sebeinfinitesimálnějšího pohnutí. „Byla to nádherná holka! Moje jediný krvesmilstvo. Ale přirozeně, když zpitoměla, zpitoměla absolutně. To se v lepších rodinách vždycky stávalo. Dřív to bývala mezaliance se šoférem, za našeho mládí se divenky spouštěly se stranicou organizací. Ale ty knokauty si nezasloužila. Na jedno v podstatě něžné děvčátko toho bylo trošku moc.“

Zdvihl číši Vatu, jako by chtěl připít Lauřině památce.

„Byla jen o rok starší než já, tetička,“ snil s číši před očima. „Nádherný stvoření. Celý to bylo trošku morbidní, to asi tím příbuzenským vztahem. Jednou si vzala místo večere tubu veronálů, ale neměla, chudinka, poněť o medicíně, poddózovala se a vypumpovali jí žaludek. Musel jsem za ní chodit do sanatoria. Kvůli rodině. Teorie byla, aby ji to pomalu přešlo. Gellen se ušklíbl, jak to uměl jen on. No, přešlo ji to jenom v tom smyslu, že přestala fantazírovat o papežským dispensu ohledně našeho příbuzenství a moc dobře se přiučila jednomu moc starému umění. Ona byla před tou svou svetonázorovou konverzí tvojí víry, víš?“

„Víš dobře, jak to bylo s mou vírou,“ řekl jsem.

„Já? To nevím!“

„No nic,“ řekl jsem. „Dopouštěl jsem se rouhačství, ale krvesmilstva nikdy.“

„O hodně přišels,“ kamaráde. „Laura byla mimořádně chápavá učednice.“

Nebožčina aristokratická tvář, nezlidovělá ani dlouholetou mezaliancí se Stranou a několika jejími konkrétními příslušníky, se mi připomněla, poškozena blížící se smrtí, a potom svěží jako - nebylo to ani tak dávno. Za tou představou šlehaly plameny v Gellenově krbu, posázeném gotickými kachlemi; naivní plastiky na nich znázorňovaly hrozné skony panen mučených pro Krista. Vedle krbu visel taky kříž, ne projev víry, ale hold módě převládající v bytové architektuře. Kdosi jej patrně ukradl v nějaké rozpadající se kapli a pak jej místo americkým turistům střelil profesoru Karlovy univerzity, který byl rovněž solventní v tuzexových bonech. Kristus, s hrudí podobnou ptačí kleci, visel na dřevě v původní, staletými sešlé dřevěné podobě, provrtaný červotočem, nevyfešákováný žádným zbožným plaváčníkem, velice odpovídající nejvyspělejšímu soudobému vkusu. Kolem hlavy měl vydlabanou svatozář. Podíval jsem se do plamenů. Pohled na lidově barokní expresionismus trpící tváře mi byl nepříjemný, připomínal mi věci, na něž jsem nevěřil; trochu mě to děsilo.

„Počkej,“ řekl jsem. „Tou dobou už přece byla ve Straně? Vyměnila své víry přes noc, ne?“

„No a?“ pravil udiveně Gellen. „Bylo to tím hezčí, příteli. Já byl vždycky pokrokový nestraník. Copak se nepamatuješ na moje exkursy do sociologie? A Laura se mě snažila získat. Předtím pro manželství, potom pro Stranu. Jenže i to jsem jí nakonec rozmluvil. Trošku jezuitsky, ušklíbl se, ale soudruzi měli vždycky velký pochopení pro svatého Ignáce. Namluvil jsem jí, že pro Stranu bude výhodnější, když určitý počet komunistů srdcem zůstane komunisty bez legitimace. A protože, jak víš, tou dobou se už zapletla s estébě, skočila mi na to.“

Odložil číši a zapálil si dýmku. Voněla importovaným tabákem jako kdysi kostelecké šeríky.

„Přirozeně,“ pokračoval, „Strana to posléze, jako všechno hezké zničila. Když se Laura zabouchla do toho vola Fišera, vyrostla ze svého rozkošného svazácko - avantgardistického stadia, kdy šoustání byl výraz osvobození od měšťáckých předsudků, a přešla do stadia nasládlého stalinismu. Už žádná volná láska! Nový vztah muž a ženy, sobě věrných budovatelů a ploditelů nové budovatelské generace. Divím se, že kromě jiných středověkých objevů, co jima Strana nahradila měšťácké předsudky, nezavedli taky nějakou hygienickou variantu pásu cudnosti.“

Zabafal z dýmky, zahalil nás voňavý obláček.

„Ach jo, člověče. Najednou už mi nechtěla dát. Vrhla se do manželské věrnosti celým srdcem. Jako se vrhala do všeho. Všechno rezervovala pro toho chlupatého žida Fišera. Vyfoukl kouř, nový obláček stoupal k ušlechtilým dřevům na stropě a kolem vydlabané Kristovy svatozáře vytvořil ještě jednu, průsvitnou, pastelovou a prchavou. Je to vlastně docela hezký nekrolog, pomyslel jsem si. Vzpomíná na to nejlepší, co po Lauře v pomíjivých vzpomínkách světa asi zůstane. Inu, všechno má svůj konec a já se kvůli tomu přirozeně neotrávil. Dokonce ani neožral,“ řekl můj přítel. „Jenom mi vadilo, že tak obratnou učednici jsem pak dlouho nebyl v stavu sehnat.“

V krbu se zřítilo rudé poleno na rozpálené cihly a vzdychlo. Do komína odletěl drobný roj jisker. Když jsem prvně uslyšel o Lauře, bylo už dávno po Fišerovi, a bylo to z úst jiného z jejích milců.

Na nádvoří před ministerstvem tančila skupina nějakých pitomeček srbské kolo. Vypadalo to jako špatný vtip, protože ráno ohlásili, že ruské nákladní lodi se blíží k americkým křižníkům zakotveným kolem Kubu, a všechno poukazovalo na válku, tentokrát atomovou. Už nějakou dobu se v ulicích hemžili pupkatí záložníci v uniformách, moje bytná přestěhovala svou zásobu konzerv do sklepa, kde hodlala přežít záření, a z pražských galerií odvezli cennější exponáty někam na venkov. Symptomy tedy podávaly téměř úplný diagnostický obraz, ale skupina obsoletních šilenců ve svazáckých košilích juchala a radovala se jakoby nic pod pestře orientální vlajkou. Kubánská krize přišla zrovna do nějakého spřáteleného výročí. Jak jsem šel kolem, všiml jsem si, že mládí účastníků toho danse macabre je už dost zánovní. Byli to však profesionálové a navzdory situaci profesionálně odváděli standardní dávku radosti ze života.

Šel jsem na ministerstvo v záležitosti patrně zmarněné momentálním vývojem světa. Šlo o kšeft, který mi dohodil Slávek, ministrův tajemník a externí dramaturg Divadla iluzí. Měl jsem pro tu mezinárodně proslulou scénu (jezdila do zahraničí a platila v bonech) vymyslet muzikál, jehož nedokončenou synopsi jsem přinášel v kapse.

Když jsem otevřel dveře Slávkovy pracovny, můj přítel právě ukazoval z okna na protější stráž. Stál tam podstavec Stalinova pomníku, který před rokem zbourali. Slávek se ohlédl, spustil ruku a já si všiml, že v křesle naproti psacímu stolu sedí nějaký muž. Z brunátnější tváře ministrova tajemníka jsem poznal, že si neříkají příjemnosti.

„Soudruh Bárta,“ představil mi ho Slávek a ruku opět napřáhl skrze okno k žulové konstrukci, na níž by se ideálně vyjímala vyhlídková restaurace. Neřekl nic, jenom stál s napřaženou paží, trochu jako veřejný žalobce. Slova se ujal bezvýrazný soudruh Bárta.

„Je to demagogický strašák, nic jiného,“ pravil s naprostým klidem, až mě to zarazilo, protože v souvislosti se Slávkovým ukazovákem jsem si to vyložil špatně. Hned se to vysvětlilo. Slávek opsal ukazovákem kruh od pozůstatků sochy k módní pletené vázance rudé barvy, jež jako úhledná šipka směřovala k Bártově *poker face*, a řekl dost nahlas:

„Mluvíš jak Číňan, Tondo! Přece víš, jak málo stačí, aby z celejch Čech byla poušť! Já tvrdím, že rakety jsou cynickéj risk! Jestli bude válka, zařveme my, ne voni. Voni maj prostor, ne krabičku vod sardinek jako my. A voni to dobře vědí! Promiň, Tondo, ale m n ě není jedno, jestli chce někdo obětovat tenhle malej národ jako kanonefutr!“

Klidného muže takové vyhlídky nevyvedly z klidu.

„Opakuju,“ pravil, je to demagogie. „A víš přece, že máme připravenou evakuaci dětí. Patnáct set je jich už teď v Bulharsku, úplně mimo trasu předpokládaných úderů.“

„Kolik jich asi stihnem evakuovat, co myslíš? Dvacet tisíc? Padesát?“

„Bude to krvavá válka, o tom není sporu. Ale s tím Strana počítá. Dvacet tisíc dětí je podle genetických odhadů dost, aby desetimilionový národ během několika generací zregeneroval.“

Byl jsem zvyklý číst podobné futurologické horrory jenom v západním tisku, který mi občas půjčoval známý číšník z Alcronu. Slyšet je z úst dost významných soudruhů působilo neskutečně. Jenže uši jsem měl vlastní.

„Strana zatím vždycky dokázala, že ví, co dělá,“ pokračoval Bárta bez ohledu na žulovou terasu na protější stráni, ačkoliv na ni právě upřel rybí zrak. „Velké cíle znamenají velké oběti. Někdy oběti na samé hranici únosnosti.“

„Jenže kdo je přinese? Táhlety ne!“ vztekal se Slávek a dramaticky ukázal na gigantický podstavec. „Jedinej kryt!“ křičel. „Jedinej protiatomovej kryt v celý Praze! To přece víš! A kdo se do něj sková? Děti?“

„Vedení Strany, přirozeně,“ řekl Bárta.

Pohlédl jsem na Slávka. Jako by zápasil s mrtvicí. Pomalu se ostatně blížil jejímu věku, který vývoj společnosti rychle snižoval. Lapal po dechu.

„Aha! Ty nejlepší, myslíš. V čele s prezidentem!“

To není otázka individuálního hodnocení, ale faktu, že Strana má a musí mít nějaké vedení a že kryt je jenom jeden. Bártovi se v manžetách zaleskly granátové knoflíčky. A pokud jde o prezidenta, v tom se rozcházíme. Podle mého názoru, jediné díky jemu nedošly věci u nás tak daleko jako jinde.

Nad podstavcem zlověstně přeletěla eskadra tryskových stíhaček. Na okamžik jsem přestal poslouchat dialog soudruhů, z nichž jeden mluvil jakoby obeznámen s vyšší moudrostí a druhý ztrácel nervy, a vzpomněl jsem si, jak maršála nemohli zničit. První detonace se nepovedla, nerozpádl se na očekávanou hromadu sutin, nýbrž v podstatě zůstal. Museli ho ohlodávat, kousek po kousku: dobře známá podoba se pomalu měnila v strašidelný obrys Brancusiho nestvůry a z okna redakce ji den po dni fotografovali na filmový pásek, takže vznikl nezveřejněný dokument. Jenže já byl na soukromém promítání. Viděl jsem, jak realistická socha rychle ztrácí podobu, krouť se a propadá jakoby v smrtelné křeči, až se náhle scvrkla na hromádku kamení. Podobalo se to - jenže proces byl opačný - botanickému filmu, kde ze země vystrčí hlavičku konvalinka, spěšně vyroste a rozkvetne.

„Národy, tak jako tak, v budoucnosti splynou,“ slyšel jsem Bártův školitelský hlas. „Národ, jak víš, je historicky vzniklá forma společenského soužití a jako taková se jednou historicky přežije. Lidstvo bude tvořit jediný celek.“

Pocit neskutečna zesílil, podobal se pocitu, který jsem měl, když se ohyzdná socha v promítačce měnila v abstrakci. Řekl jsem si v duchu: Ale vždyť to je skutečnost! Jsem tu jenom mezi příslušníky esoterické elity, která si mezi sebou říká věci, jejichž pochopení řadové členstvo Strany, nemluvě o bezpartijních, ještě nedorostlo. Ale proti vlastní vůli ze mě vylétlo:

„Jak se bude ve světě potom mluvit?“

Bárta na mně spočinul rybíma očima.

„Myslíte jakou řečí?“

Přikývl jsem a klidný muž se usmál, pouze dolní polovinou obličeje.

„Těžko říct.“

„Rusky?“ pravil vztekle Slávek.

„Možná,“ řekl Bárta. „Je to, konec konců, jazyk první socialistické revoluce.“

Přijal jsem to jako logickou prognózu. Byl jsem, konec konců, bezpartijní, a tedy materialista. Ale Slávek znovu explodoval:

„Jazyk je atribut národa, Tondo, ne historických událostí. A jestli národy místo svým jazykem budou mluvit rusky, tak potom nevím -“

„Nevyjádril jsem se přesně,“ přerušil ho Bárta. „Možná že jednotlivé národy si zachovávají odlišné jazyky. Ale ruština bude společnou dorozumívací řečí všech. Asi jako ve středověku latina.“

„Latina byl ve středověku mrtvý jazyk! Nemyslíš, že se národům třeba nebude líbit, když se budou muset učit živému jazyku jiného národa?“

Bárta pohlédl na Slávka, jako by ho vyděloval z řad těch, kteří si zasluhují přežít. Napadlo mě, jestli snad sám nemá vstupenku pod ten podstavec. Asi neměl. Ale poprvé mi přišla na mysl otázka, kterou jsem si později položil mnohokrát. Nikdy jsem na ni nenašel odpověď. Může i takhle vypadat člověk? A jestli může, co jsem potom já? Anebo je snad tohle ten hypotetický *Übermensch*? Vzlétlý jako Fénix z ohně socialistického humanismu, jenž zglobálněním překročil omezené obzory mých buržoazních citů?

Zatřásl jsem hlavou, potlačil jsem chorobný sklon k patosu. Klidný poker face přede mnou nebyl žádný *Übermensch*, jenom významnější příslušník spolku, jehož činy byly vždy správné, občas chybné. Ale za to on nenesl odpovědnost. Nebyl autorem, nýbrž nositelem myšlenky, jeho ctí nebyl sentiment, nýbrž věrnost. Absolutní pravdě, jež, jak ji výhodně definoval zakladatel spolku, je souhrnem relativních pravd, nahrazujících jedna druhou v procesu historického vývoje a promítajících se do konání spolku jako omyly. Slyšel jsem ho, jak říká:

„Národní netýkavost, šovinismus nebudou už v komunismu existovat. Když jsem řekl, že ruština je jazyk revoluce, myslel jsem to v tom smyslu, že ruský národ-lid,“ opravil se, „má nesporné historické zásluhy, že jako první provedl socialistickou revoluci. V morálním smyslu má ruština nesporně právo stát se jazykem komunismu.“

V neskutečnu, které mi z vědomí vymazalo jasné vědomí, pak už i Bárta ztratil klid a oba soudruzi začli jeden druhému skákat do řeči. Jejich výkřiky ke mně zaznívaly z neurčita napjaté historické chvíle jako hlasy šilenců, hádajících se na nějaké jiné poušti, než kde šeptával hlas volajícího:

„Revoluce se zúčastnily i všelijaký neruský národy! Ty mluvily rusky jen proto, že žily v carském impériu. A vůdcové revoluce většinou ani nebyli Rusové! Stalin byl Gruzínek, pak tam byla spousta židů, včetně možná Lenina -“

„Nezáleží na tom, jak historicky vznikl fakt, že i neruské národy mluvily rusky. Bojovaly v revoluci a adoptovaly ruštinu jako její jazyk. V ideovém, ne jazykovědném smyslu -“

„Jenže starý revolucionáři počítali s nějakým umělým jazykem! To by byl logicej ekvivalent latiny! A navíc se to dá naučit za měsíc, nemá to žádný gramatický zvláštnosti, žádnou idiomaticu -“

„Což je právě chyba umělých jazyků. Jsou mrtvé dřív, nežli se narodily. Nikdy se nemohou vžít. Lidé potřebují mít internacionální jazyk, který má lidskou tkáň, který není kosmopolitní abstrakce -“

Z přeludu se mi vynořil obrázek nějakého Rusku hodně odlehlého národa, třeba kmene Xhosa, jak se, potlačujíc mlaskavky, potýká v utopické budoucnosti s lidskou tkání tří gramatických rodů a sedmi pádů ruštiny. Ale vtom neskutečnou hádku přerušilo dost rázné zaklepání na dveře a jazyk revoluce okamžitě upadl v zapomnutí, neboť do Slávkovy kanceláře vstoupila neobyčejná blondýnka.

Nevěděl jsem tehdy, že je to Bártova choť, takže mi to zážitek nezkazilo. Byla to půvabná žena v jarních šatech, v bílých střevících a v silonkách na velmi pěkných nohou. Pásek umísťoval přezku v podobě srdce velmi symbolicky přímo na pohlaví, v uších svítily butóny, vypadající jak kopretiny. Bylo jí tehdy přesně osmatřicet let.

„Pardon,“ řekla a „Ahoj, Slávku!“ a potom k Bártovi: „Můžeš na moment?“

Slávek se vymrštil z křesla. „Nazdar!“ pravil. Blondýnka mu věnovala úsměv a otočila se k nám zády. Ta hned zakryl gabardin na zádech klidného muže, který vstal a odešel za ní ze dveří.

„Co je to za zajímavou osobnost?“ zeptal jsem se.

Slávek řekl:

„Laura.“

3)

Byl do ní - podle vlastních slov kdysi, podle mého pozorování stále - udělaný a se vztekem, jehož kořeny byly silnější než pouze ideologické, hovořil o jejím manželovi. Jak jsme šli malostranskými uličkami vzhůru k Hradu, přiznal se mi, že se mu v dávných dobách podobal. Byl, jako on, proletářského původu, a poučen stranickými škooliteli, vzbudil v sobě třídní nenávisť, jejíž ostří obrátil proti rodině jistých Widemanových, protože se zamiloval do jejich dcery Laury.

Poznal ji ve stadiu, které Gellen označil za svazácko - avantgardní mezalianci se stranickou organizací, a podle toho, co mi řekl, jsem usoudil, že v jejím životě figuroval jenom jako jedna z mnoha provokací, jimiž se rodičům mstila za to, že ji přivedli na svět v luxusním apartmá, nikoli v pavlačovém činžáku. Krátce předtím prošla léčením v sanatoriu, proměnila se z tuhé katolické dcerunky v dívku do postele pokrokového bezpartijního vědce Gellena a mezaliance s Komunistickou stranou jí pomohla zbavit se i různých jiných inhibicí. Ne všech, protože Slávkovi nedala. Frustraci z nadržení vybíjel si na Lauřině mamá.

„Jak já tu ženskou nenáviděl, čoveče!“ svěřoval se mi na serpentýně k sídlu vládců země.

Když jsem seděl v pokoji u Laury a ona zaklepala - vždycky klepala - a strčila hlavu dovnitř a řekla:

„Nevzal byste si s námi čaj, pane doktore?“ měl jsem pokaždý chuť říct jí něco hodně sprostého - a občas jsem to taky udělal. Ve čtyři odpoledne se tam prostě pil čaj! A to víš: „my s Laurou v pokoji v jednom kuse přemílali, co nás zajímalo,“ a do toho ona: „Nevzal byste si s námi -“

„Co vás zajímalo?“

„Politika,“ řekl. „Marshallův plán, čoveče. Milionářská daň. Dovedeš to pochopit? Viděls Lauru - je přece pořád tak pěkná. Jaká byla tenkrát, to si nedovedeš představit!“

„Já jo,“ řekl jsem. V tomhle oboru mám dost dobrou představivost.

„Tak ji napni na maximum, čoveče, na maximum!“ pravil Slávek. „Ale dovedeš si představit tohle? Sedím vedle takový krásný holky a žvaním o tom, co řek na téma znárodnění Baťových závodů Klement Gottwald!“

„Copak, já jednou - to jsem byl ovšem podstatně mladší - vykládal při podobných příležitostech o dinosaurech.“

„Ale bavilo ji to?“

„Přirozeně že ne. Mě - v té situaci - taky ne.“

„Vidíš - a nás to b a v i l o!“

Podobných zvláštních zkušeností jsem já zůstal ušetřen. Nikdy jsem nepropadl kouzlu Klementa Gottwalda ani ještě významnějších státníků.

„Cos s ní dělal jinak?“ zeptal jsem se. „Nikdys třeba nezapátral rukou na místech, kde -“

„No zapátral,“ řekl Slávek, „ale vždycky mě přes ni klepla. A já, čoveče, snad jsem to měl z domova - ale to asi ne. Všichni moji bráchové byli sígři a dva se oženili, poněvadž museli. Já v ní, čoveče, viděl ztělesnění dívčí cudnosti, uvědomělý k tomu.“

„Láska tě zaslépila,“ řekl jsem.

„Asi jo. Ale víš, že to bylo hezký? Možná jako nic na světě,“ pravil ten statný muž, jehož tři rozvody, začínal jsem mít dojem, zavinila nikoli nadprůměrná hádavost nebo potence, ale nikdy nevysublimovatelná fixace na zlatohlávka Widemanovou.

„Voňavý pecen, jejíž je muži dovoleno nakrojit až později - a tím je to krásnější,“ řekl jsem posměšně. „To já nikdy nepoznal. Já to krájel po krajících, sotva jsem se emancipoval od dinosaurů.“

„Já to ale poznal, kamaráde. Někdy jsme se i líbali, na tom jejím běžovém gauči - jenže pokaždý přišla mamá s tím svým Vezmete si s námi čaj, pane doktore? Vyslovovala, čoveče, i to z!“

„Patrně to byl *teamwork* matka dcera,“ řekl jsem. „V některých lepších rodinách na to měli velice rafinovanou techniku. Jedna moje dávná známá, nějaká Renáta Mayerová -“

Slávek na mě pohlédl, jako kdybych o Lauře řekl něco špatného.

„To seš na omylu. Laura svou mamá nenáviděla.“

„Tak to byl třeba dívčí trik - Lauřinka věděla o čaji přesně ve čtyři a rozdělovala tě podle přesně načasovaného plánu. Onanovat chodils na záchod mezi tím čajem, nebo až doma?“

Úplný romantik Slávek nebyl, a tak ho to neurazilo.

„Nojo, čoveče. Někdy i u nich na záchodě.“ Podíval se do slunce a zamhouřil oči. „Ale ne. Nedělala to schválně. Prostě jsme byli soudruzi, ona už svého milého měla, nějakýho doktora. Já byl mladej, dost pohlednej soudruh a ona mladá a bože, Danny, krásná, krásná, čoveče, soudružka - tak jsme někdy málem podlehli pokušení. Ale spíš než že bych si ulevoval u nich na klozetě, jsem si ulevoval na její mamá.“

„Ta ti dala?“

„Ty starej sprostáku!“ zasmál se Slávek. „Víš, jak to myslím. Byl jsem na ni prostě při tom čaji zlej. A ona byla takovej formát, že čaj přesto vařila prvotřídní. Dokonce Twinings, a to v té době neexistoval import.“

Kolem hradní brány přerachotil divný průvod tří bachratých obrněnců a připomněl mi světovou situaci. V ní, jako by budoucnost ještě měla nějaký smysl, se Laura rozváděla s manželem.

„Proč?“ opakoval Slávek mou otázku. „To nevím. S tím se mi ona nesvěřuje. A on, ta hradní svině, se mi nesvěřuje s ničím. Čoveče, ten chlap je moje špatný svědomí,“ pravil nečekaně.

„Tys ho s ní podved, vid’? Dala ti, až když se zklamala v manželství,“ řekl jsem. Slávek mlčel. „Mně se můžeš svěřit. Moje diskrétnost je proslulá.“

„Ty seš vůl, Danny. Kdepak. Je to trapný, ale nic mezi náma není. Dal bych si říct pořád, o to nic. Ale - už to trvá moc dlouho nebo co. Asi bysme už nevěděli, jak do toho.“

Odmlčel se, koukal na kamenné město. „Od dob kněžny Libuše se tam stalo snad všechno, i tohle by se jistě mohlo - Ne, tak jsem to nemyslel s tím svědomím. Ale všim sis, jak mu je všechno jasný?“

„Neni možný si toho nevšimnout.“

„Žvaní pořád vo zákonu velkejch čísel. Na to já taky věřil, čoveče. Nebo -“ zarazil se, „- dodnes samozřejmě vím, že politika je zákon velkejch čísel.“

„Já to nevím tak jistě.“

„Myslím to tak, začal nebezpečně zahýbat do oblastí, jež slušely spíš Bártovi, že stavět proti sobě politiku, který jde o o štěstí jedince, a politiku tak zvaně kolektivistickou je opravdu demagogie. Protože když se kolektivistická politika dělá opravdu správně, nemůže znamenat nic jinýho než štěstí individuí v tom kolektivu -“

„Když ona se ještě nikdy žádná politika na světě opravdu správně nedělala,“ skočil jsem mu do řeči. „A budem si radši povídat vo ženskéjch.“

Slávek kývl a plácl mě bodře do ramene. Čtvrt století členství ve Straně ho poznamenalo.

„Budem!“ řekl. „Budem, Danny. Vo těch dvou ženskéjch, který se mnou sedávaly u toho dobrýho buržoustskýho čaje, aby mě pámbů ztrestal!“

„Mamá byla taky pěkná?“

„Asi jo. Já měl tenkrát voči jen pro Lauru a u mamá jsem si všimal jen toho, co se mi na ní nelíbilo.“

„Byla tlustá?“

„Ale kdepak. Měla nádhernou figuru - vlastně jako dnes Laura. Hrála tenis, plavala - a to se mi právě na ní nelíbilo. Jednou jsme leželi na plovárně - Widemanovic si na léto najímali kabinu, taky jsem jí to několikrát vpálil. A dneska si ji pronajímám taky. Já kvůli dětem. Vona samozřejmě ze společenskýho flancu. Takovej jsem byl svazák.“ Slávek vzdychl. „Ach jo! Bylo to v nejpárnějším létě, čoveče. Nádhernej den u vody, Laura opálená jak černoška, já proletářsky vopařenej do červena a mamá na takovým tehdy vzácným nafukovacím lehátku, celá se leskla bronzem a fňukala: Ach, ta hlava! Ta moje hlava! Proč nejdete s Laurou do vody, pane doktore? A za chvíli: Ty záda! Lauři, podej mi termosku s čajem a prášky! Tak to šlo v jednom kuse, pořád dokola. Mamá fňukala a Laura podávala prášky a podušky, že jsem ji nepoznával, obyčejně k ní nebyla tak pozorná, a mamá pořád: Ta moje hlava! Ty moje záda! Ten můj kříž! Prostě jako v tý písničce o Podolský porodnici.“

„Byla těhotná?“

„Hovno kamaráde!“ řekl Slávek. „Ale jednoduše kňourala jak vystřižená z románu. Tak jsem to nevydržel a vpálil jsem jí to s takovou tou nejmasnější svazáckou ironií: Milostivá paní, povídám, to bylo v roce čtyřicet sedm a ještě se to říkalo docela vážně. Já vám povím, co by vás teda podle mě vyléčilo z těch vašich bolestí. Co takhle zkusit jednou něco dělat?“

„Takže mamá se urazila a vod tý doby jsi musel Lauru volíbat ve Stromovce.“

„Hovno,“ opakoval Slávek proletářsky.

„Nebo se neurazila?“

Slávek si odplivl na prejzové střechy starobylych domů pod námi.

„Umřela, čoveče.“

„Cože?“

„Umřela. Asi za měsíc nato. Na rakovinu.“

„A sakra!“

„Tenkrát na tý plovárně už to věděla, Slávek na mě upřel modré oči. Je to blbost. Na velkejch číslech to nic nemění. Ale mě to, čoveče, vod tý doby straší v hlavě. Už nikdy jsem nedokázal bejt takovej dobrej soudruh jako ta svině Bárta.“

„Za to bys jí měl v duchu poděkovat, ne?“

„Já nevím. Rozumem jsem jako von, ale hádám se s ním, kde můžu. Docela v hloubi duše si myslím, že na tom něco je, na tý evakuaci dětí a na tom vládním krytu. Je to nemorální, ale realistický. Pro celej národ se kryt postavít nedá, ani nejde udělat celonárodní prověrka, kdo má dostat lístek. Rozumem jsem taky takovej - ale já prostě nemůžu.“

„Uklidni se,“ řekl jsem. „Von ani ten tvuj soudruh Bárta na to nejde čistě jen rozumem. Von má jenom jiný založení než ty. Takový, co podle mě i z nejrozumnějšího systému dokáže udělat pěkný svinstvo.“

„Jo, chlapče,“ vzdychl Slávek, „ale co když to moje založení jakživo neudělá ze svinstva rozumnej systém?“

„Pak je ovšem všechno v prdeli.“

Chtěl jsem ještě něco dodat, ale spolkl jsem to. Mně jako nestraníkovi nepříslušelo ho poučovat o dialektické jednotě protikladů, jediné úspěšné záruce vyřešení jeho problému. Stejně by to bylo houby platné. Jako nikdo, ani já jsem nevěděl, jak to vyřešit v praxi.

„Chudák mamá,“ řekl jsem. „A co to udělalo s Laurou?“

Slávek pokrčil rameny.

„Na funuse brečela jako každá dcerunka. Ale jinak - moc ji to asi nedojalo. V Únoru už fungovala na vnitru, pak přešla do kontrašpionáže, vykašlala se na toho doktora a vzala si Fišera. A potom - no dyť to je ti jasný.“

4)

Už se skoro setmělo. Plameny promítaly vydlabanou svatozář červotočivého Krista na protější stěnu jako černý měsíc. Ve skalách hučel vítr, který se za dvacet let ani trochu nezměnil, a VAT v žilách měnil svět, i se sovětskými tanky dost nedaleko ve tmě, v bezpečné, i když trochu dobrodružné místo.

„Jak se vlastně jmenovala ta tvoje dívenka?“ zeptal se nevinně Gellen. „Ta s tím nosánkem? Měla takovej protřelej kukuč.“

„Myslíš,“ říkal jsem pomalu, „tu, cos mě s ní hostil whisky v noci před zázrakem?“

„Vidíš, zázrak! Skoro jsem na to zapomněl. Nějak ji to tehdy, chudinku, vyděsilo.“

„Byla to prima žába. Z náboženství měla srandu, ale když se ti najednou před očima začne dřevěnej paňáca -“

„Docela pěkná kozička to byla, pokud se pamatuju, přerušil mě Gellen. Bohužel ne můj typ. Bohudík, vlastně. Aspoň nikdy nekolidovala s naším přátelstvím.“

Seděl přede mnou v módních pruhovaných pantaloněch, dlouhé nohy na taburetu z pardálí kůže, jako profesionální gigolo pod Kristem jakoby vyřezaným ze zvětralého plotu. Lžeš, kamaráde, řekl jsem si v duchu. Mně to nevadí, ale lžeš, a já to vím.

5)

Uslyšel jsem ten anachronický pozdrav před gramoprodejnou na Václavském náměstí, odkud vypouštěli na chodník nějakou melanézkou milostnou píseň, imitovanou Kučerovci.

„Pochválen pán Ježíš Kristus, pane profesore!“

Otočil jsem se a u zábradlí při kraji chodníku stála na obvyklém stanovišti pásků Liška, před sebou omlácený dětský kočárek z dvaapadesáté ruky.

„Liško!“ zvolal jsem, opravdu radostně. Moje tehdejší milá, Margitka, se právě opět rozhodla, že se nerozvede, a z odvolání toho, mnou celkem nepožadovaného činu jí vyplynulo kratší období manželské věrnosti. „Miláčku!“ vykřikl jsem a ohlušil mě výbuch dětského řevu z vikslajvantového kočárku. „Co sis to, proboha, spískala?“

„To se přece smí, dyž se člověk vdá, ne?“ pravila Liška a nasadila jeden ze svých starých, neuvěřitelně ctnostných výrazů. „Já sem katechismus eště nezapomněla. Muj starej mi ho mimoto denně připomíná.“ Mazané oči mě ale vřítily, oprostěné od veškeré mravnosti; vtáhly mě do šeríkového času před šesti lety, vůbec nebyly nepřátelské, zkoumaly mě, drze a vesele, jak to Liška vždycky dělala.

„Stejně,“ řekla, „dyž to člověk uváží, to ani není samo sebou, jaký já měla štígro na katolíky. Dyž se uváží, že mě, chudýho sirotka, jeden katolík zkazí a druhý mi udělá fakana -“

Dítě se uklidnilo a vybledlo. Vypadalo jako paní vrchní radová. Bylo příšerně přežrané, mělo andělské blond vlásy a tmavě modré, skoro černé oči.

„Ale vzal si tě. Nebo to bejby máš s nějakým jiným katolíkem?“

„Dovol!“ ohradila se Liška. „Jasan že si mě vzal. Sám vod sebe a v kostele!“

„Takže nakonec tě přece pokřtili?“

„Museli. Jinak by si mě muj starej třeba taky byl nevzal. Von je stejná svíčková bába jako ty, profásku.“

Zelené oči se mi zjevně vysmívaly.

„Nebo ty už nejseš? Tenkrát byl.“

„Už mě to přešlo,“ řekl jsem. Dítě na mě vykulilo tmavá kukadla, jako kdyby uvidělo ducha.

„Kohos to vlastně zachomoutovala?“ zeptal jsem se Lišky, neboť její milá tvář s hedvábnou korunkou a tradiční modrou mašlí mi vybavila elementy jejího někdejšího slovníku.

„Toho neznáš, profásku. Nákýho Novotnýho.“

„Liško! Tos neměla víc fantazie?“

„Vybíral ty sis někdy podle mén?“ odsekla. Byla to přece jen Liška - parvenu. Kdybych jí byl řekl, v čem je pro mne hlavní půvab mojí momentální milé Margitky Kolowratové, nepochopila by to. Nebylo v ní místa pro ozvěny starých mýtů. Kdybych byl tehdy znal Lauru a pověděl Lišce, že každá ženská s tím jménem má u mě napůl vyhráno, řekla by asi: „Neval, profásku! A co dyž je hrbatá?“ Vše chápala v rovině přízemního realismu, ale občas měla i ona nepatrnou ctižádost.

„Já vim, že to je pitomý méno, Vlasta Novotná. Ale ten muj je vlastně trošku tvuj kolega, víš? Jedině že ho netisknou. Von nepíše takový blbosti jako ty.“

„Počkej!“ Aniž jsem vlastně věděl proč, pohlédl jsem na dítě, které mě fixovalo očima jako z borůvkového koláče. „Ty sis vzala V o j t ě c h a Novotnýho?“

Zeptala se nejistě:

„Ty ho znáš?“

„Aby ne, Liško! Abych neznal toho málem svatého proroka ortodoxie, jenž v pravověrnosti, i když ne v umění, předčil všechny hvězdy literárního *undergroundu*, zle zdecimovaného různými akcemi STB.“

6)

Přes všechny ty náhlé případy a nečekané razie mělo podzemí dosud svého krále, Vincence Hollara, jenž od poválečných hymnů na Rudou armádu Osvoboditelku (vynesly mu Státní cenu) přešel pod vlivem juristické politiky Strany až k sonetům na české světce (a stará Státní cena mu umožnila to přežít). Po zatčení svého nejlepšího přítele, básníka Jana Kopuly, se stáhl do soukromí a cílevědomě se proměnil v proslulého poustevníka. Přestal vycházet z domu; protože však měl rád společnost, zejména mladých ženských, konali mnozí, a zejména mnohé, časté pouti do jeho renesančního domku, provokativně přilepeného na stráž přímo pod Hradem. Nejedená mladá baletka získala tam rukopis Mistrovy básně s věnováním; obyčejně nějakou znělku, kde se v eroticko - katolických pojmech a magickou češtinou opěvovala vždy zábavná ženská krása.

Vojtěch Novotný byl jedním z nejvytrvalejších - i když ne nejvítanějších - poutníků do Hollarovy svatyně. Viděl jsem ho tam při jedné půlnoční seanci. Četl tenkrát sáhodlouhou liturgickou báseň, jež se obvyklou metaforikou snažila kamuflovat běžné pochybnosti o příliš zjevně legendárních oblastech víry. Vypadal jako hanácký sedlák, měl v kulaté tváři klasicky pomněnkové oči a pro víru trpěl tím, že ač značně filozoficky vzdělán (vyhodili ho při poučkových prověrkách těsně před doktorátem) pracoval jako omývač mrtvol ve Všeobecné nemocnici. Vytrvale a velmi agresivně se zúčastňoval všemožných podzemních čtení a všude vystupoval jako Petr, skála víry a neoblomný sloup ortodoxie. Byl to reflexivní křížovač u všech božích muk (jednou jsem ho pozoroval v tramvaji a pokřikoval se velmi nápadně, kdykoliv jsme minuli nějaký katolický kostel; Československé ignoroval), a právě o pravověrnost se nakonec rozbilo i jeho adorační přátelství s Vincencem Hollarem.

Hollar, tak jako mnozí básníci, trpěl kromě baletek také mánií na detektivky, a proto se mu líbil Graham Greene. Rád na něho zaváděl řeč a mně brzo začalo být nápadné, že Novotný, třebaže k výrokům Mistra horlivě připojoval dlouhé komentáře, při vyslovení jména proslulého konvertity nezvykle mlčí. Až jednou přerušil to nepochopitelné mlčení a došlo k události v análech katolického podzemí historické. Mistr se právě dostal do vytržení nad románem *Pistole na prodej*: z jeho částečně nesrozumitelné eulogie vycházelo nicméně najevo, že si tanečnici identifikoval s Máří Magdalénou a nájemného zabijáka s lotrem na pravici, a tu se Vojtěch Novotný zachmuřil a pravil rakevním hlasem scholastického vykladače: „Jestli dovolíte, Mistře - já si někdy myslím, že Greene někdy přece jen zachází příliš daleko. Jsou chvíle, kdy dokonce pochybuji o jeho spáse.“

V Mistrově pracovně zavládlo náhlé ticho. Mistr byl mužem velikých (literárních) vášní a já věděl, že kdo se dotkne jeho světců, je ztracen. Novotný to jistě věděl taky, ale neovládl se. Nyní se skrčil; i my se přikrčili a Mistr, s očima naplněnými nedůvěrou ve vlastní uši, se na kubistickém křesílku nadzdvihl, vstal, odešel dramaticky k surrealistickému *Utrpení na kříži*, na němž visel skutečnými hřeby přibitý, ale namalovaný beránek, zakryl si oči, jako by k nebi vysílal střelnou modlitbičku, potom se prudce otočil a prorockým prstem namířil na scvrklého omývače mrtvol mezi dvěma baletkami.

„Pane Novotný!“ zařval hlasem skutečně velikým a všichni jsme se roztráslí. „Nežli s vámi do království nebeského, to půjdu radši s Grahamem Greenem tam, kde je pláč a skřípění zubů!“

Novotný se té noci bezectně odplížil z domečku a Mistrův bonmot roznesly obě baletky po jiných podzemních shromážděních. Za svou poměrnou známost vděčil Novotný spíš tomu proslulému vyhnání z Ráje než nudným litanickým skladbám a svědčilo o Liščině nekulturnosti, že historku slyšela prvně až ode mne, v kavárně Juliš, kam jsem ji vzal i s kočárkem na kávu a dort.

„Hele, ale srandu si z něj dělat nemusíš,“ řekla trochu uraženě. „Von to myslí vážně. Tys dycky jen hrdlouhal“

„Já, Liško? Jak tohle můžeš -“

„Ten Greene,“ skočila mi do řeči. „Vojta ho nemá rád a tuhle mi vo něm čet z nějakýho magazínu. Novináři se ho ptali, jak je to s jeho náboženstvím, a von jim povídal, že jeho náboženství je jako taková nevyléčitelná nemoc. A ty seš zrovna takovej, rozumíš? Akorát že ta tvoje byla vyléčitelná.“

Pochopil jsem, že svou příčinlivou slídivostí se někde dopídila tajemství mojích víry, ačkoliv o vlastním muži byla tak málo informovaná. Později jsem zjistil, že její muž ji příliš nezajímal. Tenkrát u Juliše jsem ale vybuchl:

„Kdo ti to řek, Liško?“

„Hádej!“ pravila a zoubky, jež mě v dobách mé trýzně uváděly v zuřivost, kousla do Sacherova dortu. Mně se však, jak by řekla ona, velmi brzo rozsvítilo na majáku. Na celém světě byl jen jeden jediný člověk, který o tom věděl. Nebyl to spisovatel, a proto ani žádný žvanivec. Jestli ten jí to řekl, museli se moc dobře znát.

Hleděl jsem na ni, zatím co šlehačkovým dortem ohrožovala svou dosud pořád liščí linii. Byla to hezká linie, šťihlá, ale všude vkusně zaoblená. Liška nebyla typ, který se jednomu líbí a druhému ne. A já moc dobře znal toho nepisovatele. Jemu se líbily všechny typy.

Najednou jsem si vzpomněl na málem zapomenutý telefonický rozhovor před - kdy to bylo? Rychle jsem se, za pomoci prstů, oddal zvláštní matematice, a brzo jsem si to vypočítal.

7)

„Liško,“ řekl jsem. „Copaks mi to chtěla loni v létě?“

Okamžitě se stáhla do krunýře nepravděpodobné drzosti.

„Musíme vo tom mluvit? To ti snad bylo jasné, ne? A dals mi košem, tak mně se vo tom ani mluvit nechce!“

Přestala se věnovat nedojedenému Sachrovi a z kočárku vedle sebe vylovila dítě. Bylo zašněrované do staročeského povijanu a Liška nabrala lžičkou šlehačku a nacpala ji dítěti do pusy. Dítě, jako předtím na mě, vyvalilo oči a s hlasitým mlaskáním polykalo jemu patrně dosud neznámou pochoutku. V domácnosti omývače mrtvol si ji asi sotva mohli dovolit.

„Ty seš ale, hergot, matka, zakročil jsem v zájmu dítěte. Cpát ho takhle šlehačkou! Kolik mu, prosím tě, je?“

„Zaprve je to holčička,“ Liščiny oči hrdě sklouzly k tváři tvora, jenž žádné známky něžného pohlaví nejevil, „a sou jí dva měsíce, takže už může papat všechno.“

„No nevím - kdyby tě viděla Evžena Vikusová -“

„Aspoň jí po ničem nikdy nic neni,“ dodala Liška nejistě. „A vůbec! Co je ti po tom, jaká já sem matka? Nemám tě ráda!“

Čím dál tím jasněji jsem si vzpomínal na to slunečné červencové sobotní dopoledne, kdy mě po pěti letech, vyplněných zčásti menopauzou vojenské služby a potom novými přítelkyněmi a zapomením, najednou z ničeho nic zavolal dávny Liščin hlas.

„Ahoj, profásku!“ slyšel jsem jej, tichý, mazlivý v telefonu, byl pořád mazaný všemi mastmi, ale nejvíc tou vonnou, již se potíraly už babylónské nevěstky.

„Nechceš ke mně přijít? Přid! Mám pučenej kvartýr vod jedný kolegyně, budu tu přes neděli úplně sama, profásku. Heleď, přid! Já bych moc chtěla...“ zněl hlas kostelecké Kirké a nemusel nic dodávat, byl vlahý, svlečený, jako to červencové dopoledne - jenomže co čert nechtěl, ten den se zrovna měla uskutečnit první služební cesta manžela Margitky Kolowratové, první ode dne, co na mě v Myšákově cukrárně pohlédla svýma největšíma očima ve Velké Praze a začala beznadějně podléhat mé výmluvnosti. Margitka taky měla být - a byla - přes tu neděli sama doma a já jí měl dělat - a dělal - společnost. Proto jsem tehdy, i když ne zrovna s lehkým srdcem, odmítl lákavé volání hlásku z hloubky šeríkového času, a sotva se ozvalo Margitčino trojí cinknutí, sedl jsem do taxíka a ujížděl k secesní vile na Hanspaulce, kde na mě čekala ta navoněná a nervózní, protože až do té doby prý věrná manželka.

Provedl jsem znovu matematický kalkul měsíců a všechno vycházelo. Pohlédl jsem na vyvalené oči žravého nemluvněte, a taky to vycházelo.

„Liško, ty mrcho!“ řekl jsem. „Ty prohnanej lišáku! Se mnou tu schovávanou vždycky prohraješ!“

Ze svého rejstříku vytáhla nevěrohodně přehnaný výraz nechápavosti.

„Já ti nerozumím!“

„Neval, Liško,“ řekl jsem po ní. „Pocem!“ a vzal jsem ji za nahou paži. Pořád byla vlahá, hladká a sametová.

„Tatínek tohohle mrňouska je přeci pan doktor Gellen!“

8)

„Ty seš, víš!“ pravila Liška vyčítavě. „Profousi, ty seš stejně kantor, hnusnej, vodpornej!“

„Je to tak?“

„No je.“

„A chtělas mě zachomoutovat?“

„No chtěla. Ale -“ pohlédla na mě se skutečnou a velmi věrohodnou výčitkou v zelených očích, „- dyť ty si tehda v Kostelci proti tomu nebyl. Neval zas ty, víš?“

Zastyděl jsem se, protože měla pravdu. Nebyl jsem proti manželství s ní. Koktejl z kosteleckých šeríků, z mého vlastního, silně potentního mládí, z jejího odvěkého kouzelnictví sedmnáctiletých ňader, očí a modré mašle v hedvábných vláskách, to všechno mě přinutilo hrát svou katolickou frašku dál a dál, nakonec s úmysly zcela tak zvané vážnými. Proto jsem ji začal posílat na katechismus k páteru Doufalovi - neboť Liška byla nepokřtěný pohan - abych ji vstupem do Církve učinil schopnou křesťanského sňatku a abych jí nějak věrohodně vysvětlil svou cudnost po dobu, co jsem nemohl být jiný, pro následky brazilské kapavky. Shořel jsem jak papír, jak by řekla ona, chytil jsem v šeríkové noci jasným plamenem a uhasil mě vlastně až nevyzpytatelný nápad vrchního velitele vojsk, jenž se rozhodl povolat vzdělance k výkonu vojenské služby dávno před obvyklým nástupním termínem, už v létě. Uhasil mě podle starého přísloví: Liška mi sešla z očí, naplnila je nějaká Ludmila Neumannová - Hertlová a pak jedna smutná oficírská panička Jana. Současně s tím, toho léta, odešla Liška mýt podlahy do špitálu v Zeleném Hradci; odtud, díky (jak jsem si až do odpoledne v Julišově cukrárně myslel) nějakému triku své mazanosti se dostala k mytí podlah do Matičky měst, až nakonec povýšila na pomocnou sestru ve Všeobecné nemocnici. Tou dobou už tam byl asistentem na gynekologii můj dobrý přítel dr. Gellen

a tou dobou jsem také já jednoho odpoledne přisedl na volnou židli u stolku pro dva v cukrárně Myšák a zeptal jsem se upjaté bývalé komtesy Margitky Kolowratové: „Dovolíte, slečno?“

Ale v době, kdy Gellenův obratný skalpel konečně učinil konec mé zdrženlivosti, hořel jsem ještě jasným plamenem. V chatě profesora Hepnera ze sochařské školy, kterou jsem si vypůjčil pro údajnou návštěvu snoubenky z Prahy, se Lišce konečně podařil jeden z jejích mnoha zlomyslných pokusů prolomit mé katolické zásady ještě před koncem svého katechumenství.

A došlo přitom k nepatrnému trapasu.

V pět hodin odpoledne jsme se poprvé, něžně a měkce, spojili, zaliti hnědým světlem ze zavřených dřevěných okenic, takže na zelených prostěradlech kolegy Hepnera Liška běžově zářila. Dlouhý předchozí půst zavínil, že jsem v ní explodoval už po několika vteřinách; nashromáždil však zároveň tak bohaté zásoby výbušných šfáv, že za necelou půlhodinku jsem opět žulově tvrdým vyznavačem pronikl do její pohyblivé svatyňky a setrvali jsme v ráji, jehož nevšední blaženství vyvrcholilo běžnou tryskavou slastí a potom antiklimaxem smutné únavy v tom hnědém přisvětlení. Liška vstala, odešla do přístěnku, kde šplouchala voda, a pak se vrátila v puntikovaných bikinách a otevřela okno a dveře do prudkého slunce. Ležel jsem labužnický nahý na palandě, a najednou někdo venku nahlas promluvil. Svalil jsem se z palandy na zem a doplížil jsem se pod oknem k židli pro trenýrky, protože ten hlas patřil panu dr. Gellenovi a začal za oknem flirtovat s Liškou.

Přirozeně si Gellen domyslel, že Liška v puntikovaných bikinkách není na chatě sama, a přirozeně to na nás prasklo. Když se Liška odešla přidat, byl však Gellen nezvykle věcný. Odborný zájem převýšil nad obvyklou erotickou zvědavostí. Vyslechl mou zprávu, potěšil mě konstatováním, že odstranění praeputia často způsobuje sníženou citlivost instrumenta amoris, a má tak blahodárný vliv na milostnou výdrž. Dobře naladěn úspěchem svého chirurgického zákroku nás potom oba pozval na večeři do své chaty, která stála kousek níž mezi Kobylí hlavou a Koňským sedlem.

Večírek se však ze začátku nevyvíjel dobře. Před chatou stál přenosný rošt a u něho pěstěná bruneta z Prahy, která dovedla mluvit pouze na konverzační náměty. Okamžitě vznikla atmosféra oficiální návštěvy novomanželské dvojice u jiné novomanželské dvojice, a mě se zmocnil nepříjemný pocit ženáčství. Naštěstí měl Gellen na krbové římse menší, ale dost bohatou výstavu lahví a doktorským smyslem okamžitě vycítil ztuhlost ovzduší. Večírek se proto konal nikoli ve znamení střízlivosti. Pil jsem rychle, abych utopil ženáčský pocit, ale on se místo toho stupňoval. V obou ženských se probudily kuchařské pudy: zpocené se činily kolem dřevěného uhlí a jásaly nad masem. Nakonec, očima žebronic o pochvalu, předložily svým dvěma mužům připálené bifteky, které obložily hořčicí a květinami vykrájenými z ředkviček, jako kdyby to byl úkol z ručních prací.

Tou dobou jsem vnímal svět už pouze v nevhodných detailech: všiml jsem si, jak Liška zuby rve obrovské kusy bifteku (byla to pro ni věc skoro neznámá), pozoroval jsem, že Gellen mně i sobě neustále nalévá, žranice se táhla a ženské nepřestávaly jásat, pocit ženáčství se změnil v panickou hrůzu z chomoutu, až nakonec pražská konkubina s Liškou odnesly napřed mrtvého Gellena nahoru do ložnice a potom mě do Hepnerovy chaty. Zbytek noci jsem strávil v bezvědomí a v devět ráno mě Liška energicky vzburcovala do strašné kocoviny:

„Probud' se, profásku! Vodpoledne máš schůzi!“

9)

„Máš pravdu, Liško,“ podal jsem jí kapesník, aby mohla vyčistit nemluvně zakecané šlehačkou až za ušima. „S tebou jsem proti tomu nebyl. Ale buď ráda, že se ti to nepovedlo. Jako manžel bych byl strašlivý fiasko.“

„Jestli si myslíš, že sem to s Vojtou nějak chytla, tak to si dost vedle. Já nevím, jestli by to byl vo moc větší průšvih s tebou.“

„Určitě byl. Už proto, že já tyhle borůvkový voči moc dobře znám. Na rozdíl od tvýho manžela. A vůbec - že ti Gellen nepomoh? Gynekologům se tohle nestává.“

„Protože já si myslela, jak sem chytrá,“ řekla Liška. „A zatím to bylo navopak.“

„Navopak?“

„Já věděla, co by chtěl udělat. Tak sem čekala, až to nepude, protože jsem počítala -“

Zarazila se, pohlédla na mě mazanýma zelenýma očima. Srovnal jsem si je s borůvkovým zrakem dr. Gellena, a chytrost toho pohledu byla v úplně jiné rovině. Pochopil jsem, co Liška nedořekla, a usmál jsem se na ni.

„Ale jedno by mě na mou duši zajímalo. Jak z toho vyklouz, když kyretáží to nešlo?“

„No mohla sem si vybrat,“ sklopila oči. „Buď alimenty, anebo Vojtěcha. To von mu vopatřil ten flek. Von dobře věděl, jak je Vojta jeliman a že dyž budu chtít, stačí škrtnout prstem vo umyvadlo a Vojta chytne. Krásná velká ústa vytvořila přehnaně rozhořčený výraz. No není von grázl, profásku? pravila, ale zcela bez nenávisti; se svým starým realismem, do něhož nikdy nepletla morální hodnocení. Není von ten nejgrázlovatější grázl pod sluncem?“

„Ale taky je grand. Buď, Liško, spravedlivá. Alimenty ti nabíd bez řečí.“

„Ponívač věděl, že udělám všechno na světě, abych neměla vostudu. Děda by mě přerazil, s nemanželským fakanem,“ řekla staromódně. „A tys mě pěkně zklamal, profásku, víš? To až teprve kvůli tobě sem si uvázala na krk toho svýho katolíka.“

„Ty bys mně byla, Liško, úplně chladnokrevně nasadila takhle tlustý parohy? ukázal jsem na brunátnou bublinu v povijanu. To bys měla to svědomí?“

„Já sem tě měla dycky ráda, profásku, ohradila se. A mám tě furt. To by nebylo nic tak chladnokrevnýho. Já sem se na tebe nevykašlala. To ty na mě. A třeba bych se ti byla přiznala.“

„Kdy?“

„No,“ řekla Liška, „až bys byl samo sebou zachomoutovanej.“

Tvářila se, jako by všechno bylo v pořádku. Za chvíli mi došlo, že to vlastně je v pořádku. Kromě mnoha jiných ctností Liška taky často mluvila pravdu. Řekl jsem:

„Aspoň to. Svýho manžela necháváš v temnotách.“

„Toho sem přeci nemilovala,“ pravila a utřela dítěti odpornou slinu, smíšenou se zbytky šlehačky, která stekla po trojí bradě až na kytičkovanou náprsenku. „A taky co bych mu kazila radost. Von má Anežku děsně rád. A stejně chce mít ještě aspoň dvě děcka,“ pravila s pradávnou odevzdaností. „Ty bys jí neměl rád, i dyby nebyla tvoje? Koukej, jak je bezvadně krásná!“ zdvihla povijan, paprsek světla udeřil dítě do očí, zavřelo je, sešpulilo pusy a proměnilo se opět v miniaturu stopadesátikilové paní radové.

„Ty seš hezčí,“ řekl jsem. Sluneční paprsek udeřil taky do hedvábné korunky, propletené modrou mašlí. Jak zvedla dítě a mazanýma očima na ně s obdivem brejlila, nakreslilo její tělo ten neodolatelný otazník oblíny dole a oblíny nahoře a štíhlá noha s jemnými chloupky se ve slunci bronzově a zlatě zaleskla. Na jejím konci byl, na rozdíl od někdejších tenisek, módní střevíc s velkou plechovou přezkou.

Tak začala druhá kapitola mého docela hezkého románu s Liškou.

10)

Básník byl patrně neplodný, a rozhodně ho nikdy nenapadlo, že otcem jeho syna jsem já, ačkoliv ve věku jedenácti let se mi Vojtíšek začal nápadně podobat, stejně jako netušil, že Anežka, dávno vyrostlá z proporcí paní radové, nezdědila svou rychle dospívající krásu jenom po matce. Nezajímal se ani o nadpřirozené hospodářské schopnosti své ženy, která z platu omývače mrtvol dokázala děti strojit jako potomky úspěšného populárního zpěváka, neboť Gellen i já jsme se, k mému překvapení, projevíli jako starostliví otcové. Místo sledování manželčina denního programu vršil Vojtěch Novotný v hlubinách psacího stolu neobyčejně rozměrné spisy v rukopise.

Mě bezelstně ctil jako ne moc významného (psal jsem operety), ale politicky celkem nezkompromitovaného literáta, zvláště od té doby, co jsem občas prosadil jeho (méně ostentativně katolickou) přírodní lyriku k zaplnění prázdných míst v obrázkových týdenících, kde jsem si nadělal známé. Tak se s mou pomocí udržovala jeho grafomanie na bodu varu a Liška mohla nevěru (měl jsem dojem, že ji postupem doby rozšířila o další občasné zájemce) poměrně snadno kamuflovat oddaným poslechem zbožných básní. Časem si Vojtěch vybudoval postavení někde uprostřed mezi básníky, jimž vydali knížku, a těmi, jež netiskly ani obrázkové týdeníky pro ženy. Když pak nadešel rok 1968, splnil se mu nakonec i životní sen: obrozené katolické nakladatelství *Velehrad* zařadilo do svého edičního plánu (a dokonce ve zmatku po příjezdu tanků i vydalo) průřez jeho dosavadní tvorbou *Boží muka*. V průběhu horkého jara a pekelného léta stal se navíc jakousi hvězdou tehdy už veřejných čtení a shromáždil kolem sebe menší, částečně homosexuální katolickou družinu.

Ale jedno jsem mu musel přiznat: egocentrický grafoman to nebyl. Přes vyhánění z ráje nikdy nezanevřel na Hollara a svůj rostoucí vřel hlas dával nezištně do služeb boje za posmrtnou rehabilitaci Mistrova kamaráda Kopuly, odsouzeného v roce 1949 pro velezradu a špionáž k pětadvaceti letům nucených prací. Velezrada, jak později vyšlo najevo, spočívala v urážce Jana Husa a v rozšiřování amatérsky přefotografované podobenky tehdy právě internovaného arcibiskupa, a špionáž byl justiční omyl. Když básník v roce 1959 měsíc po propuštění z vazby (pro nevyléčitelnou nemoc) zemřel, počala v podzemí navíc kolovat legenda: ve vězení prý Kopula vytvořil geniální báseň, již bachař, obrácený na víru jeho svatostí, propašoval ven a uložil ve spolehlivých rukou.

Legendu jsem zaslechl už počátkem šedesátých let. Říkalo se tehdy, že Kopulova báseň je založena na tvrdohlavé víře v zázrak, který bezpečnostní orgány v létě 1949, téměř současně s básníkovým zatčením, odhalily - výjimečně věrohodně - jako naivní podvod. Kopula byl ovšem fixací na zázraky proslulý: už v jednom starším díle oslavil, bez sebemenších pochyb, div ve Fatimě, kde svatá Panna na chvíli zastavila zemskou rotaci. Mě tento novější, mnohem skromnější div zajímal víc než fatimská senzace, z důvodů zcela soukromých. Ale báseň existovala dlouhá léta jen ve stadiu ústní legendy, a já na ni nakonec zapomněl.

11)

Až nadešel *annus mirabilis* a legenda se proměnila v literární fakt. Vojtěchovi se pohnutím trásly ruce, když ze sametových desek vytáhl převzácný ruční opis a svým nejrakevňjším hlasem se jal předčítat, jak si básník, v době divu už zavřený, představoval, že to bylo.

Tenkrát četl dílo poprvé; později *Litanie k ženě Josefově* dospěla až do pražského *Hyde Parku* a Novotný ji přednesl desetitisícovému davu mláďenců a panen, kterých se tou dobou zmocňovaly nejrůznější fantastické vize, a tak byli všemu přístupní. Ale tohoto večera to byla soukromá pobožnost pro nejužší kruh přátel.

V jediném Novotných pokoji hořely svíce a na stole ležela mísa makových koláčů, míněná snad jako hold básníkovu moravanství. Pod obrovskou hromničkou, ozdobenou křížem z černého vosku, seděl Jůzl, Vojtěchův *intimus*, znalec církevního umění a redaktor *Lidové demokracie*. Drobný syn proslulého, už také mrtvého katolického romanopisce, jemuž z kapsy čouhal růženec, usedl na odřený gauč po bok Vojtěchova epigona Sadovce a vedle jediné osoby, která sem vlastně nepatřila. Nebyla to Vojtěchova přítelkyně, ale Liščina spolupracovnice z gynekologické kliniky, kde Liška nastoupila místo, když děti odrostly. Měl jsem silný dojem, že to je i její důvěrnice v záležitostech ne právě katolických. Přišla neohlášená, ale když uviděla výzdobu, začala být hluchá k básníkovým narážkám na pokročilou dobu, a tak se Vojtěch vzdal a rozhodl se poskytnout i jí privilej Prvního Slyšení. Konec konců, po abdikaci nebezpečného prezidenta to už nebylo nebezpečné.

Nakonec - snad tu opět zapůsobila nepochopitelná, protože tak nesmírně malicherná prozřetelnost - to byla právě ona, kdo roztočil bláznivé kolo Jůzlovy detektivky.

12)

Vojtěch vroucně deklamoval dílo, které proti mému očekávání skutečně zářilo temně poetickou krásou a vyvracelo idealistické představy, že jenom pravda může literatuře dát velikost - a neznámá známá ukusovala dost hlasitě z makového koláče. Sotva básník skončil, zeptala se do posvátného mlčení hlasem filmové naivky:

„Co to bylo za ten zázrak?“

Z intonace otázky volal o pomstu naprostý nezájem o Boha a jakoukoli jeho činnost. Otázka zůstala viset v tichu, podobna svatokrádeži.

Za manželovými zády udělala na mě Liška obličeje. Účast na zázraku, stejně jako skutečnost, že jsem ji kdysi vyučoval sociální nauce v šeríkovém městečku, patřily k našim soukromým tajemstvím. Liščin manžel pohoršeně strnul a zdálo se, že se v něm zvedá vlna svatého hněvu. Začalo to vypadat na výstup podobný dávné scéně v renesančním domečku pod královským hradem, jenomže tentokrát by plamenný meč svíral v ruce tehdejší vyhnáný - ale v pravou chvíli zasáhl *intimus* Jůzl:

„Přirozeně jde o zázrak, který se udál v kapli Panny Marie pod Kobylí hlavou v Písečnických skalách u Kostelce, na jaře 1949, slečno,“ pravil koženě. „Při kázání pátera Josefa Doufala se nevysvětlitelným způsobem pohnula raně barokní lidová plastika svatého Josefa. Očití svědci vypovídají, že to vypadalo, jako kdyby dávala znamení.“

„Vážně?“ podivila se známá a s omluvným úsměvem k Lišce si vzala nový koláč. Do rozhovoru zasáhl, dost popuzeně, romanopiscův syn:

„Vy jste o tom nic neslyšela?“

Naivka upřímně zavrtěla hlavou. Neuvědomila si, že taková nevědomost se v domácnosti omývače mrtvol rovná polovině *post factum*.

„Kde jste, prosím vás, byla?“ pravil syn. „Byly toho tenkrát plné noviny!“

Potom ironicky dodal, už spíš k ostatním: „Pilně ovšem dokazovali, že se o žádný zázrak nejedná. Tenkrát mohli dokázat, co se jim zlíbilo. Neexistovala možnost něco si ověřit.“

Znamé došlo, že upřímnost nebyla na místě. „Já... opravdu... nějak povědomé mi to je...“

Bylo mi jí líto a chtěl jsem jí pomoci tím, že odvedu řeč k vyslechnuté básni. Ale Vojtěch v sobě mezitím potlačil hněv a projevil křesťanské milosrdenství:

„Celkem se vlastně nemůžeme divit, že to leckomu ušlo. Oni přece o té záležitosti začali najednou z ničehož nic podezřele mlčet, jak ji předtím vytrubovali do světa. S páterem nebyl ani žádný proces, nic.“

„A proč?“ otázala se naivka.

Shromáždění si vyměnili smutné pohledy.

„Protože ho podle všeho umučili dřív, než ho mohli postavit před soud, slečno,“ pravil Vojtěch. „Žádné konkrétní důkazy pro to nejsou. Ale páter nebyl jediný, kdo tenkrát zmizel beze stopy. Neměl příbuzné, a takové lidi šlo lehko zlikvidovat, protože kdo se o ně zajímal?“ Trpce se rozhlédl a pokračoval: „Myslím, že o tom nemusíme pochybovat. Páter Doufal, stejně jako Jeník Kopula, zemřeli oba jako mučedníci.“

Věrní pokývali hlavami, do ticha slabounce zapraskal knot hromnice nad Jůzlem. Pak do něho opět promluvila neznámá známá, ale její hlas najednou nezněl jako blasfémie:

„Jakže jste říkal, že se ten velebný pán jmenoval?“

„Páter Josef Doufal,“ pravil Vojtěch.

Známa se zamyslela. Nakouslý koláč uvízl na půl cesty kústům a u kořene baculatého nosu naskákaly přemýšlivé vrásky. Měl jsem náhle divný pocit kolektivní předtuchy, anebo že se mě zase dotýká cosi nachystaného, čímž lze ovšem vysvětlit každou náhodu. Pokud existují náhody.

„Poslyšte - já nevím, teda -“ řekla známá, „- ale teďka už se o tom snad může mluvit - vytahují se na světlo všelijaký děsivý svinstva - i Honza Masaryk -“ pořád se nemohla rozhodnout; zábrana dvaceti let života v lidové demokracii byla příliš silná. V rozpacích pohlédla na Liščina muže.

Ten řekl s laskavou přísností:

„O čem to mluvíte, slečno?“

„Ale, to byla taková divná věc... Já vo tom nikdy nikomu neřekla, ponivač doktor Dvořák mi nařídil, abych si to nechala pro sebe, ale - zarazila se, pořád se v ní vzpíral ten habituelní strach z věcí, o nichž pro jistotu nikdo nic neví. Jenomže tou dobou se právě na plné obrátky rozjel obrodný proces, první šílenci provokativně odhalili pravdu o konkrétnějších detailech obecně ušlechtilého třídního boje a lidí se zmocňovalo opilství nedialektické svobody.“ I koláčnice se vzmužila: „Stejně - je to už bezmála dvacet let - za tu dobu se promlčely i vraždy nacistum -“ zase se odmlčela, básník chtěl promluvit, ale předběhl ho Jůzl:

„Samozřejmě. Nemusíte se bát, slečno. Zůstane to mezi námi. I když člověk má dnes přímo povinnost - konec konců, jinak nezajistíme, aby se takové věci už neopakovaly -“

Zafixoval ji dychtivým pohledem, a známá to tedy vyklopila.

13)

„Na to vo tom zázraku se opravdu nepamatuju. Ale jak jste řek to jméno - ponivač doktor Dvořák udělal takovou slovní hříčku -“

„Hříčku?“

„Povídal sestře z recepcce:Doufal? Já nedoufám. To když si umejval ruce po operaci. Doktoři mívaj cynický fórký, to víte. Tenhle Doufal byl ale nějaký poručík. Aspoň ten důstojník to říkal, co ho přivez.“

Věrní si vyměnili pohledy.

„Byl to první pacient, kterej mi tam exnul,“ pokračovala známá. „Já tehdy ve Vojenský nemocnici právě nastoupila, proto si taky pamatuju, že to bylo v roce čtyřicet devět.“

„Na co zemřel?“

„No - voni ho operovali na prasklej žaludeční vřed - to napsal doktor Dvořák do úmrtního listu. Ale na co dovopravdy exnul - to bych se tedy neodvážila říct. Byl strašně zřízenej.“

Opět si věrní vyměnili pohledy a já se podíval na Lišku. Ale Liška zírala na svou důvěrnici a v očích měla něco, co se vymykalo jejímu obvyklému repertoáru. Věděl jsem proč.

„Jak to myslíte:zřízenej?“ zeptal se tiše Jůzl.

„Ten poručík povídal, že to byla autohavárka. Prej se jim cestou převrátil vůz na střechnu. Jenomže já už tenkrát nákejch těch pár autohavárek viděla. Ten poručík, co ho přivez, neměl ani zmačkanou uniformu, tím míň nějakou vodřeninu, nic. A povídal nám. A ten pacient? Měl přeraženou nohu - to by bylo v pořádku. Ale po celým těle takový divný podlitiny, to už míň, a hlavně - opět se zalekla vlastní odvahy, rozhlédla se. Já nevím. Mám?“

Jůzl se k ní naklonil. Ve světle hromnice mu oči doslova plály. Uvědomil jsem si, že jsem takový plamen vídával hořet v některých soudruzích, než v nich vyhasl.

„Slečno - možná že si vás Bůh vyvolil, abyste dosvědčila, co nikdo jiný dosvědčit nemůže!“

Pod přílišnou tíží takové důvěry koláčnice nervózně polkla a pak vyhrkla:

„Dvě věci - hlas jí přeskočil. Ten pacient měl - na pravý ruce - nehty -“ zarazila se, ale tentokrát jako by se sama lekla ošklivé představy. Mrkl jsem na Lišku. Měla zavřené oči a zdálo se mi, že zařala zuby. Byla to velmi nepříjemná představa. Jůzl docela znatelně zbledl.

„Co byto muselo bejt za divnou autohavárku?“ pravila neznámá do ticha. Nikdo neřekl nic.

„A ta druhá věc?“ zeptal se po chvíli Jůzl.

„Jak ho odváželi po operaci, tak jsem si všimla, že má -“ známá si sáhla na drdól, „- nahoře na hlavě, víte? Jinak měl hustý šedivý vlasy na ježka - ale nahoře měl takovou malou jako pleš jako si je dávaj holit faráři. Bylo mně to už tenkrát divný, ale když říkali, že to je poručík -“

Zmlkla. Pak došlo k znamení, neboť hromnice s černým křížem z ničehož nic zhasla. Vojtěch sebou trhl, zacivěl na svíci, mátožně po ní sáhl, vytáhl ji ze svícnu a pozvedl ji ke stropu. Chvilí stál, a náhle prudce klesl na kolena. Maličký romanopiscův syn seskočil z gauče a hlasitě udeřil koleny o parkety, až mu z kapsy vypadl růženec. Jůzl se pomalu svezl k zemi, po něm Vojtěchův epigon. Jenom obě ženy zůstaly sedět na gauči, a já vstal.

Vojtěch Novotný spustil funebráckým hlasem:

„Otče náš...“

14)

Otevřel jsem oči do nedělního jitra a zamžoural na Lišku v puntíkových bikinách. Příroda, probouzející se nádherou kapiček rosy a bzučením odpočatého hmyzu do dalšího jepičího dne, mi vždycky připomínala smrt, brzký odkvět hýřivých rostlin, vyschnutí motýlích křídel. Proto jsem neměl rád přírodu. Liška, protivně činnorodá u lihového vaříče, popadla konev a odklusala k pumpě. Odkudsi zvenku zazněly voňavým vzduchem varhany.

Bylo to zcela nečekané. S varhanami se do chaty vplížila atmosféra výčitek svědomí a scházela jenom vůně kadidla místo připáleného tuku na Liščině pánvi. Ale nahradily ji z dálky svíčkové babičky v nenapodobitelně falešném unisonu:

Máriá, ó Mátičko,

Krístá Páná rodičko...

Třepetaly se vlhkými vůněmi jitra, skřehotaly jako zlomyslná negace mých ranních depresí, staříčké nad hrobem, ale svěží jako pitomá housenka, která dychtiva života měřila nade mnou okenní rám. Přes něj se zvenčí naklonila Liška.

„Profásku! Dole v kapliče sloužej mši!“

„Dej mi pokoj se mší!“

„Dělej!“ Liška ze mě stáhla zelenou deku. Máme bezva možnost vodprosit za hřích, co sme ho včera spáchali.

„Nevotravuj, Liško!“

„Ty máš ještě k tomu hřích nestřídmosti v pití!“ Měla katechismus v čerstvé paměti, ale používala jej k posměváčkování. „A jestli nevstaneš, budeš mít taky lenost, a to je jeden ze sedmero hlavních hříchů!“

Vstal jsem. V hlavě mi bodlo a já rouhavě zaklel do zbožnosti vzdálených babiček:

... krávičky á óslatká,

svátá Pánno přesladká...

15)

Když jsme vešli do dřevěného kostelíka, stál už farář na kazatelně. Kolem mariánské sošky u evangelijní strany oltáře ležely naskládané věnečky z polního kvítí a Panna Maria vězela do pasu v čerstvých pelargóniích. Někdo si vzpomněl i na Pěstouna Páně na druhé straně oltáře, protože i u jeho podstavce ležel kopretinový věneček.

Vecpali jsme se do poslední lavice, vedle jakéhosi turisty v pumpkách a s ruksakem mezi koleny. Ačkoliv bylo už kázání v plném proudu, klečel nad svým rancem s hlavou v dlaních a loupł po nás zlostnými očima, že jsme ho vyrušili z meditace. Snad ho do kaple přilákala nečekaná možnost účastnit se bohoslužby bez rizika, že ho uvidí městský fízl. Také vetchá stařenka, jež seděla na kraji lavice, po mně zamžourala nevrlým okem, když jsme se protahovali kolem ní. Druhé oko se nepohnulo, bylo asi slepé. Liška okamžitě přiklekla k turistovi, zavrtěla nadry a bok, krytý jen tenkou látkou modré sukně, přitiskla na zbožného výletníka. Turista se pohoršeně vmáčkl až do samého kouta lavice, pod obraz, na němž prdelatí legionáři v pozdně barokní výstroji přibíjeli na kříž běloučského Krista.

Mě se zmocnila dřímota, jakmile jsem dosedl. Trámy prosáklé dávným kadidlem voněly... na chvíli jsem se ještě probral, protože jsem uslyšel, jak mi Liška šeptá do ucha Nechrápej, profásku!, všiml jsem si zlého oka stařenky vedle sebe a pokusil jsem se naslouchat kázání.

Bylo epické. V ničem se nepodobalo homiliím pátera Urbance O. Fr. M., jež jsem kdysi navštěvoval s rodinou papá Nedochočila kvůli jeho hezké dceři Jůlince. Páter Urbanec rád probíral otázky těla a duše ve světle aristotelského učení o látce a formě, modifikovaného svatým Tomášem Akvinským. Jak jsem přes nedělní šátky shromážděných babiček a přes holé lebky dědečků naslouchal kazateli zpod Kobylí hlavy, zapochyboval jsem, že by o takových věcech vůbec kdy byl slyšel.

Byl to vysoký, rozložitý muž se šedivými vlasy na ježka, s hranatou tváří, kterou hluboké vrásky vymodelovaly do podoby staročeského sedláka. Vyčníval z kazatelny tak, že když se naklonil, dostal jsem strach, že vypadne. O zábradlí se opírala široká ruka, které chyběl poslední článek prostředního prstu - úraz u kněze neobvyklý - a druhá ruka vztyčeným ukazovákem zdůrazňovala akcenty příběhu, o němž kázal. Oba, příběh i jeho kněz, byli součástí prostomyslného, anachronického kýče.

Šlo o dívku od narození slepou, která přes svůj defekt nikdy ani na okamžik nezapochybovala o boží dobrotě. Denně přicházela pod skálu odedávna zvanou Kobylí hlava, tekl tam potok a u něho poklekala a modlila se k Matce Křesťanů, aby jí u Boha vyprosila navrácení zraku. Knězova ruka jako lopata taktovala rytmus pohádky, s dětinskou poetičností se prodírala k vypočitatelné pointě: „Jednoho jitra ucítila panna na tváři kapky deště, šeptal kněz hlasem zvyklým volat na lesy. Bylo to zvláštní, ba podivné - svítilo boží slunko, v trávě zpíval cvrček, a náhle - dešť!“

V tom okamžiku jsem usnul. Rychle se vystříдалo několik zmatených snů, v nejhroznějším nahlédla do Hepnerovy chaty místo Gellena Ivana Hrozná a Liška na ni nestoudně vystrčila nahou zadnici. „Soudruhu Smiřický,“ pravila bolestně Ivana. „Tohle jsem od tebe opravdu nečekala! Tohle mě skutečně bolí -“ a z hrůzné situace mě vysvobodil prudký náraz. Otevřel jsem oči, kostelík se hýbal lesem vztyčených paží, velebníček byl divně zmenšený, najednou sotva přechýlval přes okraj kazatelny, těžkopádně mi došlo, že nestojí, ale klečí,

vytřeštěně zírá k oltáři a pak se křížuje, a pekelný jekot babiček, všechny najednou taky na kolenou, ruce vzepjaté k epištolní straně, z jekotu dunivý hlas muže na kazatelně „Otče náš...!“

Vtom vedle nás vyskočil turista, porazil třesoucí se Lišku, neurvale se prodral lavicí přese mě a skoro z ní vyhodil jednoookou babičku. O prkna podlahy zacvakaly podkůvky, dveře chrámu na okamžik zatemnil stín a průvan obtočil páterovu hlavu na kazatelně obláčkem kadidlového dýmu. Liška drkotala zuby.

„Co je?“ vyjekl jsem polekaně, napůl ještě v limbu.

„Profásku!“ zakvílela tenounkým hláskem. „Myslíš, že to může bejt kvůli nám?“

„Co, hergot?“ utrl jsem se na ni.

Skoro mě nebylo slyšet v chorálu vetchých hlasů, jichž se zmocnila vášeň zbožnosti: „... příd' království Tvé! Buď vůle Tvá!“ ječely babky jedna přes druhou, nějaká dokonce mávala růžencem, a nade všemi vévodil sedlácký hlas kněze na kazatelně: „...odpusť nám naše viny...“

„Hergot, co se stalo, sakra?“

Liška mi zacpala ústa vlhkou dlaní:

„Ježíšmarjá! Neber eště méno boží nadarmo, ted'ka!“

Jak pomínutá se začala bít v prsa a nakonec se přidala - o poznání pozadu, protože asi dobře neuměla slova - ke kurióznímu voicebandu věřících:

„A neuvoď nás v pokušení...!“

Kapitola třetí - KLÁŠTER

1)

Za Jůzlovo pozvání jsem vděčil neopatrné zmínce, že se s páterem Urbancem znám. Snad bych se byl ovládl a pomlčel o té známosti - byla velmi povrchní, už dávná a skoro zapomenutá - ale páterův dopis, který mi redaktor ukázal, mi připomněla debatu o podstatě zázraků, již učený františkán kdysi tak nečekaně ukončil v jídelně papá Nedochodila.

Stalo se to při večeři na páterovu počest. Madame Nedochodilová ji pořádala pravidelně každý měsíc, a byly to spíše hody, které vrcholily požehnáním. Na to jsem se obzvlášť těšil: všichni jsme si museli kleknout, já kousek za Jůlií, takže jsem dobře viděl na její okouzující lýtka, a nad námi, ve vytrácející se vůni vepřové a pečeného krocana, namaloval kněz rukou veliký kříž. Byl to nesmírně tlustý kněz a jednou, když jsem byl s Jůlinkou o samotě, odvážil jsem se udělat si mírnou legraci z jeho gargantuovské chuti k jídlu. Ale Jůlinka mě usadila.

„Když je některý velebný pán tlustý,“ řekla mi důstojně, je to známka odříkavého života.

Podivil jsem se, jak může mluvit o odříkavosti, když právě před půl hodinou kněz spolykal dvě krocany stehna, osm knedlíků a různé dezerty a předkrmy. Z lásky k Bohu si kněží odpírají některé jiné vezdejší požitky, kázala Jůlinka a mně, ohlupenému jejím myrhou vonícím panenstvím, nedošlo, že mluví o požitcích, které sama, už nepřiměřeně dlouho, odpírá mně.

„Zaslouží si proto,“ řekla, „abychom jim je občas vynahradili, jak to dělá mamička.“

Mamička to dělala nejopulentnějším způsobem, neboť papá Nedochodil byl významný laik a správce katolických hospodářských družstev. V době obecného nedostatku po válce mlsal proto páter Urbanec jednou za měsíc domácí brynzou z dřevěného vědra, dar vděčných mnichů ze Slovenska, zapíjel ji medovinou od jiného svatého společenství na jižní Moravě, a vůbec se přežíral neobvyklými lahůdkami. Mezi tím se řešily různé otázky exegeze.

Jůlinčin bratr Jiří, přezbožný student mikromolekulární chemie, přednesl jednou při těch hodech teorii o zázracích, která mně připadala moderní. Opírala se o cosi, čemu Jiří Nedochodil říkal akauzalita mikrokosmu, a protože místo tradičních a nepřesvědčivých snah vysvětlit rozestoupení Rudého moře odlivem používala argumentů z vyšší matematiky, působila věrohodněji. Podle Jiřího Nedochodila neplatil v mikrokosmu zákon příčiny a následku; aspoň ne vždycky. Existují zde příčiny, tvrdil, po nichž nenásledují žádné následky, a jsou tu následky nezapříčiněné žádnými příčinami. Bůh jako by se protáhl skulinou infinitesimální možnosti, zneužil nezákona, který si pro podobné případy nachystal, a tímto trikem pak například multiplikoval židovské rybičky a vrátil zrak slepému mládenci. Byl jsem v záležitostech chemie naprostý ignorant, a tak jsem se připojil k obdivu obou žen, které pravověrně nezasahovaly do rozhovoru mužů a jenom doplňovaly jídla na talířích. Hovor se omezil na papá Nedochodila, jenž rozuměl zásadně všemu, a na jeho vědecky vzdělaného syna. Páter Urbanec se mohutně klenul v čele stolu, čiši nazlátlé tekutiny v ruce, mlčel jako já a já si myslel, že ze stejného důvodu. Ale zdálo se mi, že je nějaký zamračený. Po důkladné debatě se oba Nedochodilové už radovali, že se jim podařilo vědecky vysvětlit možnost vědět se přičicích jevů, o něž opírali svou víru, ale vtom páter rázně zavrtěl hlavou a pravil: „Ne, ne, Jiříku! Tvá snaha je zbožná, ale mylná, a tedy nikoli chvályhodná!“ Jiří Nedochodil jako by dostal pohlavek, papá podržel ruku s holouběcí nožičkou ve volném prostoru, mamička káravě pohlédla na studenta a Jůlie mi pod stolem vzrušeně stiskla ruku, za niž mě držela hlavně proto, že jsem

se celou večeri pokoušel sáhnout jí pod sukně. „Kdo jiný, Jiříku,“ páter Urbanec přešel od káravosti k laskavému tónu, „dal vesmíru, přírodě a veškerenstvu zákony, ne-li Pán Bůh? I zákon, o němž jsi mluvil ty a který já neznám, je součástí úradku božího. Nemyslíš, že by bylo popíráním všemohoucnosti boží, kdybys jevy, které se přírodním zákonům naprosto vymykají a právě proto jim říkáme zázraky - vysvětloval jako něco, co pouze využívá možností daných těmito zákony a dříve neznámých? Spočinul na mladíkovi laskavě pronikavým zrakem, Jiří Nedochočil za pokání něco zakoktal, papá dopravil pozdržené stehýnko do úst, velebně je spolkl a přikývl a ženy nadšeně dolily medoviny. Tak je to,“ pravil kněz pokorně. „Vysvětlovat zázraky našeho pána Ježíše Krista tak zvaně přirozeně, jako něco, co neodporuje přírodním zákonům, je snaha marná, pošetilá, proto zbytečná, ano, dokonce škodlivá. Nepřímo Pánu Bohu upírá jeho nejvlastnější atribut. Neboť Ten, kdo všechno určil, aby to bylo takové, jaké to je, může také podle libosti učinit, aby to bylo jiné, než jaké to je.“

2)

Ty večere pro mne skončily na podzim roku 1948, kdy jsem konečně Jůlinku připravil o panenství a hned nato jí byl nevěrný s její nejlepší kamarádkou, což jí pomohlo vzpomínat se ze hříchu. Pro pátera Urbance skončil ten krásný čas asi o rok později, kdy ho zatkli a po nějaké době i odsoudili na dvacet let nucených prací. Podobně jako v případě Jana Kopuly byla jeho zločinem velezrada a špionáž ve prospěch Vatikánu. Pracoval potom v uranových dolech; nějaký zbožný horník - civil ho tam pod zemí vyfotografoval, snímek po domácku rozmnožili bývalí katoličtí skauti a pobožné stařenky jej ukrývaly v modlitebních knížkách. Skautskou fotolaboratoř nakonec STB rovněž vybrala (dostali po patnácti letech pro rozšiřování protistátních materiálů a špionáž ve prospěch Vatikánu), avšak podoba trpícího kněze, olíbaná a nedokonalou reprodukční technikou zduchovělá, uchovala se v mnoha kancionálech. Vlastnila ji přirozeně i Jůlinka, ještě po letech, když jsem ji náhodou potkal na Karlově náměstí - byla tou dobou úřednicí v Teplotechně a matkou pěti dětí. Dávno mi laskavě odpustila, třebaže problém ztraceného panenství jí nepochybně způsobil mnoho bezesných nocí před její nocí svatební. Její choť byl absolvent varhanní školy konzervatoře, v roce 1948 přijal místo regenschoriho u jezuitů, a tak v době sňatku a ještě sedmáct let po něm pracoval jako údržbář ledniček. Jůlinka mi tehdy ukázala jeden z těch svatých obrázků: pohublý páter Urbanec se na něm v muklovské haleně opíral o krumpáč, jehož násada pronikala železnou hlavicí tak daleko, že při troše teologické fantazie dalo se to chápat jako Petrův kříž - detail, na který mě Jůlinka výslovně upozornila a o němž Vojtěch Novotný později napsal báseň. Pravou ruku měl páter známým způsobem vztyčenou a hleděl přímo do odvážného objektivu.

A Jůzl mi do telefonu četl jeho list: „Pevně věřím, vážený pane redaktore, že aféra kolem písečnického případu byla pokusem popřít slávu boží, již náš Nebeský Otec s tak dojemnou prostotou zjevil v kostelíku Matky Boží pod Kobylí hlavou. Div písečnický byl zázrak, skutečný a nepochybný zázrak. Proto oni od počátku usilovali o to, aby jej veřejnosti vyložili jako podvod, zosnovaný zvěčnělým P. Josefem Doufalem. Ctím Vaši snahu, milý pane redaktore, očistit jeho světlou památku a usvědčit ty, kdož si se vši pravděpodobností potřísnilí ruce jeho krví. Ale nepřijímejte, snažně Vás prosím, a p r i o r i jako pravdivé jejich tvrzení, že v kostele už p ř e d t í m, než došlo k nevysvětlitelným jevům, byl zamontován nějaký mechanismus. Jinak byste se vystavil nebezpečí, že veden nejkréštanštější snahou očistit pověst kněze - mučedníka, budete nápomocen při zhášení Světla, jež tehdy zazářilo z prostého oltáře. Upřímně Vás proto prosím, vážený pane redaktore, abyste mě navštívil dřív, než ve věci rehabilitace svatého kněze od Rodičky Boží pod Kobylí hlavou podniknete jakékoliv další kroky.“

3)

„Důstojného pána Doufala zavedli za oltář a mě zatím drželi pod kůrem,“ vyprávěl páter Urbanec. „Ukazovali mu tam zařízení, kterým prý měl pohybovat sochou z kazatelny. Potom ho přivedli zpátky před oltář a já si, pánové, náhle všiml, že se s ním stala podivuhodná změna. Takovou změnu mi Bůh dopřál pozorovat u mnoha lidí. Když jsem učíval konvertity, vždycky jsem na ni čekal: na ten zvláštní, nenapodobitelný výraz, který se objevuje na tváři. S křtem svatým jsem nespěchal, dokud jsem na obličejích svých konvertitů nespátl ten výraz. Bylo to nad slunce jasné znamení - do katechumena vstoupil duch posvěcující milosti boží.“

Hubený, zduchovnělý páter, který ještě nedávno dobýval uran pro sovětské bomby a před dávnými lety se sytil holoubaty v jídelně dobrého papá Nedochočila (ten významný laik zemřel ve vyšetřovací vazbě na následky sebevražedného pokusu), seděl v bílém světle studeného jarního dne v secesním fotýlku a za oknem dvě sestry jeho neslýchaného řádu v dlouhých černých šatech honily po dvoře prasátka.

„Páter Doufal, pánové, když se objevil před oltářem, měl na obličejích přesně takové světlo. Jako by právě pohlédl do tváře Pravdy.“

„Mlčeli jsme, prasátka kvíkala za oknem. Jůzl se uctivě zeptal:

„Jak si to vysvětlujete, důstojný pane?“

Páter rozepjal ruce.

„Mohu vám říct jenom, co si o tom myslím. Skutečně to věděl pouze on - a Všemohoucí Bůh. Slyšel jsem ho, jak jim říká: Tak pojd'te! Dělejte, jak myslíte. Já učiním, co po mně chcete. Pochopil jsem, že tím myslí to filmování, a pomyslel jsem si, že ho zlomili. Kéž mi Bůh odpustí. Dnes se za to stydím. Přinesli bohoslužebná roucha, důstojný pán se do nich oblékl, dovedli ho ke kazatelně a velmi hrubě - ale o tom nechci mluvit - ho přinutili, aby na ni vystoupil. Pak poručili mně, abych šel k oltáři. Měli tam reflektory a filmovou kameru a u ní stáli dva muži v uniformách a několik civilistů a jeden mi řekl: Až vám řeknu teď, ukážete pomalu támhle na tu sochu, a ukázal sám na Boží Rodičku. Ale já - protože mně se znamení nedostalo, nebyl jsem ho hoden - jsem odmítl. V duchu jsem se modlil, abych vydržel, byl jsem pevně rozhodnutý, že na jejich rouhavém díle se podílet nebudu, i kdyby mě měli zabít, páter Urbanec se usmál a pokývl hlavou. A zatím, však to víte, koho zabili. A vtom páter Doufal z kazatelny - stál tam vedle, vlevo od něho, nějaký muž a měl k němu od kamery nataženou takovou míru - vtom na mě páter Doufal zavolal - a věřte mi, pane redaktore, je to neuvěřitelné, ale znělo to vesele!“ pravil františkán. „A já zase - dnes se i za to stydím - jsem to tenkrát nepochopil. Zapomněl jsem na krásné staré legendy o prvních křesťanech. Jak vstupovali do arény kolosea se zpěvem radostných písní, protože měli tak pevnou víru a věděli, že už vbrzku spatří na vlastní oči svého Spasitele.“

„Já vím,“ řekl Jůzl. „On vlastně -“

„Jako prvokřesťanskí mučedníci,“ skočil mu kněz do řeči. „Vesele, pane redaktore,“ jakoby radostně na mě zavolal: „*Erat miraculum, fratre!* Asi proto latinsky, že nechtěl, aby mu policisté rozuměli. A ten, co stál vlevo od něho, ten s tou mírou, ho hned udeřil přes ústa, že mu ze rtů vytryskla krev, a já viděl, jak potřísnila zábradlí kazatelny.“

Odmlčel se, sklonil hlavu a němě hýbal rty. Zřejmě se modlil ke světcí krvavé pohádky. Za oknem bylo slyšet pradávné zvuky statku, kejhání husí, kvikot nějakého dopadeného selátka, hlas nějaké sestry, která volala na slepice. Páter zvedl hlavu a řekl:

„Tenkrát mě ochromil strach. Báł jsem se, že nevydržím to, co na mě čeká. Nepochopil jsem Josefovo znamení. Abych přemohl strach, tu hrůzu, začal jsem křičet: Nebudu vám pomáhat! Nestanu se nástrojem vašeho rouhačství! A oni mě pak začli bít.“

Pohlédl z okna. Obličej, kdysi tučný, později pohublý, se už zas pomalu vyplňoval, pod hábitem se opět rýsoval náznak důstojného břichu. Jůlinku by jistě naplnil zbožným dojetím. Jeho sestřičky o něj pečovaly podobně jako kdysi nebožka madame, a on žil zřejmě životem pořád stejně zdrženlivým, třebaže sám mezi tolika ženami.

4)

„Tos o moc přišel, kamaráde. Lepší program televize neměla od té doby, co ji vyrvali z rukou kontrarevoluce,“ pravil Gellen, z jedné strany osvětlený plameny krbu a z druhé světlem hvězd, které krášlily noc nad vrcholky Kobylí hlavy a Koňského sedla.

„Myslíš, že s Pinkavou bude proces?“

„Doufám. Už je to pomalu nuda. Nejrafinovanější kontrarevoluce v dějinách dělnického hnutí, a oni ještě nikoho nepověsili.“ Gellen šťouchl pohrabáčem do polen v krbu a zčernalé špalíky vzplály s pekelnou zuřivostí. Asi to bude senilita. Slavili už abrahámoviny, říznost se trochu vytratila. Lenin by se s tím takhle nesral.

Podíval jsem se z okna. Přímo nad Koňským sedlem visela krásná hvězda, stejná, jako tam byla, když jsem kdysi s umytou Liškou kráčel na mejdan do právě téhle chaty. Tenkrát scházel revoluci rok do Kristových let.

„Ale nebylo to naivní? Schovat skrytou kameru do soukromého auta?“

„Vůbec ne. Oni se od Nikitových odhalení už nenamáhají. Vědí, že nikdo tomu sice věřit nebude, ale každý bude předstírat víru. Zašilhal po mně od krbu. Za padesát let jsou stejně daleko jako vy katolíci za dva tisíce.“

Vtip mé katolické ortodoxie z šefíkových let měl pořád v čerstvé paměti. Na pozadí svého krbu se trochu podobal d'áblovi. Ale třeba spíš Bohu, napadlo mi. Bůh je přece taky cynik. Je snad, za našich časů, nějaká moudrost mimo cynismus? A možná, že cesta k zázraku nevedla přes prostá porušení přírodních zákonů. Boží moudrost si, bůhví, zvolila rafinovanější agenty.

„Trochu se k tomu projeli s kamerou po Paříži,“ pokračoval můj starý přítel, „dali si zejména záležet, aby na chladiči bylo vidět značku mercedesa. Z údajného Pinkavy byly v záběru jen ruce na volantu a podle nich se člověk nepozná. Leda že by mu chyběl prst nebo tak něco.“

V krbu explodoval ohnivzdorný suk. Odmlčeli jsme se. Všechno to trapně připomínalo sloní konstrukce z let, kdy geniálního prostáčka Kopulu obvinili ze slídění po tajných statistikách zbrojního průmyslu. Je opakovaná tragédie vždycky jenom fraška? Bůhví.

„Teoreticky vzato by to lidi mělo rozčítit,“ zval se Gellen. „Veřejně vysílat protiústavně odposlouchanej rozhovor,“ ušklíbl se a zvedl číši vyrobenou pro export, v níž importovaná skotská whisky potahovala ušlechtilou stěnu duhovějící blánou. „Ale oni vědějí, jak se lidi zachovají v praxi.“

„Bane. Lidi se rozčítají,“ řekl jsem. „Jenže ne kvůli tomu.“

„Jak to myslíš, příteli?“

„A pokud jde o katolickou církev, jak říkal,“ dělalo mi dobře, že mohu jednou také nějaký jeho bonmot usvědčit z omylu, „oni vůbec nejsou tam, kde -“ zaváhal jsem, ale pak jsem to řekl, „- kde jsme my. Oni to nedělají proto, aby lidi předstírali víru, ale aby ji ztratili.“

„Víru? Copak je, kromě v blázinci, ještě někde nějaká víra k ztracení?“ pravil Gellen s málem upřímným údivem.

„Ne ta, kterou myslíš,“ řekl jsem. „Nikoli víra zjevená policajty, usnesením Strany a prokurátory. Ale o Pinkavovi a jemu podobnejch měli prostý lidi donedávna iluze. Teď je nemaj. Vzorec je jasnej. Obrazu Strany a jejích policajtů tohle poměrně nepatrný svinstvo už neublíží. Obrazu vlastenců, jako byl Pinkava, ano. Kdepak, člověče,“ sáhl jsem po své číši a pohlédl jsem skrze ni na zpotvořené plamínky Gellenova krbu. „Oni nejsou tak naivní, jak se z jejich písemných projevů na první pohled zdá.“

Gellen vstal, a jakoby mu plameny nestačily, zapálil ještě módní svíčku na stole. Byla skoro jako hromnice, jež kdysi tajemně zhasla nad odhalením tlusté koláčnice. Pomyslel jsem si, že plameny symbolizují vlastně všechno. Nebe i peklo. Gellen řekl:

„Asi máš pravdu. Pozoruhodná metoda. Asi to bude tak, starej kamaráde. Vždyť on tam Pinkava o našich bývalých představitelích vykládal takový věci, že i ve mně se vzbouřil nějaký atavismus nebo co. Skoro mě to pohoršilo. Až jsem se zastyděl.“

„Že řek o našem nezapomenutelném Sášovi, jaký je to hodnej vůl?“

„Prosim tě! Že mě ještě nějaká pravda pohoršuje, samozřejmě!“

5)

Teprve když jsem přišel až pod kazatelnu, všiml jsem si, že od horního okraje zábradlí namaloval pan Řeřicha rubínovým lakem řádku kanoucích krůpějí a každou obtáhl pozlátkovou svatozáří. Kostel byl beze zbytku zasvěcen památce mučedníka a bylo vidět, že malíř panenek byl pozorným čtenářem Jůzlůva seriálu. Blízko poslední gotické kapky se bělal zasádrovaný kruh v cípatém lemu černé barvy, z něhož vyrůstaly smolné siluety rohatých čertů. Tudy tenkrát provrtali otvor a vedli jím ocelovou strunu za oltář a tam přes miniaturní kladky k zázračné soše. Technický popis Jůzl převzal ze staré úřední zprávy, kterou otiskli ve všech novinách: *Pomocí táhla umístěného z dohledu přítomných na vnitřní straně kazatelny bylo pak soškou pohybováno. Při poměrném šeru v kostele a také vzhledem k vysokému věku většiny přítomných a vybičovaném ovzduší štvavým kázáním bylo nebezpečí povšimnutí si ocelové struny minimální. Právě o tohle nesložité zařízení opřel páter Urbanec svou hypotézu o tom, co přimělo mučedníka k jeho poslednímu latinskému výkřiku.*

„Páter Josef je původně obvinil, že mechanismus zamontovali do kostela oni, aby mohli v jeho osobě potupit Církev svatou,“ říkal tiše v bílém světle toho smutného dne. „Mně zas chtěli donutit k přiznání, že já jsem mu nařídil, aby tam ty věci namontoval, a že jsem jednal na rozkaz Jeho Eminence nuncia Svatého Otce. Ale když ho zavedli za oltář a on spatřil zařízení poprvé na vlastní oči, najednou nabyl jistoty: Byl to zázrak. Erat miraculum“ Páter se dotkl kříže, který měl kolem krku, a sklonil hlavu. Potom pokračoval: „Zeptáte se: Jak? Jak mohl nabýt takové jistoty? A já vám odpovím: Možná že přímým osvětlením. Milostí boží, která nepotřebuje důkazů. Možná také, že za oltářem uviděl něco, co je usvědčovalo z podvodu, aniž to sami věděli. Nějakou nesrovnalost, o které oni neměli tušení.“

Oči starého františkána zahořely, jako když se pod jejich blesky krčívala málem už hříšná Jůlinka a skoro si vykloubila ruku od horlivého křížování. Potom páter navázal na nit myšlenky, jíž kdysi, už tak dávno, zahanbil Jůlinčina bráchu.

Ale možná že je vlastně rouhavě chtít, jako nějaký hrdina z detektivního románu, přijít na kloub tomu, co páter Josef uviděl za oltářem. Nestačí snad, že ho to naplnilo takovou vírou, že podstoupil mučednickou smrt? Má naše vlastní víra být malověrnější? Máme se snažit z d ů v o d n i t, co jemu - a skrze něho i nám - bylo z j e v e n o?

Na dveře někdo zaklepal. Vstoupila představená a přinesla kávu. I tahle paní, teď už aspoň pětasedmdesátiletá, sedávala občas u sladce obtíženého stolu papá Nedochočila, po boku mrtvičnatého manžela, jenž kdysi z výtěžku selčanského statku zakoupil kostelu Nejsvětějšího Srdce Páně gigantické věžní hodiny. Smířen s Bohem, zemřel dřív, než mu dali povinnou možnost stát se horníkem. Velkostatek připadl pracujícím, kteří jej nechali dost zpustnout a vůbec neprojevali zájem o panské stavení v lese, dobrých pět kilometrů od hospodářských budov a od vesnice. Vdově v něm dovolili žít dál, ale bez služebnictva se dům brzy proměnil ve strašidelný zámek. Pak umřel manžel vdoviny přítelkyně, a protože to byl bývalý generál, zanechal po sobě k životu nedostačující penzi. Vdova proto uvítala přítelčino pozvání a nastěhovala se do strašidelného domu. Brzy ovdověla třetí přítelkyně a přidala se ke zbožné komunitě. Za dvacet let, která uplynula od smrti dárce hodin, rozrostlo se obyvatelstvo lesního sídla na nějakých patnáct starých žen, které své nepatrné starobní renty dávaly do společné pokladnice a jejichž jedinou zábavou bylo modlení. Nakonec některá dostala nápad s řeholí. O schválení duchovní vrchnosti přirozeně nežádaly: řády byly už dávno mimo zákon, jako duchovní vrchnost uznávaly vdovy pouze vězněného arcibiskupa a čas je obdařil politickým čichem. Ze všeho nejdřív (byly to přece jenom ženské) si vymyslely

a ušily řádová roucha, potom do staré účetní knihy sepsaly pravidla řehole, složily slib a počaly žít modlitbou a prací. Té stále přibývalo. Zařídily si slepičárnu a chov angorských králíků a nějaký katolický spiklenec na národním výboru to zanesl do knih jako lidové družstvo.

Vdovám vadila jen jediná věc: v selčanském kostele se mše sloužila toliko jednou měsíčně. Nejbližší farář měl na starosti sedm farností a častěji to nestihl. Nesměle ho požádaly, zda by některý všední den večer nemohl celebrovat soukromou mši v kapliče panského sídla, ale farář to odmítl a vymluvil se na přetížení. Ve skutečnosti se obával obvinění ze špionáže ve prospěch Vatikánu, ačkoliv pověst o nikde nepřihlášeném řádu se za hranice dosud zbožné vsi kupodivu téměř nerozšířila.

Ale i v téhle záležitosti se konečně naskytlo řešení a vdovy je - snad právem - připsaly na vrub zvláštní boží milosti. Patřily přirozeně k ctitelkám podzemního mučedníka a v klášteře visela jeho známá fotografie, dokonce zvětšená a v barokním rámu, z něhož vyndaly jakési pastorále. V dávných dobách chodily některé na jeho fascinující kázání, a tak k nim mezi prvními dolehla zvěst o jeho propuštění z vazby po sedmnácti letech. Protože svobodu provázel zákaz vykonávat církevní funkce, přijal propuštěnec jejich nabídku, a místo aby se stal zaměstnancem pražské kanalizace, proměnil se úředně v účetního lidového družstva a neúředně v duchovního správce selčanského pseudoklášteřa. Ze selčanské stranické organizace (měla dva členy, kteří spolu žili na hromádce) přicházela sice na okres zatvrzelá udání, jenže atmosféra doby nepřála už věrným leninistům. Ženský klášter s mužským představeným existoval tak více než dva roky, až obrodný proces vzal řeč selčanským práškačům a vdovy s důvěrou poslaly církevní vrchnosti žádost, aby jejich duchovní otec byl ustanoven správcem selčanské farnosti.

6)

„Troufáme-li si však už hledat nicotné důkazy tam, kde nám nebožtík zůstavil krvavý důkaz své víry,“ říkal opat, naprosto už ponořený do středověku svého uvažování, „proč se nepokusit číst znamení, která jsou, zdá se mi, velmi výmluvná?“

„Znamení?“ vydechl úplně užaslý Jůzl.

„Ano. Znamení,“ pravil páter. Vdova, která se dovolila a zůstala s námi v místnosti, se pokřížovala. „Dvě věci jsou nápadné, ačkoliv je jich pozornosti přirozeně unikly. Především je to zdánlivě nelogická podoba zázraku,“ řekl. Očekával jsem, že promluví o tom, proč Všemohoucí, jenž by přece mohl vyzdvihnout Hradčana i s prvním tajemníkem a uvrhnout je silou svého hněvu do Macochy, projevil se jako Matěj Kopecký. Ale on měl na mysli něco jiného.

„Znáte událost, na jejíž památku kněžna Lansfeldová postavila roku 1723 písečnickou kapli?“ otázal se kněz. „V den zázraku byla předmětem kázání pátera Doufala. Padla o tom tehdy zmínka i v novinách. Rodička boží uzdravila na tom místě dívku od narození slepou. Z čistého nebe se snesl déšť na dívčinu tvář, a ona prohlédla. Je to mariánský zázrak. Jeden z mnohých, jimiž bohorodička vyznamenala naši vlast. Kněžnu Lansfeldovou, která sama byla křtěna jménem Matky Boží, div tak dojal, že si od svého zetě, vévody korutanského, vyprosila darem památnou sošku Panny Marie, která od nepaměti stávala v kapli rodového zámku, a umístila ji v nově postavené kapliče. Kroniky vyprávějí, že se při té příležitosti konala velká církevní slavnost. Kapli vysvětil sám pražský arcibiskup a sošku neslo dvanáct kněží na nosítkách zdobených perlami, pěšky až z lansfeldovského zámku v Turyni.“

Odmlčel se. Napadlo mi, jaká to musela být zvláštní nosítka, aby se pod ně vešlo dvanáct tlustých prelátů, když soška byla mrňavoučká, dala by se odvézt v kočárku pro panenky. Ale nepřiměřený protiklad vnukal snad církevním knížatům pocit pokorné poníženosti, užitečný každé vrchnosti.

Páter přerušil mé neuctivé myšlenky.

„Dávejte pozor! Mariánská svatyně, zbudovaná na paměť mariánského zázraku. Uctívá se v ní starodávná soška boží rodičky. Udělal pauzu, upřel na nás žhnoucí zrak. A l e p o h n u l a s e s o c h a s v a t é h o J o s e f a!“

Odhalení rozporu v církevních tradicích, jež jistě uniklo Státní bezpečnosti, nám vzalo řeč. Jůzlovi klesla čelist.

„A proč?“ zeptal se tiše páter.

Neodpověděli jsme, a páter ani odpověď nečekal. Narovnal se v křesle, sepal ruce na břicho a vzal do nich kříž. „Pro mnohé lidi to nemusí nic znamenat,“ řekl. „Ale ke mně - a já věřím, že i k vám oběma - zahrnul mě do ligy věřících;“ o Jůlčině defloraci nevěděl, protože měla jiného zpovědníka, „- k vám oběma to hovoří srozumitelným jazykem. Páter Doufal byl přece pokřtěn jménem svatého manžela Panny Marie a pěstouna našeho Pána, Ježíše Krista.“

Uklonil se, vdova taky, rychle se uklonil i Jůzl a nakonec i já, abych jim nezkazil radost. Měli ji velikou.

„A tak se ptám,“ pokračoval páter Urbanec: „Což jestli Bůh nechtěl tímto zdánlivě nelogickým zázrakem nejenom dát najevo věřícím, že je v tomto světě neustále přítomen, ale také naznačit těm šťastným, kteří se účastnili mše svaté, že si vyvolil jejich duchovního pastýře Josefa, aby se mu dostalo toho nejvyššího vyznamenání, v jaké křesťan smí doufat - smrti pro víru?“

Zase udělal pauzu, aby se do nás ohromující teologická souvislost náležitě vstřebala. Jůzl zbledl jako vosková svíce a zachvěl se. Studené okno, za nímž začalo pršet, orámovalo jeho bezvýraznou tvář, plnou neuvěřitelné

víry, ostře svítivým pozadím. Najednou jsem si připadal jako v nějaké neskutečné zemi, vyloupnuté z kraje nedaleko Prahy Léta Páně 1968 a přesazené do Bernanosova románu, ale pak jsem si vzpomněl, že doba se vymknula z kloubů a Komunistická strana Československa se právě odebrala ke zpovědi. Zapochyboval jsem o svých pochybách. Třeba, napadlo mi na vteřinku v mystickém studeném světle studeného dne vprostřed léta, třeba právě to je ta pravda. *Quia absurdum... quia imbecile...*

„A druhá věc,“ řekl páter. „Říkal jste, že podle výpovědi té zdravotní sestry skončil páter Josef jedenáctý den po zázraku, dvanáctého června. Víte, kterému světcovi je ten den zasvěcen?“

Přirozeně jsme to nevěděli, dokonce ani vdova.

„Svatému Aloisovi,“ pravil tiše kněz. „To krásné staročeské jméno dostala při křtu matka pátera Josefa.“

Přelétl nás žhavýma očima, zablýskal křížem na břiše. V místnosti bylo hrobové ticho. Za oknem, jako trapný symbol, se objevila krásná boží duha jako na obrázku z nějaké dávno nevydané biblické dějepravy.

7)

Jůzl, podivný detektiv, seděl vedle mě na černém sedátku felicie a zřel na ubíhající krajinu, která tvarem a mnoha znameními probouzela ve mně pocit, že jsme se dotkli jiného času, mimočasu, že jsme snad prošli tajným vchodem k barokně prostínkému vládci světa a unikli tak nemilostivému Létu Páně 1968, v němž za obzorem krajiny z pohádky rachotily neviditelné roty manévrujících vojsk.

Byla to líbezná krajina, zvlněná, porostlá zelenou trávou a temnými hvozdy, kroužil nad ní čapí pár a na horizontu stál na geologicky snad nevysvětlitelně osamělém skalisku vězatý hrad. Slunce rozptýlilo odpolední mračna a položilo na kraj večerní rez, dlouhé stíny topolů svíraly silnici nemilosrdně a sladce úzkým rozměrem bývalých století. Dostal jsem intenzivní záchvat zpátečnictví - touhy, abych mohl navěky utkvět v tomhle zapomenutém kraji, aby se felicie proměnila v kočár a z nejvyššího balkónu hradu se vyklonila dáma v závoji. Záchvat netrval, bohužel, dlouho. Věděl jsem, že hrad v téhle podobě zbudoval na troskách gotické tvrze zbohatlý listonoš, povýšený za dobrou službu císařské poště do šlechtického stavu; že z celé slávy funguje už jen pivovar, přistavěný k hradu, a že z balkónu se jde do mzdové účtárny. Cynicky jsem se vzbouřil proti sladké chvíli slabosti. Jůzl, pořád zborcený do mystické meditace, mě popudil. Řekl jsem:

„Doufám, že ty články budete psát dál. Páter Urbanec je sice nepotřebuje, ale nezapomeňte, že žijeme v pohanském světě, a tam platí důkazy. Aspoň pokud nejste mluvčí momentální světské moci. To zatím nejste.“

Přidal jsem plyn, abychom se rychle dostali z moci pošmistova sugestivního hradu.

„Konec konců víte, že k zázrakům patří *advocatus diaboli*.“

„Toho já dělat nebudu,“ řekl Jůzl. „Já v zázrak věřím.“

„Ale Církev přece vždycky angažuje toho advokáta. A je nemilosrdně logická. Táhle toho například zrušili. Neobstál v průkazném řízení, ukázal jsem na plaketu svatého Kryštofa, patrona motoristů, kterou mi před rokem koupila v Itálii Zuzana, moje platonická láska. A vy teď máte šanci prosadit pátera Doufala na jedno z uprázdněných míst.“

Moje neuctivost, i když se týkala sesazeného světce, Jůzlovi zřejmě vadila. Proto jsem rychle pokračoval:

„Ale docela vážně. Páter Urbanec dává přednost víře bez důkazů. Ale stejně je zajímavé, že páter Doufal začal naplno věřit zázraku - ačkoliv předtím o něm sám zapochyboval - teprve když mu předvedli, tak říkajíc, materiální důkaz jeho údajného podvodu.“

Koutkem oka jsem sledoval rychlou demystifikaci zbožného redaktora. Velmi přemýšlivě pravil:

„Ta věc se svatým Josefem je taky zajímavá.“

„Jistě. Určitě si přece zjistili, že zázraky v téhle kapli dělala vždycky Panenka Maria. Proč teda namontovali dráty na svatého Josefa?“

„Možná - že je Bůh zmátl. Co my víme?“

Párek středověkých čapů milostně dosedl na hnízdo na samém vršku tenké věže. Napadlo mi, že to není tak úplně hloupé. Bůh je zmátl. Jenomže, jak napsal Marx nebo snad Engels nebo oba dva, chtělo to z mystického ořechu vyloupnout racionální jádro.

„Teď jste na něco přišel. Pro ně je to všechno pověra. Socha jako socha. Prostě se zbodli a místo Rodičky Boží omylem zmechanizovali Pěstouna Páně.“

Tentokrát jsem neuctivý tón užil vůči světcům nikdy nezrušeným, a Jůzlovi se to vůbec nelíbilo. Řekl, jako by mě neslyšel:

„Jednu věc si ale nedovedu pořád vysvětlit.“

„Kterou?“

„Proč jim páter Doufal dovolil, aby ho filmovali?“

Otázka zůstala viset ve vzduchu. Koukal jsem na bílou silnici, která se rychle odvíjela mezi žlutými lány žita, žihajícími brčálovou čapí krajinu. Ležela na prostorné dlani prastaré země jako naivní obrázek, okrášlená večerními mračny. Skrze ně propíchlo slunce několik šikmých paprsků, které spojily šedobílý oblak se zeleným vrškem před námi a na něm zaplála vesnice, celá bílá jako z loutkového divadla. Viděl jsem ho v podobné krajině, taky se podobala veliké dlani a taky byl večer.

Seděl na prkenném sedátku, stejně šedivém a rozpraskaném jako obě sošky, než je panenkař vylepšil. V oblýskaných černých šatech s vestou, na nohou černé šněrovací boty, a sedlácká tvář opečená sluncem trčela nesourodě ze zažloutlého kolárku. Seděl a seděl, ne a ne se zvednout, a pokojným hlasem, jehož se nikdy nedotklo velkoměsto a jeho výfukové plyny, mi vykládal o zvycích vodního ptactva a o tom, jakou míval jako hoch nádhernou sbírku ptačích vajíček. Co chvíli přerušil výklad, který mě zajímal z důvodu, o němž on neměl ponětí, aby se zaposlouchal do kvákotu v rákosí, a hned nato jej odborně určil co do rodu a druhu. Rudou monstranci slunce už překrojl obzor, z druhého břehu, kde rybník pokrýval zelený koberec, halasilo večerní shromáždění žab, a knězi začlo být trochu nápadné, že u našeho břehu pořád ještě skřehotají tvorové, kteří by s počátkem žabiho chorálu měli už vlastně spát.

Toho dne po obědě mi někdo strčil pode dveřmi do kabinetu lístek. JE TO FAKTICKY FAKT? stálo na něm. Víc nic. Ale já pochopil smysl otázky a věděl jsem, kdo je autorem, třebaže použil hůlkového písma. Když jsem se po čtvrté blížil šeríkovou alejí k svému podnájmu, seděla ve fialovém stínu dívka v bílém tričku, s červenou mašlí ve vykartáčovaných vlasech a už z dálky sledovala můj plahočivý výstup do prudké stráně.

Chtěl jsem zahnout domů a dělat, že ji nevidím, ale obrázek byl příliš lákavý: sedmnáctiletá Liška, ozářená skrze fialový filtr šeríků, působila jako Jablko, a tak mě nohy nesly kolem okna, za nímž si vdova Ledvinová četla v Chelčickém, přímo k Hadově Pomocnici v ušpiněných teniskách.

„Fakticky, profásku?“ přivítala mě. „Fakticky seš takovej katolík?“

Opatrně jsem se ohlédl. V domku kousek za domem vdovy Ledvinové bydlela kolegyně Evženie Vikusová. Přesla zrovna kolem otevřeného okna, ale byla našťěstí krátkozraká.

„Hele, pojď!“ vybídl jsem Lišku. „Tady jsme moc vidět.“

Poslušně vyskočila a hopsala mi po boku, hloub a hloub do šeríkového sadu. Brzo se změnil v jehličnatý les, hustý a plný kapradin, a já se s ní vydal krivolakými pěšinami, lemovanými mechem, kde voněly houby a krůpěje smůly na teplých kmenech borovic.

„Já ti nevěřím,“ řekla do zurčení korun. „Pročs mě teda zezačátku líbnul?“

„Protože seš pěkná, a člověk se někdy neubrání pokušení. Ani když je katolík.“

„Tak seš ale špatnej katolík.“

„Snažím se být dobřej.“

„Hm,“ pravila a zmlkla, snad přemýšlením. Les šuměl, provokativně bzučel pohlavní snahou, kterou probudilo teplé jaro. Z černého stínu se proti nám vyřítla veliká vázka a zastavila se ve vzduchu, rovnou Lišce před nosem. Trčela před ní, zelený rezervoár zběsilé energie, prohlížela si ji a Liška na ni zírala jako zhypnotizovaný králíček. Najednou mazaně zaječela a vrhla se mi kolem krku.

„Vona mě kousne!“

Všechno dopadlo přesně podle jejího výpočtu. Nadra mě bodla košilí do prsou, horká stehna, svažující se do rozkošného údolí, se přitiskla k mým a pošramocený možný návštěvník se vztekle přihlásil o svou propustku.

Vší silou jsem se vyprostil.

„Nehraj to na mě, Liško! Nejseš přeci z Prahy, aby ses bála komárů.“

To ji nečekaně urazilo.

„Ty si myslíš, že sem pitomá, dyž sem z Balíkova?“

„Pitomá ne, ale primitivní. Takovýhle triky. Styd' se!“

Zastyděla se, vzala to jako lekci, šla vedle mě mlčky a teniskama rozkopávala hlavy mochromůrek. Vymýšlela asi jiný trik a já netušil, jak rychle se učí.

Pak se zeptala:

„Ty vážně věříš, že je to něco špatnýho?“

„Co?“

„No to.“

„To je jedna z nejvýbornějších věcí, které život skýtá. Proto Církev docela moudře prikazuje, že se s ní má šetřit. Aby nezevšedněla.“

„Ty s ní šetříš?“

„No, co myslíš, asi?“

„Nic. Jenom že na to dvakrát nevypadáš.“

Pohlédl jsem na ni přísně. V jejím věku je někdy celá existence jedna jediná provokace.

„Předně jsem tu v jistém postavení, a ty taky.“

„Nojo. Bojíš se Ivany.“

„Přirozeně by mi nebylo jedno, kdyby mě kvůli tobě zavřeli.“

„Za mě už se nezavírá. Mně je sedmnáct pryč.“

„Tak kdybych dostal padáka.“

„Toho bys taky nedostal. Dyby sis mě vzal, tak ne.“

Pohlédl jsem na ni přísně. Bylo mi pětadvacet, nebyl jsem ještě profesionální starý mládenec a zrádné léčky jejích sedmnácti let mě docela dobře mohly zavést do zkázy.

„Jenže já bych si tě nevzal, Liško.“

„To by tě pak ovšem asi vyrazili. Vlastně by tě třeba i zašili, ponivač já sem sirotek.“

„Tak vidíš.“

Logický závěr kuriózní diskuse mě uspokojil. Jenže jsem podcenil její ženskou logiku, a ta nezadržitelně směřovala k cíli.

„To všechno nejsou žádný náboženské důvody,“ řekla. „Ty si ale fakt myslíš, že to je hřích?“

„Ano,“ pravil jsem pevně. „Asi příliš pevně, jak jsem se snažil, aby mě hlas neusvědčil ze lži.“

„A nikdy nehřešíš?“

„Samozřejmě že hřeším. Jenže právě tehle specifické hřích se mi zle nevyplatil.“

„Jakej? Spe -“

„No tenhle. Ten, co vo něm mluvíme.“

Řekl jsem to s tragickým nádechem, aby si něco nedomyslela, a vztekle mi hlavou šlehla vzpomínka na prokletého bacilonosiče Znenáhlíkovou. Tragický nádech ji zavedl na poměrně špatnou cestu.

„Ty musíš platit alimony, žejo?“

Udiveně jsem zavrtěl hlavou.

„Ne? Taks měl vyplácet, náky, ne? Přiveds nákou do jinýho stavu a vona si dala pomoci -“

Patřila ke generaci, jejíž mládí jistým způsobem ochránila velkorysá akce PN, která na území státu gonokoky téměř vyhubila, takže se musely dovážet. Ale napadl mě mazaný trik.

„Vidíš, Liško, jak tomu nerozumíš. Ty nejsi katolička? Ani evangelička?“

„Ne. Bez vyznání.“

„Seš exemplární případ,“ řekl jsem. „Nedovedeš si představit jiný tresty než maléry. Člověk může trpět taky jinak.“

V Liščiných zelených očích zasvítíl místo teologie romantismus téměř magazínový.

„Já už vim! Seš nešťastně zamilovanej!“

V duchu jsem se musel zasmát. Tento stav duše jsem poznal naposled v pubertě. Tenkrát velmi silně, ale když jsem dospěl, dospěl jsem dokonale. Veškerou lásku jsem od té doby zaměřoval k sobě samému. Zavrtěl jsem se smíchem hlavou, jenže bylo jasné, že mi Liška nevěří.

Vyšli jsme z lesa, ze tmy do oslnivé záře jarního odpoledne a před námi se otevřela krajina, na pohled nedotknutá civilizací. V horkém vzduchu se konaly hmyzí zasnuby a hned u kraje lesa položil Stvořitel do brčálové louky rovnou, ničím nezčeřenou hladinu rybníčka. Na břehu někdo postavil dřevěnou kabinu, která rozměry i tvarem připomínala vesnický reterát. Stála u ní lavice z šedivých, počasím ohlazených prken: sedátko bez opěradla na čtyřech neoloupaných kůlech. Snad to bylo staré soukromé koupaliště nějaké pozdní kněžny z Lansfeldů, nebo se tu možná osvěžovala statkářská panička. Kabina s lavičkou stála v krajině jako jediný předmět vyrobený lidskou rukou. Jinak před námi byla jen zvlněná zelená a žlutá pláň, zdvihala se do mírného kopce k hranaté hoře, z níž vyčnívaly šedavé hlavy pískovcových skal. K nim se ladnými oblouky táhla úzká polní cesta a tu a tam mizela za brčálovým kopečkem, pokropeným bílými kvítky bledulek.

Liška usedla na trávu na břehu rybníčka a přehodila si na řadra ohon hedvábných vlasů, svázaných červenou mašlí.

„Pocem,“ řekla. „Mně už je to jasné. Seš nešťastně zamilovanej a chceš jí zachovat věnost.“

Znova jsem zavrtěl hlavou.

„Ne, Liško. Trpím něčím, co ty asi neznáš. Výčitkama svědomí.“

„To znám moc dobře.“

„Jenže já neproved nic, než že jsem se dopustil toho hříchu. A jak to vypadá, z toho ty by sis těžkou hlavu nedělala.“

„A nezbouchs ji?“

„Ne.“

Hleděla mi do očí zeleným pohledem a četla, až mě přečetla.

„Kecáš, profásku!“

Tak nesvětské výčitky svědomí ji nepřesvědčily. Chvilí byla zticha, domýšlela nějaký nový trik. Pak řekla:

„To je příšerný vedro!“

Lehla si na záda do zelené trávy, vykasala si bílé tričko pod řadra a vyhrnula si sukni vysoko nad kolena. Měla krásné konkávní břicho s hlubokým pupíčkem a zavřela oči. Slunce páliło.

„Kecáš, kecáš a kecáš. Máš strach z Ivany a děláš se zajímavěj.“

Najednou jsem si uvědomil, jak je to s Liškou hezké a jak ve mně teologické žvástání jenom zvyšuje strašlivou chuť sáhnout jí pod vykasané sukni, stáhnout z ní kalhotky a ponořit do její šťavnaté kundičky svého cukajícího se, zle trestaného připomínače hříchu. Zaťal jsem zuby a s vypětím všech sil jsem se vrátil k teologii.

„Ničemu nerozumíš. Nejenom vědě,“ řekl jsem. „Ta holka je taky katolička. A taky ji za to Pán Bůh potrestal výčitkami svědomí.“ Pak žádost těla ohnula mou teologii směrem pro Lišku zajímavějším. Pro ní je to ještě mnohem horší, protože to byla panna. Připomíná mi připomněl Jůlinku Nedochočilovou, a pak její nejlepší kamarádku, ale o té už jsem Lišce neřekl.

Liška pochopila všechno po svém.

„Nojo. Je to jasný. Seš zabouchnutej jak kolík, a vona už tě nechce.“

„Ty nepolepšitelnej pohane!“ položil jsem se na břicho do zahřáté trávy vedle Lišky. „Vo to je ten hřích těžší, že jsem ji vůbec nemiloval.“

„Tak pročs jí to udělal?“

„To se mě ptáš ty?“

„Proč bych nemohla?“

„Taky mě nemiluješ, a přesto ses včera třásla na to, abych ti to udělal.“

„Možná, že tě miluju.“

„Kecáš,“ řekl jsem po ní.

„Nekecám,“ řekla, „možná.“

Už jsem mlčel. Zašilhal jsem na Lišku vedle sebe, na její pupíček, na zavřené oči, mezi nimiž dost drze trčel její populární pikantní nosík. Pod tenkou sukní se jasně zdvihala Venušina zahrádka. Zpod víčka náhle zasvítlo smaragdové světlo, zažehnuté sluncem. Přimhouřenýma očima dělala totéž co já.

„Profásku -“ řekla, jako by za něčím dělala tečku. Zdvihla nahou paži a prsty mi lehce vjela do vlasů. Neudělal jsem nic. Obrátila se na bok a našpulenými rty mě jemně vzala za ušní lalůček. Rty vystřídaly zoubky. Zoubky způsobily divokou bolest. Ne v ušním lalůčku. Zatřásl jsem hlavou a setkal jsem se s výsměšnými očima.

„Bububu!“ řekla Liška.

„Seš pitomá,“ řekl jsem.

„Hudryhudry!“

„Komunisti tě pěkně zkazili!“

„Brekekekex!“ řekla. „Mě zkazil jeden vod Československý církve.“

„Tak to nemyslim. Ale myslíš si, že všechno, co má co dělat s náboženstvím, je pitomost.“

„No že pinkulinkování má co dělat s náboženstvím, pitomost je,“ řekla.

„Seš nevzdělaná a vomezená. Nedovedeš se vžít do názoru druhýho člověka.“

„Ne? Nedovedu?“

„Nedovedeš.“

„Dovedu,“ řekla škádlivě. „Ne že nedovedu.“

„Hloupá Liško!“

Posadila se. Na zádech, mezi lemem sukně a vyhrnutým tričkem, se objevil prastarý zvířecí znak: páteř, šňůra velkých perel pod kůží. Rýsovala se pod teplým hedvábím jako hřbet elegantního dinosaura pod hebkým jilem slepého ramene prehistorické řeky.

„Já už sem se do tebe vžila, profásku. Jenže já na to nevěřim. Že je to hřích.“

„Tak si nevěř, odsekl jsem. Jednou ti Pámbů ukáže. Možná dřív, než si myslíš.“

„Proč mi eště neukázal?“

„Třeba ti dává příležitost, aby ses polepšila.“

„Jenže dyž mi neukáže, tak na to stejně nebudu věřit.“

„Možná že ti ukáže dřív, než si myslíš.“

Liška se ke mně obrátila.

„Jo?“

Pokrčil jsem ramený. Vstala a úmyslně se protáhla.

„To je vedro,“ řekla zas. „Jaro sotva začalo, a z člověka leje jak v létě.“

Mrkla po mně a najednou řekla:

„Pod' se vykoupat!“

„Nemám plavky.“

„Já taky ne. Tady můžem jen tak.“

„Heleď, Liško!“ pravil jsem varovně. Podivným kotrmelcem myšlenek jsem se v té chvíli vrátil k teologii. Začínal jsem tušit, jaký je princip pekla.

„Tak já puďu sama, dyž nechceš.“

„Neblbni, Liško!“

„A ty se neďivej,“ řekla. „Dyž seš takovej katolík, tak se votoč, ať nemáš hřích!“

A odhopkala do kabinky.

Zabořil jsem čelo do trávy. Moudré by bylo, kdybych byl v té chvíli odešel. Ale já ležel na břiše v brčálové trávě, na mně čert žádosti a nasazoval mi dvojitého nelsona. Rozum chtěl, ale vůle nechtěla, třebaže jsem trpěl jako zvíře. V kabině ťukl o dřevěnou stěnu nějaký knoflíček. Slunce, už nakloněné k západu, ještě hřálo,

v nohavici sebou poškrabával zoufalý nepřítel ctnosti, jako by to bylo nějaké samostatné stvoření, na mě nezávislé, jemuž odpírám, což jeho jest, a ono se snaží vyprostit se mi a vzít si samo, co mu náleží.

Najednou zacupaly bosé nohy a ozval se Liščin hlas:

„Juů - ůů - ůů - ů!“

Slyšel jsem a cítil jsem, že utíká nahá k rybníku, a čert přitlačil, ohnul mi krk surovým chvatem, takže jsem se podíval - klasicky - mezi prsty, jimiž jsem si zakrýval obličej.

Liška už stála na břehu a opatrně strkala nohu do vody.

„Brr! Ta je studená!“

Pomaloučku sestupovala do rybníčka, píchaly ji asi kamínky do holých chodidel, protože roztaženými rukama udržovala rovnováhu. Nechala si ve vlasech červenou mašli. To na ní teď byla jediná věc, s níž se nenarodila. Balancovala s upaženými rukama, holka jak proutek s bílou, krásně oblou, pevnou a nahou zadnicí, vodní hladina ji pomalu přijímala do sebe, stoupala jí po štíhlých, trochu rozkročených stehnech, dotkla se bílé zadničky, vystoupila až tam, kde musela svažít porost obklopující měkkou svatýňku.

A mně se stalo něco strašného. Při pohledu na červenou mašli, třepetající se na překrásných a úplně nahých zádech, na dva dolíčky kousek nad rýhou, jež oddělovala dvě nádherné bílé polokoule, můj cukající se svědce nevydržel. Slastná křeč přehlušila patologickou bolest a na stehna mi vystříkla horká tekutina.

„Brrr!“ křičela Liška. „To je to stu - de - ný!“

Plácla sebou do vody, otočila se a zlomyslně zvolala:

„Už se můžeš dívat!“

Posadil jsem se, přitáhl jsem kolena k bradě a vytáhl jsem z kapsy kapesník.

„Voda je děsně studená!“ oznámila mi znovu. „Ale je to fajn! Pod' sem taky, profásku!“

„Dej mi pokoj!“

Koukl jsem se, a tělesná šťáva mi prosakovala plátěnými kalhotami. Liška se ponořila pod hladinu a já rychle zajel kapesníkem do poklopce. Vynořila se kousek od rákosí. Otočil jsem se na bok, zády k ní a utíral jsem stehna a kalhoty zevnitř do kapesníku.

„Tady maj nějaký ptáci hnízdo!“ podala mi novou informaci. Dokončil jsem úklid a opět jsem si sedl. Liška stála po pás ve vodě, nedokonale zakrytá rákosím, a se zájmem, stejně přesvědčivým jako všechny její přehnané projevy pokrytectví, nahlížela do zelených stínů, kde zoufale kvákala kachní rodinka.

„Nechceš se jít podívat?“

„Vylez a obleč se!“

„Myslíš, že tohle je taky hřích?“

„Samozřejmě. Svádění k smilstvu je samo o sobě těžkej hřích.“

„Vy máte ale těžkej život, hoši katolický,“ řekla a vyšla ze clony rákosí. A tak jsem poprvé uviděl její ňadra nahá. Byly to dvě pevné, její postavě přiměřené kozičky, bíle svítily ve stínu těla, neboť stála zády k večernímu slunci, a vodní kapičky se na nich krásně třpytily.

„Obleč se!“ zvolal jsem úpěnlivě. „Nezahrávej si s Pánem Bohem!“

„Cheche!“ řekla posměšně. „S tím já si zahrávat nechci. Já chci s tebou!“

A povylezla. Z vody se vynořil mokrá pupička a Liška rafinovaně, pomaloučku, jako velice zkušená striptérka vystupovala z vody, až přesně do chvíle, kdy srovnala čaru vodní hladiny s čarou, kde začíná kadeřavá ozdoba Venušina vršku.

„Bububu!“ zastavila se. „Sem čertice - ďáblice a du si pro tvou duši, profásku!“

Zvedla líbezná paže nad hlavu, prsty napodobila gotické pařáty, svažila tvář a vykročila. Bílé prsy se pružně zahoupaly a z vody se vynořil tmavý trojúhelník.

Vtom vyšel z lesa do plného slunce rozložitý muž v černých šatech a utřel si obličej červeným kapesníkem. Oba jsme ho okamžitě uviděli a Liška projevila báječnou duchapřítomnost. Jako had sklouzla pod hladinu a bez jediného šplouchnutí zmizela v rákosí. Její přítomnost prozrazovalo jen rozčilené štěbetání, ale toho si muž zatím nevšímal.

Přicházel po pěšince, a když dospěl na příslušnou vzdálenost, přátelsky pozdravil:

„Pozdrav Pán Bůh!“

„Dobrý večer,“ řekl jsem a náhle jsem uviděl, že pán v černém má na krku kněžský kolárek.

„Pozdrav Pán Bůh, důstojný pane!“ opravil jsem se radostně, protože mi světlo, jaká nádherná pomsta se mi nabízí.

Kněz se zarazil.

„Počkejte!“ pravil pomalu. „Nejste vy - no ano! Nový pan učitel na sociální škole!“

„To jsem já,“ přikývl jsem a dodal jsem, trochu víc nahlas, aby to Liška v rákosí dobře uslyšela: „Posad'te se, důstojný pane! Je tu krásně a je takový hezký večer!“

Velebníček došel k lavici, oťel znovu zpocenou tvář do kapesníku a usedl. „Smiřický,“ pravil zadumaně, jako nedávno sestra Udelína. Mezi duchovními osobami byl můj budějovický strýček zřejmě populární, skoro jako zavřený arcibiskup. „Nejste vy příbuzný s důstojným pánem Smiřickým z Budějovic?“

V rákosí něco šplouchlo, ale velebný pán pohlížel v poklidném očekávání vyšisovanými očima na mě. Můj pomazaný strýček mě pak rychle sblížil s mužem, jehož prozřetelnost boží a STB určily k mučednické smrti.

9)

A tak zatím co Liška v rákosí se krčila v rychle chladnoucí vodě, obtěžována hmyzem a ohrožována bojovnými ptačími matkami, velebný pán Doufal mi líčil několik svých neobyčejně nudných, ale v té chvíli vítaných setkání s mým strýčkem. Slunce klesalo, až se dotklo obzoru a velebníček začal mávat červeným kapesníkem, aby odehnal nastupující komáry. Zapálil jsem na komáry cigaretu. Komáří hejno nad námi zakroužilo a poté s jemným bzukotem odlétlo do rákosí. Velebníček je provázel pohledem a jal se rozvláčně vyprávět o jiných komárech, kteří svého času sužovali jeho rodnou ves Štěpánovice na střední Moravě, protože ji z východní strany obtáčel močál. Vykládal, jak sedláci - pro něho byl sedlák každý, kdo pracoval na půdě: místní třicetihektarový kulak stejně jako jeho šestihektarový otec - spojili své síly a na radu místního pana faráře vysušili močál, čímž se, s pomocí boží, zbavili komárů. V rákosí vykřikl divný pták; jeho skřek se podobal lidskému kýchnutí a kněz zpozorněl, zavrtěl hlavou, řekl: „Co by to mohlo být? Bahenní slípka? Ne. To spíš sameček volavky. Ale -“ pustil se do rozpravy o těch vajíčkách. V té chvíli právě hranatá hora na obzoru nakousla rudé slunce a začala je polykat. Když je docela spolkla, dozvěděl jsem se úplně všechno o sbírce, kterou si venkovský hoch uložil v koudeli: „o pečlivě vyfouknutých, běžových a hnědých, kropenatých vajíčkách přerůzných ptáků. Jakživ jsem netušil, že v obvodu jedné pitomé moravské vesnice existuje tak rozrůzněná fauna. Když páter zdlouhavě dospěl k líčení pocty, již se mu dostalo rozhodnutím učitele místní jednotřídky vystavit sbírku ve školním kabinetě, kde ji pochválil sám pan školní inspektor, zaleskly se na nebi hvězdy, jarní a vlhké, třepotavé, teplo rychle vyprchalo z kraje a já pocítil mrazení, ale zaťal jsem zuby. Velebníček byl sedlák; otužily jej zimy v rodné vesnici, práce v košili na podzimních strništích, necítil chlad jarní noci a radostně vyjmenovával souhvězdí. „Veliký vůz!“ pravil užasle, jako kdyby tu veleznámou věc na nebi uviděl poprvé. „Když pětkrát prodloužíte mezeru mezi dvěma zadními hvězdami, uvidíte Malý vůz - a kousek dál - támhle - Kassiopeia - Blíženci - není krásná, ta boží obloha?“ Zíral na ni, černé knoflíky na vestě majolikověly ve světle hvězd, na černých stehnech klidně spočívaly veliké ruce a na koncích širokých prstů se leskly zlámané, sedlácké nehty. „V takovéhle noci se člověka dotkne majestát boží,“ pravil. Napadlo mi, že tu dřepíme jako v té kousavé Haškově povídce, ale třebaže já se tu nezdržoval kvůli božímu majestátu, i mě se podivně dotýkal. Málem jsem zapomněl na Lišku v rákosí, která tou dobou musela být už polomrtvá zimou, a taky jsem koukal po vzdálených světech, které na tu dálku připomínají bižuterii, již nepochopitelný Bůh poněkud zbohatlicky přezdobil svou jinak elegantní oblohu - a najednou jsem se otrásl. „Pro pána krále!“ polekal se kněz. „Já tu povídám a povídám, a vy jste jenom v košili! Vždyť vám musí být chladno!“

„Trochu mi je,“ připustil jsem. Velebníček křepce vyskočil. „Tož pojďme domů, pojďme!“ Z kapsičky u vesty vytáhl baňaté hodinky. „Pro pána! Půl deváté!“ Všiml si, že na jeho cibule hledím se zájmem, a dodal: „Ty dostal můj pradědeček od knížete Lobkowicze. Natahují se ještě klíčkem,“ řekl a předvedl mi ten zázrak starobylé techniky. Pak jsme se konečně, cestou vybílenou hvězdami, vydali k lesu.

U prvních borovic jsem se na chvilku omluvil a zmizel jsem v kapradí. Krajinu magicky ozařovala svěží noc a já spatřil, jak se z rybníčku vynořila rusálka a celá bílá utíká v mystickém světle k dřevěné boudě.

Spokojeně jsem se zasmál a rychle jsem dohonal čekajícího kněze.

10)

Druhý den, při hodině sociální nauky ve třetím ročníku, seděla Liška s červeným nosem a slzícíma očima a přes žluté tričko měla natažený modrý svetr. Vyrušovala kýčáním a já ji několikrát zlomyslně napomenul. Loupla po mně slzavými očima a na můj rozkaz se troubivě vysmrkala do malinkého mokrého kapesníku.

Po čtvrté hodině zaklepala na dveře kabinetu. Otevřel jsem.

„Tak pojď dál!“

Vstoupila a zůstala stát. Hleděl jsem na ni mlčky, ale pak jsem se neubráníl smíchu.

„Ty seš, víš!“ pravila vztekle.

„Pánbůh tě potrestal. Říkala sis o to!“

„A nerouhej se!“ odsekla. „Ty tomu nevěříš, ale já už jo.“

„Výborně!“

„A to ty ještě nevíš, jak mě potrestal!“

Kýchla.

„Dostalas chřipku?“

„Copak to,“ pravila. „Ale zatím, cos tam plácal s velebnym pánem, tak se mi zakousla takhle velká pijavice!“ rukama naznačila tvora délky většího úhoře.

„Kam?“

„Do zadku,“ řekla Liška a strašlivě kýchla.

Potom musela tři dny zůstat v posteli, a když se vrátila do školy, projevila přání vstoupit do katolické církve.

11)

Krajem, nad nímž se rychle smrákalo, ujížděli jsem s Jůzlem k městu. První předměstí už zářila jako hnízda skleněných vajíček po obou březích řeky.

„Budu psát dál,“ rozhodl se najednou Jůzl. „Přijmu jejich hru. O n i jsou *advocati diaboli*.“

Než jsem šel spát, přečetl jsem si znova první článek jeho pozdějšího seriálu: ten, na který mu odepsal páter Urbanec.

Myslím tedy, že jsme plně oprávněni položit si několik otázek, psal v závěru a pak ty otázky položil s řečnickým patosem: Je poručík Doufal, jenž zemřel 12. 6. 1949 na následky autohavárie - při níž přišel nevysvětlitelným způsobem o všechny nehty na pravé ruce - totožný s P. Josefem Doufalem, zatčeným pro údajný podvod 1. 6. 1949 a od té doby nezvěstným? A jestliže je, k jakému asi doznání nutili kněze vyšetřovatelé, jestliže použili tak nelidského mučení? Pokud pak jde o tuto druhou otázku, myslím, že jsme nejen oprávněni si ji klást, ale také na ni odpovědět: Nutili ho, aby se přiznal k instalaci mechanismu, který do kaple instalovali - o n i s a m i!

Kapitola čtvrtá - DETEKTIVKA

1)

Několik dní po výletu do selčanského kláštera mi Jůzl ukázal v kavárně Slávii nový dopis. Tentokrát ne od pátera Urbance:

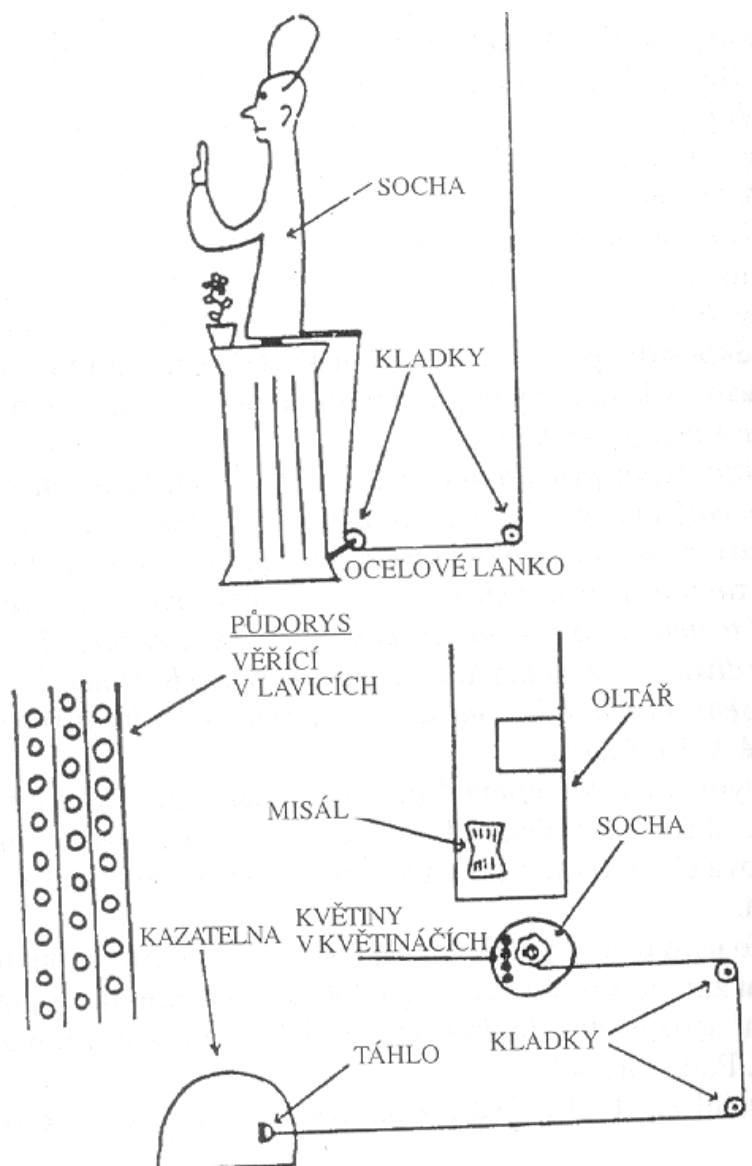
Vážený p. redaktor!

máte svatou pravdu to voni to na Dp. Doufala narařičili von byl neviný já sem ráno dávala kjetiny sv. Josefovi i P. Marii a nic takovýho tam nebylo musela bych to bejvala vidět taky mě zato zavřeli a byla sem ve vjezení 5 roku byl to Zázrak pan farář to neudál to voni mrchy komunistický že se na to Pán Bůh může dívat v úctě odaná Albína Knižáková Na Březince 13 praha XVI sem na starý kolena u cery a zetě sou obá moc hodný v úctě A. Knižáková.

„Vynikající dokument,“ pochválil jsem Jůzlovu dopisovatelku. „Prakticky důkaz. Leda že to tenkrát zamontovali tak rafinovaně, že by teď po letech mohli tvrdit, že to babka přehlídla.“

„To nemůžou!“ pravil Jůzl vítězně. „Uveřejnili o tom tehdy úřední zprávu s fotografiema, a dokonce s náčrtem. Doplatí na vlastní sebejistotu. Tenkrát to po nich nikdo kontrolovat nemohl. Podívejte se!“

Vytáhl z aktovky desky a položil je na stolek. Na deskách byl krasopisný nápis P. JOSEF DOUFAL a Jůzl z nich vyňal fotokopii kresby.

Hleděl jsem na schéma prostoduchého mechanismu. Jistá rafinovanost v tom byla. Jenže nikoli technická. Psychologická. Věděli, že páter je sedlák. Jejich člověk v Kostelci je informoval o páterově řezbářském koníčku. Jestli snad neměli dost schopného člověka v Kostelci, stejně pochopili, že kluk z malého hospodářství není na obě ruce levý a vládne mechanickou představivostí z doby Leonarda da Vinciho. Ale jako každý pachatel, ušklíbl jsem se v duchu, udělali chybu. V těch letech nedostatků a úzkých profilů bylo ocelové lanko vzácnost. A tak jako tak, venkovský farář by sotva užil ocelového lanka. V jeho ruku se zlámanými nehty by byl přirozenější konopný špagát, dřevěná kolečka - Musela by to být hodně nevšímavá babka, aby jí ušlo takovéhle provaziště, položil jsem prst na soustavu kladek a pak mi něco došlo a ironicky jsem pohlédl na Jůzla. „Napadlo vás, že podobné kresbičky pořizují kriminalisti na místě vraždy?“

Jak jsem předpokládal, na Jůzlovo teologické uvažování to zapůsobilo.

„Dovolíte, abych tenhle postřeh použil?“

„Račte. Ale nemusíte udávat pramen,“ řekl jsem. „Kolik vlastně tenkrát bylo paní Knižákové?“

„Sedmapadesát. Dnes je jí šestasedmdesát, ale pořád je úplně svěží,“ řekl Jůzl a pustil se do horlivého výkladu. „Je úplně vyloučené, že by si to vymyslela nebo že by tehdy byla tak tělesně a duševně sešlá, že by si něčeho takového nevšimla. Zašel jsem za ní na Smíchov a řekla mi spoustu dalších zajímavých věcí, které v dopise nejsou. Tak například ty květiny v kořenáčích. Podle úřední zprávy zakrývaly instalaci tak, že ji věřící nemohli z lavic vidět. Jenže ty květiny přinesla paní Knižáková ráno, těsně před mší svatou. A co víc: před soškou stály květináče s uschlými květinami od minulé pobožnosti a ty paní Knižáková nejdřív sundala a postavila je semhle za oltář, ukázal na plánek. Tedy: jednak když odstraňovala květináče, určitě by uviděla mechanismus. Ale i kdyby byla úplně slepá, byla by musela zakopnout tady o to lanko. Podle úředního popisu vedlo asi decimetr nad zemí ke kládce ve zdi za oltářem.“

Sledoval jsem jeho prst na plátku a asi měl pravdu. Jestli měl, byl to, jak by před dvaceti lety byla řekla Liška, gól.

„Navíc,“ Jůzl se usmál a v souvislosti se zázrakem poprvé nasadil něco jako humorný tón, „v rohu nad svatým Josefem měly hnízdo vlaštovky a paní Knižáková zjistila, že za oltářem je od nich naděláno. Vzala koště, hadr a kbelík - měla je schované v malé sakristii za oltářem - zametla to a ještě po tom vytřela podlahu. Rozumíte. Právě v těch místech, kudy podle nich měl procházet tenhle drát!“ ukázal na tu úplně jasnou věc na plátku.

Pohlédl jsem na něj pochvalně. Byl to bledý, ulízaný mládenec, podle pověsti ne zrovna nevinný. Kdysi strávil rok v semináři, ale potom odtamtud odešel a vystudoval dějiny umění.

„Pane kolego,“ řekl jsem, klobouk dolů. „Mám dojem, že po těchhle důkazech se ta věc v Písečnici dá vysvětlit jenom podle pátera Urbance.“

Jůzl přikývl. Vítězně. „To je s vědou sice v rozporu,“ pokračoval jsem, „takže to nemůže být pravda, ale -“ „Je to velká zodpovědnost,“ můj známý se zadíval na své dokumenty, které tak nevýratně svědčily o zázraku, a pak je strčil zpátky do krasopisně nadepsaných desek. „Nikdy bych si nebyl pomyslel, že právě já budu - rozhodně si nezasloužím -“

„Jeden polepšený hříšník -“ pravil jsem tiše. Kavárenské světlo se Jůzlovi zalesklo na napomádovaných vlasech. Hleděl kolem mě někam, kde snad něco viděl, ale kam já nikdy nedohlédl. Možná, ušklíbl jsem se v duchu, jsem si nezasloužil... Viděl jsem pouze číšnici, která kolem nás nesla někomu vermut, a staršího pána s ustaranou tváří, jenž u vedlejšího stolku četl londýnské *Times*. Nedávno je povolili k vystavování v kavárnách. Na otevření stránce střízlivě volal titulek TOP KREMLINOLOGIST SAYS CZECHS GO TOO FAR.

Jůzl však meditoval v rozměrech staletí. „Teď to už není otázka jenom nějakých článků v novinách,“ pravil. „Může tu jít o případ, který by mohl vést až k svatořečení. Samozřejmě by to vyžadovalo víc svědků. A bůhví, kolik jich dnes vůbec ještě je naživu -“

Netušil, že jeden sedí před ním, ale já nehodlal figurovat v nějakém procesu, byť třeba jen Svaté Stolice. Obával jsem se, že kremlinolog z *Timesu* má pravdu. V rohu kavárny, kam nebylo vidět širokými okny zvenčí, právě schůzovala radikální spisovatelská skupina, vedená světoznámým dramatikem Hejlem. V poslední době si počínal tak, jako by chtěl - splní-li se kremlinologovy prognózy - kráčet v stopách písečnického mučedníka. Nepochyboval jsem, že v nich kráčet bude. Nakonec dopadá na světě vždycky všechno špatně. Třebaže jsem momentálně nevěděl, jak úkaz v kapli Panny Marie pod Kobylí hlavou vysvětlit jinak, nebyl jsem s to přikládat víru explikaci pátera Urbance. Ovšem, *Credo quia...* Na rozdíl od světoznámého dramatika si páter Doufal nikdy nepočínal tak, jako by si chtěl vysloužit mučednickou korunu.

2)

„Pročs, hergot, pořád chtěla na katechismus, když jenom o všem pochybuješ?“ utrl jsem se na Lišku. „Určitý věci jsou tajemství víry a nikdo ti je nevysvětlí. Buď jim věříš, nebo jim nevěříš.“

Seděli jsem na mezi plné jetele, lískovými keři skryti zrakům eventuálních kolemjdoucích. Pod námi budovatelsky bzučel Kostelec, nad námi svítilo vysoké jarní nebe. Liška už neměla chřípku, ale zato ji trápily pochybnosti.

„Jak můžeš ale třeba věřit, že Jonáše spolkla velryba, dyž velryba má v tlamě piána?“

„Pijány,“ opravil jsem ji rozmrzele. „A v bibli nestojí velryba, ale velká ryba. Moh to bejt velkej žralok. Ten by byl Jonáše rozkous. Žraloci nepolykaj velkou kořist celou.“

„A vůbec: tohle nepatří k tajemstvím víry.“

„Tak proč je to v bibli?“

Vzdychl jsem.

„Podívej. Bible vznikla v době, kdy eště neexistovaly přírodní vědy. Lidstvo -“

„Já vim. To říká velebněj pán taky. Lidi byli tenkrát eště pitomí, tak jim to Pámbu musel vysvětlit polopatě. Jako názorně. A víš, co sem se ho na to zeptala? zeptala sem se ho: Tak proč je Pámbu nestvořil hned chytrý, aby dokázali pochopit, jak to dovopravdy bylo?“

V duchu jsem kněze politoval. Vyučovat Lišku předmětu tak rozporuplnému, jako je katolický katechismus, nebylo nic záviděníhodného.

„A von mi na to řek, že abych si prej představila, dyž se narodí dítě a rodiče mu chtěj vysvětlit, co je dobrý a co je zlý. Povídej mu prej pohádky. Nojo, povídám já na to. Jenomže lidi neuměj děti dělat jiný než pitomý. Pámbu by to ale moh umět.“

„Nedal ti pohlavek?“

„Ten? Ten by ho nedal ani nejučinnějšímu ministrantovi. Je hrozně hodnej. Skoro pokaždý mi dává bábovku.“

„To jsem nevěděl, že má hospodyní.“

„Von nemá. Peče je sám. A stejně asi kvůli mně. Nikdo jinej k němu na katechismus nechodí, ponivač se všichni boje.“

„Doufám, že seš taky vopatrná. Jaks slíbila.“

„Neboj. Lezu tam dycky zadem přes plot. Tam není vodníkud vidět. Ale ty bábovky umí bezvadně. Lepší než Vikuska.“

„A ty se mu odvděčuješ drzostí.“

„Náhodou vůbec ne. Já ho mám ráda. Ale dyž já za to nemůžu. Mně to všechno připadá takový nedomyšlený. Třeba to, jak je Pámbu všemohoucí a vševědoucí a nejvyšší dobrotivý. To nejde dohromady,“ pravila, postižena problémem, jenž, aniž to asi tušila, trýznil vyznavače nedomyšleného náboženství už od začátku. Dyž je vševědoucí, ví, že budem hřešit, a pak nás za to trestá, ačkoliv to moh klidně zařídít tak, abysme nehřešili, dyž je všemocný a nejvyšší dobrotivý.“

„Vlastně je to pěkněj krutáš,“ řekla a cosi ji zaujalo. „Hele, vono je to vlastně jako - znal si Josku Sála?“

Znal jsem ho. Byl to tlustý, rabijácký syn největšího kosteleckého hoteliéra, a podle mě usiloval o Lišku. Ale jako sok už pro mne neexistoval. Nedávno byl zatčen, usvědčen z úmyslu vyvíjet v rozsudku nedefinovanou protistátní činnost a odsouzen na patnáct nebo dvacet let. Možná snad pětadvacet. To jsem si už nepamatoval, ale znal jsem ho.

„Tak poslyš,“ řekla Liška. „Kamila Dorůžková chodí s jedním fízlem a ten se jí s tím vytahoval. Že prej vo Joskovi voni už dávno věděli. Von Joska vlastně vůbec nic nedělal, jenom se slejzal s kamarádama a chlástali vzadu u Sálů a vedli řeči. Jenže jeden ten jeho kámoš se dal k fízlum, a tak je policajti nechávali, až se jich do těch řečí hodně namočilo, a pak je zhaftli všechny.“

Podívala se na mě, jako by učinila hluboký filozofický objev.

„A úplně takovej je Pámbu. Taky čeká, až se namočíme, místo aby nám pomoh, a pak dělá, že je to všecičko čistě jenom naše vina. A šup s náma do pekla!“

Zhrozil jsem se:

„Tohle říkáš velebnýmu pánovi? Ten z tebe musí mít radost!“

„No takhle sem mu to neřekla, to je jasný. Ale jak ty bys mi to vysvětlil? Že je Pámbu všemohoucí, vševědoucí a nejvyšší dobrotivý, všechno dohromady?“

„Já? Kdysi na gymnáziu nám to dost učeně objasňoval důstojný pán Meloun. Nikdy mi to neobjasnil. Nikdy mě to taky nezajímalo. Jak ti to vysvětlil on?“

Liška seděla na mezi, rukama objímala nahá kolena, zula si tenisky a nehty na nohou měla nalakované dvěma barvami: liché červeně, sudé stříbrně. Místo sociální vědou zabývaly se holky na kostelecké sociálce divnými věcmi. Strčila si do úst kvítek jetele a vypadala zas trochu jako dobře vykartáčovaný králíček. Přemýšlela.

„No von - von mi to teda vlastně nevysvětlil. Von řek, že Pámbu nás tak miloval, že chtěl, abysme mu byli co nejvíc podobný, jako děcko rodičum, prej. Tak nám dal jednak svobodnou vůli, a lásku. To sou dvě nejdůležitější božský i lidský vlastnosti. Dyby prej nebyla svobodná vůle, nepodobali bysme se Bohu a nemělo by cenu nás spasit. A dyby prej nebyla láska, tak by nás při našich hříchách ani spasit nešlo. Z lásky k němu máme si prej tou svobodnou vůlí volit dobro, ponivač víme, že von to má rád.“

Teologie kněze, který tak dobře uměl bábovky, mi připadala dost osobitá, ale řekl jsem:

„Vidíš!“ To není tak špatný vysvětlení.

„No není. Jenomže. Co je dobro? Je tamto dobro?“

„Co?“

„No to,“ řekla Liška. „Pinkulinkování.“

„Samozřejmě,“ pravil jsem s přesvědčením. „Za určitých okolností ovšem.“

„Já vim. Prej to je takovej vobraz aktu stvoření, a proto k tomu Pámbu přidal tu rozkoš. Rozumíš. Že se tím jako dělaj děti. Jako tvořej.“

Jenže já mu na to řekla: „Velebnej pane, ta rozkoš u toho je, i dyž se to dělá s ochranou.“

„Proboha! Liško! Tos mu řekla? Co von?“

„Červenal se,“ pravila. Profásku, „byl rudej až za ušima. Povádal, že ale ta pravá rozkoš je jenom v manželství. Tam že to je láska, jinak že je to jenom chtíč, zasmála se, ale nebyl to posměch. Von je to hrozně legrační velebník. Má červenobíle pruhovaný peřiny.“

„Kristepane, jak to víš?“

„No dyť tam má postel. Viděla sem jí v otevřenejma dveřma. Má jí zastlanou do vejšky, víš? Jako u máho dědy. Heleď - pojedem někdy k mámu dědovi, jo?“

Přikývl jsem. Tlustý čmelák si omylem sedl na jetel, který si Liška dala do pusy. Pohládila ho jemně po huňatém zadečku, jehož nehet měla nalakovaný na fialovo. Čmelák zabručel.

„Stejně nevím, proč vlastně na ten katechismus chodíš. Je to riskantní - kdyby tě někdo viděl -“

„Abych mohla poznat tu pravou rozkoš,“ koukla po mně koutkem oka. Neřekl jsem na to nic. Bylo mi vedro a svědilo mě v místech, kde ze mě dosud snímal hříchy aureomycin.

„Víš? Víš to, profásku?“

Najednou jsem ji neposlouchal. Bůhví proč, představil jsem si kněze, jak pokojně spí v pruhovaných peřinách. Třebaže jsem neměl v úctě žádnou slávu, nějak jsem doufal, že Liščin katechismus mu příliš neruší spánek spravedlivých.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.